

K 17 838
2

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

სიტყვა წამკითხველისადმი

სასოფლო სკოლებისათვის სახელ-მძღვანელო
ქართული წიგნების გამოცემასა ზედა .

დიდი ხნის აქეთ მწუხარე გულით ვხედვედით
რომ არ იპოებოდნენ ქართულს ენაზედ დასტამ-
ბულნი სასარგებლო ჭ გამოსადეგი წიგნები, ჭ
ამითი ყოვლითურთ მოკლებული აყო სწავლის სა-
შუალობისაკან მთელი საქართველოს საზოგადო-
ების ფრიად უდიდესი ნაწილი იგი რომელმანც
ქართული ენის მეტი სხვა ენა არ იცის.

ეს წიგნების უქონებლობა უმფრო შესამჩნევ ჭ
გულ-დასაწველი იყო მიხედვთ საქართველოს სა-
სოფლო სკოლების მდგომარეობისა, ამტომ რომ
სოფლის გლახაკი საზოგადოება, თუმცა აკლებდა
თავს ოჯახობას ჭ აძლეუდა ფულს სკოლების აშე-
ნებისა ჭ მასწავლებლების ჯამაგირის მიცემისა-
თვის, რათა განლებოდა სწავლის კარი თავს შვი-
ლებსა ჭ უწინდელივთარღარაღზრდილ იყვნენ ბოვ-
შები ყოვლითურთ უსწავლელად ჭ უმეცრად, მაგ-
რამ სკოლებისათვის საჭირო სახელ-მძღვანელო
წიგნები კი არსად არ იყვნენ, რომლებითაც შესძ-
ლებოდათ მასწავლებელთა გაკეთილის მიცემა
ყრმათათვის ჭ ყრმათაც სწავლა რამისა. აღაშენე ჭ

განამტკიცე რამდენათაც გინდა სკოლები,
 სე იმათში რავდენათაც გინდა მეტნიერნი მასწავ-
 ლებელნი, ლავსე სკოლები ბოვშებით; რა სარ-
 კებლობა წარმოხდგება ამითგან თუ რომ არ იქმნე-
 ბიან თანვე დასტამბული წიგნები უხვად, რომ-
 ლებზედაც შეიძლებოდეს გაკვეთილის მიტემა ჭ
 სწავლებს ყრმათა? ამ ფერი წიგნების ნაკლებე-
 ვანებისაგან იზადებოდნენ ეს შემსწავლებელნი
 მოხდენილობანიცა, რომ არა თუ სასოფლო სკო-
 ლების საქმე წინ ვერ მიდოდა კარგად, არამედ
 ჯთარცა ხანდისხან ეწერა სასოფლო გაზეთში სო-
 გი მათგანი ბოლოს გაუქმებული კიდევაც დიკე-
 ტებოდან ხოლმე, ამიტომ რომ სოფლის სკოლებ-
 ში მოსწავლე ყმაწვილებმა ქართული ენის მეტი
 სხვა ენა რომ არ იციან, ჭ ქართულ ენაზედაც სკო-
 ლისათვის საჭირო ჭ სახელმძღვანელო წიგნები რომ
 არ იბოებიან, უამისოდ ვერც მასწავლებელს შეუ-
 ძლია ასწავლოს რამე ყრმათა ჭ ვერცაღა იმათ
 შეუძლიანთ ისწავლონ რამე. სასოფლო სკოლე-
 ბის ამ შესაბრაღისს მდგომარეობას აცხადებდა,
 კვალად ის სტატიაცა, რომელიც დიდი ხანი არ
 არის ეწერა «დროება» გაზეთში, რომლითაც სამა-
 რთლიერად სწუხდა ერთი სკოლის მასწავლებელი
 ჭ ამბობდა რომ: ერთი «ბუნების კარა» იყო, ისიც
 ეკება ხუთჯერ დავახელმთრებინე ყმაწვილებსა,
 ამის გარდა სხვა სახელმძღვანელო წიგნი რომ არ

არის ქართულები, ამას იქით რაღაზე უნდა ვაკითხო
ყმაწვილებსაო? ამასთანვე არცაღა ჩამდა სიღვანმე
ერთი საფუძვლიანი ჭ სასუგეშო ნიშანი, რომელი
საგან იმედი ყოფილ იყო რომ საქართველოს სა-
ზოგადოებას მოეშველებოდნენ დროით ეს გამო-
სადეგი წიგნები ჭ მით წამალი დაედებოდა მის ამ-
ფერს დიდს საჭიროებას. ამ შემოდ თქმულს უი-
მელობასაც აცხადებს ავტორი «ბუნების კარისა»
წინა სიტყვაობაში, სადაც ამბობს: «ბევრს ყმა-
წვლ კაცს სურს ჭ ცოდნაც ნებას აძლევს რომ სხვა
ჭ სხვა მეტნიერებაზედ წიგნები შეადგინოს, მაგრამ
კითხვა; ჳნ მოითხოვს ჭ ჳნ მოიბოებს? იმას გელი-
დგან კალამს ავლებინებს სამუდამოდო» აი ამფერნი
სამწუხრო გარემოებანი იყვნენ, რომელთაც აღგვი-
რეს ჩვენ რათა მოყვასის სიყვარულის თანამდებო-
ბის შესასრულებლად, რაოდენიც შეგვეძლო გვე-
შრომა გულსმოდგინებით ამ ფრიად სასარგებლო
საქმისათჳს. ამ მძიმე ჭ ძნელი საქმის თავზედ
ალებსზედ შეგვატულიანა ჩვენ იმანაც რომ ამ ნა-
ირი მოყვასის სიყვარულის საქმის აღსრულება ჩვე-
ნი სამონაზონო საზოგადოების წესდებულები-
საც თანახმა იყო, რადგან სხვა არაფრისათჳს არის
შეადგნილი ეს ჩვენი მონასტრებრიჳ ერთობა
(Congrégation) თუ არ მხოლოდ ამ რი რამისა-
თჳს: ა. რათა ქვეყნიურთ გართმულობისაგან

მოცილებით, ჭ მონასტრებში მყოფნი მღვთ-
 შანებანი ყოფნით, შეუძლოთ უმეტეს კეთილად
 მსახურება ღვთისა საცხონებლად სულისა ჩვენისა.
 ჭ მეორედ, რათა დიდებისათვის ღვთისა, რაც შეკვი-
 ძლია ვიშრომით სასიკეთოდ მოყვანისა, მაგა-
 ლითად: რათა ქართული ენის მოუბრთ რომის კა-
 თოლიკეთ ჭ სომხის კათოლიკეთ საეპისკოპოსო გი-
 ნა საბარბოხო სკოლებში მასწავლებლობის ქმნით,
 ვასწავლოთ კათოლიკე ერმათა კითხვა, წერა, კა-
 თეხიზი, არითმეტიკა, ჭ სხვა ამ ნაირი სასწავლო
 რამები; ჭ უფროსი ერთი ვასწავლოთ მათ ღვთის
 შიში ჭ ერთ-გულობა კელმწიფისა, ჩახვდენით მან-
 თა თუ ვითარ დიდი ვაღის კაცისათვის სამსახური
 ღვთისა ჭ ერთ-გული ქვეშევრდომობა კელმწიფი-
 სს, ჯთარცა ჩვენს დასტამბულს წიგნებშიც ბევრს
 ადგილს გვლამაზებენ ამითხედ. ესრეთვე რათა
 სხვა საჭირო სულიერი შემწეობანიც მივცეთ ხოლ-
 მე კათოლიკე ერსა შევლით მათი სულებისა. ეს
 არის მხოლოდი მიზანი ჩვენი მონასტრებრი, ჭ
 მონასტრებრი, სულიერი ძმობისა ჭ წესდებუ-
 ლობისა. ამისთვის ჯვისრეთ ყოველი სიძნელე, რა-
 თა დათარგმნილ იყვნენ სხვა ჭ სხვა ენებისაგან
 ქართულს ენასა ზედა ჭ გამოცემულ იყვნენ მანც
 რაზდენივე საჭირო ჭ გამოსადგობი წიგნები, ზე-
 მორედ თქმული აღსასრულისა ჭ დანიშნულობი-
 სათვის. ღმერთმანცა თანხი გამოყოქმელი მოწყა-

ფებით წარგვმართა საქმე ესე, ჭ დაისტამბნენ ქართულს ენაზედ თერთმეტ ნაირი შემდეგი წიკნები.

- ა. წინამძღვარი ზეცისა. ბ. გზა ცხოვრებისა.
- გ. სიბრძნე კაცებრივ. დ. ბრძენი კაცი. ე. ქართული გრამატიკა.
- ვ. მოკლე რეტორიკა გინა მჭევრ-შეტყუელობა.
- ზ. მოკლე ფილოსოფიის გინა სიბრძნის მოყვარება.
- წ. გეოგრაფია. თ. მსოფლიო ისტორიის ძველთა ჭ ახალთა ნათესავთა.
- ი. გვრგვნი მოწამეთა წმიდან ესტატე, (პოეზიისათას შუდი მუხლი.) იან. ყვავლების კონა ყრმათა გინა რჩეული ლექსები.

ამათ გარდა დაიბეჭდა საქართველოს რომის კათოლიკეთათვისაც შემდეგი ოთხი წიკნი. ა. თან-სატარებელი ლოცვს წიკნი. ბ. წაღკოტი ლოცვათა. გ. ჰატარს საქრისტიანო მოძღვარება. დ. მოსდელი საქრისტიანო მოძღვარება გინა კათეხიზი.

ყმანწელის ჰირველი საიმედო სკოლა, თუ ზნეობის კერძოდ ჭ თუ სწავლის კერძოდ, თაჯსივე დედამამის სახლიან ჭ იმისი ჰირველნი მასწავლებელნიცა თაჯსივე მშობელნი არიან; რადგან რასაც რომ ჰატარობისას მაგალითს ნახამს იგი ჭ რასაც ისწავლის იმითგან სიკდილამდისინ გაჭყუებინა მას.

ამის გამო რადუნთაც თვრიად დიდი ვაღი აქვსთ მშობლებს თაჯანთი შულების კეთილად აღზრდი სანთჯს, ეკოდუნთაც ესატეროებისთ იმათ მრავალნი საშუალობანი, რათა მათ მიერ, თაჯანთი სუ-

რჯლის დაგვიან, კეთილად აღზარდონ უკლები, და
 ამისთანვე მოამზადონ ივინი შემდგომში ადვლად
 და კარგად წინ წარსვლისათვის სწავლაში. რათა
 რომ მიგვეცა მშობლებისათვის ესე ზითარი საშუა-
 ლობანი, დავეტამბეთ სემოდ ხსენებული წიგნები
 ამ აზრით რათა ამ წიგნების კითხვით და სწავლით
 გონიერ მშობლებს ერთის მხრით თუთან გონება
 გაუნათლდესთ და გაუმდიდრდესთ ცოდნითა, და მეო-
 რე მხრით ამავე წიგნებით ან თუთან და ანუ მასწავ-
 ლებელის საშუალითა ასწავლონ თაჯანთ შვილებს,
 კითხვა წერის შემდგომ, მანინც ქართული გრამა-
 ტიკა, მოკლე გეოგრაფია, საცოგადლო ისტორიის
 დასაწყისები, და სხვადა ამისთანა საგნები. ანთ ყმა-
 წვლს თაჯს დედა ენაზედ, რომელიც საკმაოდ
 ესმის, გონება სულ მალე გაეხსნება, და ის ადვლად
 მიხვდება და ხალისით შეისწავლის სამეცნიერო და-
 საწყისებსა, რომლით არა მარტო სწავლა თითქმის
 ნახევრად მიღებული ექმნება მას, არამედ დედ მა-
 მის სახლში ამოყვრად მომზადებული ყმაწვლი
 ოდეს გარდავა რუსულს კლასში გინა გინაზიაში,
 რადგან თაჯსი დედა ენის გრამატიკის, გეოგრა-
 ფიის, მოკლე საყოფლიერო ისტორიის, და ცოტაც
 სხვა სამეცნიერო ზრინციების ცოდნა ექმნება,
 რუსულს გრამატიკას და სხვა მეცნიერების საგნებს
 სრულადვლად და ცოტა ხანში წმინდათ შეისწავლის
 იგი. ამ ჩვენს აზრს ამტკიცებს «ბუნების კარ-

ის » წინა სიტყვაობაში ავტორის ნათქვამი სიტყვებიცა, სადაც ჰსწერს: «თუ ყმაწვილს გონება თაჲს დედა ენაზედ განხნილი არ აქვს, უცხო ენის სწავლაში მეტად ბევრს ეწვალება, დროსაც ბევრს დაჰქარგავს ჭ კვარინათაც ვერ შეისწავლის . . . ბავშვს თუ თაჲსი ენის კანონების ცოდნა არ აქვს, უცხო ენის გრამატიკა უაზრო საგნათ ეჩვენება, ჭ რავდენსამე წელიწადს ეწვალება, მანამ მიხვდებოდეს, თუ რა მეცნიერებაა გრამატიკა . . . სულ რომ ცოტა ვსთქვათ, სამჯერ ჩქარა შეისწავლის რუსულ გრამატიკას ის ყმაწვილი, რომელმანც ქართული გრამატიკა იცის, მანამ ისა, რომელმაც არ იცის . . . თვალ-ყურ მგდებელ მასწავლებლებს შეუნიშნავსთ, რომ ყმაწვილები, რომლებიც გონიერ მშობლებს შინ კარგა მოუმზადებიათ ქართულს ენაში, რუსულ ენას ჭ საზოგადო საგნებს აღვილად სწავლულობენ ჭ უკეთეს მოწაფებიათ ითვლებიანო » .

ხოლო აქ საჭიროა გაგანსენოთ ეს ფრიად საჭირო რამეც იმ გონიერ ჭ კეთილ მშობლებს, რომელნიც დიდის სურვლით ნატრობენ მეცნიერებით გაბედნიერებას თაჲსნთი შვილებისასა, რომ ყოველი სწავლისა ჭ სობრძნის დასაწყისი ღვთის შიშის, ვითარცა ამბობს სული წმიდა ღმერთი იგუთა საკითხავში: «დასაბაში სობრძნისა, შიში უფლისა» თუ სწავლას ღვთის შიში არ ჰქმარ-

თავს, ის მეცნიერებს უთუოდ მანუებელი განსჯენა; ამიტომ რომ სწავლა ემსგავსება მახვილსა, ჭ რაც მახვილისთვის ჭკუა არის, ის მეცნიერებისთვის ღვთის შიშია; თუ მახვლმა გონიერი, ჭკვანი ჭ კეთილი ვისმეს კელში გაიარა, უეჭველად გამოიყენებს მას კეთილსე ჭკუით დასაცველად ჭ სასარგებლოდ თავსი თავსა ჭ სხვებისაჲც ხოლო თუ მახვლი ერთი უგუნური, სუფელი ანუ მთ რალი გაცის კელში ჩავარდა, ის კი, რადგან ჭკუა ზედ არა აქვს, არ მოიხმარებს მას თუ არ სავნოდ თავსი თავსა ჭ სხვებისაჲც. ამჟე ნაირად როგორც ჭკვიანი ხმაღს, ისე ღვთის მოშიში მეცნიერებს იხმარებს მუღამ სიმართლით, ჭ გამოიყენებს კეთალი ჭ სასარგებლო დასასრულისთვის, რომელსაც აგონებს მას თვით იგივე შიში ღვთისა, ე. ი. ღვთის საშინელი ჭ უცვალელებელი სიმართლე, რომელიც მიანებს ყოველს ჯსმეს კეთილისთვის კეთალსა, ჭ ბოროტისა ჭ ავობისთვის შატისა ჭ რისხვანსა. ამის წინამდებედ, სი მეცნიერებით, განათლებული შირი რომელსაც ღვთის შიში არა აქვს, უამისოდ იმ თავს ცოდნას სხვა არაფერზედ არ მოიხმარამს თუ არ უსამართლოებანზედ, რათა სხვებს მანე მოუდვას, რაც შეუძლია წინანი მისცეს, ჭ სხვაც. ამასთან თვთ თავს თავსაცა ავი წნეობით ყოვლითურთ გააუბედურებს იგი. საუბედუროდ ამ საუკუნებში იშვითი არ არიან ამისთანა სწავლის ბოროტსე მოხმარე-

ბის საძწეუნარო მანგალითნი ჭ შემთხვევანი ვითარცა
 ვხედავთ ზოგიერთ ნასწავლს ჰირეში, რომელთა
 რადგან პატარობითგანვე არა ჰქონიათ შეთხვეუ-
 ლი ღვთის შიში, ჭ კეთილი ცხადვრების სიტკობ-
 ება, შემდგომ რომდესაც სწავლა შეუძენიათ მათ,
 უამისოთ შექმნილან იგინი არა მხოლოდ სატან-
 ჯველნი ჭ ძწეუნარებანი თაგანთი მშობლებისა,
 არამედ მანვეებლნი თაგანთი თაგსა ჭ საზოგადო-
 ებისადაც. ამისთვის ფრიად საჭიროა რომ მშობ-
 ელთა სწავლასთან ერთად გონებაში დაუნერგონ
 თაგანთი შეილებს თანვე ღვთის შიში, ეგრეთ რომ
 ის ყმარწვილობითგანვე მიძხვდარი იყოს ამას, თუ
 რაოდენად ფრიად ბოროტი ცოდვა, ჭ რაოდენად
 მანვეებელი, მოსაძულეებელი, კანცის განმუდგურე-
 ბელი ჭ სამუდამოდ სულით თუ გარტით დამღუპ-
 ვია აჴსნე ჭ ბოროტი სიტოცხლე. ჭ ამის წინა-
 ძლდეგად თუ რაოდენად სასარგებლო, ჭ კანცის გან-
 მუდნიერებელი კეთილი სიტოცხლე, კეთილი ზნე-
 ობა, სათნობა ჭ ღვაწლი, რომელიც მისწევს
 კანცს ჭეშმარიტს ბედნიერებასა ჭ ყოველ ნაირს
 საკეთესს სულიერად თუ გარტეიელად.

რათა მშობელთა თაგანთი შეილები ამ ბოლო
 ბედნიერებას მისწიონ, ჭ იგინთი ნატრვის დან-
 ვარ კეთილი ჭ ღვთის ძოშიში შჯლები გამოუვიდ-
 სთ, უნდა რომ ამ აღსასრულისათჴს საჭირო საშუ-
 ლეობიც მოჴსძებნონ ჭ იხმარონ ხოლმე. ამ საჭირო

საშუალოს ჭ ამ აღსასრულის უებარ წინადადებას
 ვინან ისინი იმ შემორკედ ნათქვამ ჩვენს დასტამბო-
 ლს წიგნებში, რომელნიც არიან: ა. წინამძღვარი
 სეტისა. ბ. გზა ცხოვრებისა. ხოლო კეთილი ზნე-
 ობისა ჭ სიბრძნის სწავლისათვისაც არიან საჭი-
 რო ეს ორნი წიგნნი, ვითამც: სიბრძნეკაცობრივი,
 ჭ ბრძენი კაცია. ამისთვის როგორც მშობელთა, ეკ-
 რეთვე სკოლების იმ კეთილთ შედამხედველთა ჭ
 მასწავლებელთა, რომელნიც ცდილობენ რათა გა-
 ხდნენ მეორედ აღმომშობელნი ყრმანთა გაწურთვ-
 ნით ჭ აღწლობით მათი სწავლასში ჭ კეთილ ზნე-
 ობას ში, დღეში საკმაო დროება უნდა გადადებულ
 ჭქონდესთ ამ საჭირო საქმისათვის, უნდა შემოჭერი-
 ბონ ყმაწვლები ან იმათვე წააკითხონ ჭ ანუ თვითან
 წაიკითხონ ამ წიგნებისაგან, ჭ იმ წააკითხულის გან-
 მარტება ყმაწვლებს დაჭკითხონ ჭ თუ კარგათ ვერ
 გაუგონიაა, თუთან აუხსნან მათ იგინი. აი ამ საშ-
 უალებით დანერგებენ მათ გონებაში ღვთის შიშსა,
 ჭეშმარიტი სიბრძნის გზა კვალსა, ჭ კეთილი ზნე-
 ობის კანონებსა. ყმაწვილობიდანვე ესრედ აღ-
 ზრდილი ყმაწვილი, უეჭველია რომ ბოლოს და-
 ასრულებს რა სწავლას, გამოვა ერთი თითით სა-
 ჩვენებელი ზნეობისანი ზირი, მადიდებელი ღვთისა,
 ერთგული კელმწიფისა, მასიამოვნებელი დედ-მა-
 მისა, სიჭადუელი თავის ოჯახობისა, გამაზნებელი
 ნბელი თვისი ნათესავებისა ჭ მრთელი სასოკადო-

ეზისაჲ ფრად სანარკებლო წასხაში.
 ერთი სიტყვით, ვისაჲ უნდა რომ გაატაროს სიტყ-
 ცხლე კეთილი ქრისტიანით თაჲსი სულის სანარ-
 გებლოდ, კელიდამ არ დასტოებს ჭ იკითხაჲს ხში-
 რად ამ ორს წიგნსა, ვითამც «წინამძღვარისა ზე-
 ტისასა» ჭ «გზასა ცხოვრებისასა» ჭ შეიტანს ზრ-
 ტიკაში (საქმეში) იმ სწავლათა ჭ დარიგებათა რ-
 ძელთაჲ ასწავლიან ესენი; რადგან ჩვენი ზირველია
 ჭ ყოვლად საჭირო საქმე არის ჩვენი სულის ცხო-
 ნება, ამიტომ რომ თუ ცოდვას არ მოვშორდებით,
 კეთილათ არ ვიტოვებთ, ჭ მით ჩვენს სულს
 ვერ ვაცხოვრებთ, მაშინ სხვა ყოველივე ტყუილი ჭ
 ფუჭი არის ჩვენთვის. როგორც ამბობს უფალი
 აესო ქრისტე: «რამეთუ რა სარგებელე ეყოს კაცსა,
 უკეთუ სოფელი ყოველი შეიძინოს, ჭ სული თჲსი
 იწღვიოს. ანუ რა მიჰსცეს კაცმან ნაცვლად სული-
 ს თჲსისა, რამეთუ მოსვლად არს ძე კაცისა დიდე-
 ბითა მაშინს თჲსისათა ანგელოზთა მისთა თანა, ჭ
 მაშინ მიავოს კაცად კაცადსა საქმეთა მათთა ებრ». .
 მათეს ივ. 26. 27. კვლავ ჯსაჲ უნდა შეიქმნას
 ბრძენი, გამოცდილი ჭ დაკვლოვებულნი ზირი თა.
 ვის გარეუღსსაქმე ყოფაში ჭ იყოს შემკული ზნე-
 ლობითა ჭ მოქალაქობითა, იკითხაჲს ხშირად ისიც
 ამ ორს წიგნსა, უთამც, «სიბრძენისა კაცობრივისა»
 ჭ «ბრძენს კაცსა» ჭ შეუღება ამათს სწავლასა ჭ

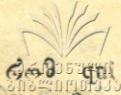
დაწიგებანს. ესრეთვე ჯსაც უნდა რომ იყვნენ სხვა-
 რად მცოდინე ზირნი თვთ ჭ თჯსი შვილები, ისწა-
 ვლის ჭანწავლებინებს თაჯს შვილებსაც 'სემო ხსე-
 ნებულს შემოკლებულს ხუთს წიგნსა, ჯთამც, გრან-
 ძატიკას, რეტორიკას, ჭილოსოჭიანს, გეოგრა-
 ჭიანს, ჭ ძველსა ჭ ახალს ისტორიანსა, რომლით ის-
 რე კარგათ მოამზადებს თანვე თაჯის შვილებს გიმ-
 ნაზიანში გარდაყვანისათჯს, რომ რომცა გარდავლენ
 იქ, სრულადჯალად, სწორათჯად ჭ საფუძვლიანად შე-
 ისწავლიან ისინი რუსულს ენასა ჭ სხვა ყოველს სა-
 მეცნიერო საგნებს ჭ გამოვლენ მეცნიერნი ზირნი.
 ეს 'სემო ხსენებული წიგნები თუმც ჩვენი ნატვრის
 დაჯვარ კიდევ ვერ უშასუხებენ საქართველოს საზო-
 გადოების ყოველს მოთხოვნილებასა, ჭ შეამჩნევს
 საზოგადოება იგი ამათში სხვა ჭ სხვა იმ სახის ნა-
 კლებულობათაცა, რომელნიც საზოგადოდ მოხდე-
 ბიან ხოლმე წიგნების ზირველს გამოცემებში, ჭ
 შენიშნავს საშვალ ლექსთა თხზულებისაცა 'ზოგი-
 ერო ურიგობათა' რომელნიც მოხდნენ ქართული
 ენის შეუმუშავებლობის გამო რომლის გრანძტიკუ-
 ლი ფორმები ჯერედ დამდგარნი არ არიან; მაგრამ
 იმედი გვაქს ამ გზობად მოკვტევებს საზოგადოებან
 იგი ამფერ უნებურს ნაკლებლობაებს, რადგან ახლან
 მრავალი სიძნელების გამო, შეუძლებელი იყო
 უკეთესი ნაირობით გამოცემა მათი, ჭ ვპირდე-

ბით რომ ამ წიგნების მეორე გამოცემაში შევსწოროთ გულს მოდგინებით ყოველი ნაკლებულობანი და დავაკმაყოფილოთ იგი ყოველ ნაირად და ვითარცა, თუ ჰქსიანი ვისმეს ჰური, არ დაიწუნებს თინის ტალერქით მოურთმეუიათ მისთვის საჭმელი, თუ ვერცხლის ტალერქით, ეგრეთვე საქართველას ახალ თავობაც, რადგან საჭიროებს ამისთანა კეთილს და სასარგებლო წიგნებს დაწინაურებისათვის სწავლაში, არ დაიწუნებს ამაო, თუმცა ჰზოგოს ამათში რამე ნაკლებულობანი ქართული ენის თვისების გინა ხასიათის შესახებ, არამედ მხოლოდ ისარგებლებს სწავლით იმ მშვენიერი სასარგებლო და სამეცნიერო საგნებისა, რომელნიც არიან შეცულები ამ წიგნებში.

ჩვენ უმჯობესად შევრაცხეთ შემოკლებული წიგნების გამოცემა სახელმძღვანელოდ, ზრემც ფართო მოლაპარაკე და დიდროანი ტომების გამოცემისა, არა მარტო მისთვის რათა შევსდგომოდით მცნებასა იმ ბრძენი და სახელოვანი პირისასა რომელიც ამბობს: «Quidquid præcipies, esto brevis». (Horace.) რაც ასწავლო, მოკლედ იყოს გამოთქმული ორატორი; არამედ თანვე ამ განზრახვით რომ სასოფლო სკოლების ყრმათა საზოგადოთ ცოტა დრო აქვსთ სწავლისა, რადგან მშობელს აგანზოგთა სიგლახავის გამო სჭირრათ შემწეობა მათი თაჯანთ შრომაში და ამისთვის ფრინად დიდ ხანს ვერ დასტოებენ მათ

სწავლაში, ჭ ზოგთაგან უნდათ მალე კარდგანსწავლა
 ლებისა გიმნაზიაში, ამისთვის საჭირო იყუნენ მათ-
 თვის ამჟებრი შემოკლებული წიგნები, რათა ცოტა
 ხანში, პირველთა ესწავლათ საკმაოდ სამეცნიერო
 პრინციპები ჭ პირველ დასაჭირნი საგანნი გამოსა-
 დგენი კატობრივს ცხოვრებასა შინა, ჭ მეორეთაგან
 შესძლებოდათ მათით კარგად განმზადება გიმნაზია-
 ში კარდასვლისათვის. ეს წიგნები, თუმც შემოკლე-
 ბულნი არიან, მაგრამ არიან ამასთანვე საკვრულად
 გამოწურულნი სახელოვანი სამეცნიერო ტომები-
 საგან, ჭ შით შეტანილნი არიან ამათშიდ მთავარნი
 ჭ საჭირო საგანნი მეცნიერებისა. ამისთვის თუ
 გულის ხმეუბნით იკითხნამს ყმაწვილი, ამ მოკლე
 სახელმძღვანელოებით უფრო ისწავლის, ვირ-
 ემც დიდროანი ტომების კითხვთ, რადგან ბევ-
 რჯერ ცოტა დრო ექმნება სწავლისა ყმაწ-
 ვლს, ჭ სასწავლო რამებიც, რადგან ძრიელ ბევრნი
 არიან, (მეტადრე ამ დროს, რომელში ევროპიული
 სხვა ჭ სხვა ენების სწავლაც საჭიროდ გვხდება)
 ამისთვის, რათა მოასწროს განსაზღვრილ დროში
 სწავლისკათაება, საჭირო გაუხდება შას რომ ჩქარ-
 რა ჭ პირ პირ კარდაკითხვთ კარდაიაროს ის ტო-
 მები, რომლით ვეღარასთერს ჩახვდება; ჭ ანუ ცო-
 ტა ტალანტი ჭ ცოტა ნიჭიერება ექმნება ჭ სირამ-
 დი დიდი ტომის ბოლოში კარდუდოდეს, წინადა-
 ნასწავლი რამები ერთიან კარდააჯწყდება, ჭ დამტ-

გიტყუბან პრძენი ჭონთენის სიტყვას, რომ ვინც ბევრს გამო-
 trop embrasse mal etreint. «ვინც ბევრს გამო-
 კვიდებს, ცოტასაგანაც ცარიელი დარჩებაო.

ბოლოს, რადგან (ზთარცა ვჭკონებთ) დღეღმდე არ
 იყვნენ ქართულს ენაზედ დაბეჭდილნი შეცნიერე-
 ბის სწავლისათჳს საჭირო კელთ სამძღვანებელი
 წიგნები, რომლებსაგანაც შესაძლებელი ყოფილ
 იყო სოკიერთი ტეხნიკური ლექსების ამოკრეფა,
 ამისთჳს ყოველი ღონის ძიებით ვეცადეთ, რათა გვე-
 ჰოვნა იმ ნაირი ლექსები, რომელნიც ყოფილ იყუ-
 ნენ ქართული ენის თჳსებისანი, ჳ სოგნიცა ვსთარ-
 გმნეთ ფრანციცულიდგან. მკრამ რადგან ამ ლექს-
 თაგან სოკიერთი ზირველში ძნელი მისახვდენია,
 ვიდრემდის კაცი კარგად შეეჩვეოდეს იმათ, ამის
 გასაადრულელადაც ბევრს ადგილს გვერდითვე მიუ-
 წერეთ ის ფრანციცული ლექსები, რომელთაგანაც
 გარდმოითარგმნენ ისინი, საცნობელად თუ რომე-
 ლი ფრანციცული ლექსის მაკიერათ გჯხმარია ჩვენ
 ის ქართული ტეხნიკური ლექსი.

ამ წიგნების ნათლად გამოყვანას ჳ გამოცემას თუშ-
 ცადა დიდი ხნის თანვ გაწირული შრომა ჳ დიდი წარ-
 საგები დაჭსჭირდა, მაგრამ რადგან დიდათ გყვარ-
 და ჳ მიგვანდა საქართულო, ჳ გვეჩონდა ნატრა
 მისდაში სამსახურის ჩვენებისა, ყოველ ნაირი მძი-
 მე შრომანი ჳ წარსაგების მსხვერძელნი თანვსედ

აუღუთ, რათა მისცემოდს საჭარტუელის საზოგადოებას შემწეობა წარმატებისა სწავლაში, ჭ იმის მომავალ ახალ თავობასაცა საშუალობა მეტნიერებაში დაწინაურებისა. ამისთვის იმედი გვაქს რომ საზოგადოებაცა ესე თვისი ჩვეულებრივ გულკეთილობითა მისცემს შესაფერს ჭ შემავალიანებელს დირსებასა ამ ჩვენს შრომას, 'ბიიღებს ზატივდებაში ამ დასტამბულს წიგნებსა ჭ გამოიყენებს ამათ საჭიროებისათვის თვისი სასოფლო სკოლებისა, რომლით უქმთარ ჩაივლის თავ გავირული მოღვაწეობაცა ესე ჩვენი, რომელი თავს ჯსხით დიდებისათვის ღვთისა, ზატივსათვის ყოვლად წმიდისა ღვთის მშობელი ქალწული მარიაშისა დედუფლისა ჩვენისა, ჭ სასარგებლოდ ივერიისა ერთგული ქვეშევრდომისა მისის იმპერატორებითი დიდებულებისა ყოვლად მოწყალე კელმწიფე იმპერატორისა ალექსანდრე ნიკოლოზის ძისა, თუთ მხერობელისა მრთელისა რუსეთისა, ჭ სხვაც, ჭ სხვაც, ჭ სხვაც.

გამომცემელი უემოდ ხსენებულთა წიგნთა მონთობანში მყოფნი კათოლიკე მღვდელ მონაზონნი მონაზონებრივ საზოგადოებისაგან უმანკოდ შთასახებული ღვთის მშობელი ქალწული მარიაშისა.

1877 ქალაქსა მონთობანს (ჭრანცია) მონასტერში მონაზონთა ერთობისაგან მონათა უმანკო შთასახებისათა.

კთხოვთ, ჩი ღმერთო, ყოველსა უამსა
აღამაღლებდე დიდსა რუსეთსა.

ღ ჰსწყალობდე თან ქართუელის გვარსა,
მას დიდი ქართლოს შთამომავალსა.

ხოლო მის კეთილს შთავარს მმართველსა
კავკასიისა მხნე ნამესტნიკსა,

უდიდებელესს გრან-დუქ დიდს კნიასს
უფალს მიხაილ ნიკოლოზის ძეს,

მოეც ყოველი სახის კეთილი,
ცხოვრება ფრიად განვრცელებული,

ძლეჯს შემოსვა ყოვლად გმირული,
ღ გამარჯვება მუდამ მიღეველი.

უამს მისის უდიდებულესობის
დაიბეჭდნენ აწ ივერიისთჳს

ქართულებ წიგნნი სასარგებლონი
ღ სოფლის სკოლის სახელ-მძღვანლონი.

გამომცემელნი სასოფლო სკოლებისათჳს სახელ-
მძღვანელო ქართული წიგნებისა კათოლიკე მღუ-
დელ მონაზონნი მონაზონებრივი ერთობისაგან
უმანკოდ შთასახებული ღვთის მშობელი ქალწული
მარიამისა.

1877 ქალაქსა მონთობანს (ფრანცია) მონასტე-
რში მონაზონთა ერთობისაგან მონათა უმანკო
შთასახებისათა.

განდობან წმიდან ნინა ქალწულისა

ნეტარო ნინა წმიდა ქალწულო,
 მადლებით ღვთისა განკებ დაცულო,
 წმიდა ცხოვრებით რჩეულო სრულო,
 ღვანწლებით სავსე, ღირსო ასულო!
 ივერიისა მხნე მოციქულო,
 სვეტის ცხოველის აღმძარბეულო,
 იესოს ძალით სენთ მკურნებეულო,
 მრავალთ სასწაულთ ნიშანთ მყოფეულო!
 კერპთ ჭ საკერპთთ დამამხობეულო,
 ბოროტთ ეშმაკთა განმძიებეულო,
 საქართველოჲს მრთლივ მომქცევეულო,
 ქრისტიანობის მუნ მიმფენვეულო!
 უკვდავი მეუის უბიწო სძალო,
 ზეტის სუთვეას გვირგვინოსანო;
 დიდებით ფრინად აღმაცებეულო,
 წმიდაო ნინა ღვთის მოყვარულო!
 წმიდა ქალწულო, გაქუს რომელსა
 კადნიერებან მეოხებისა,
 დაუცხრომელად ევედრე ღმერთსა
 შენდა მვედრებელ პირთ სულთათვისა.
 მეოხე ექმენ საქართველოსა
 მოციქულობის შენსა ადგილსა,
 ქვეყანას ოფლით შენით მორწყუელსა,
 ჭ მის მწყალობელს დიდსა რუსსეთსა.

წინა სიტყვაობა

სწავლან მსგავსიან ერთი დანხუელი ჰალატისა, რომელში ვერ შეუძლიან შეჯდეს ის, რომელსაც არა აქვს განსაღები, რომლით განაღოს დანხუელი კარი, შეჯდეს მასშიდ, მიმოღლოს ჭ იხიღლოს ყოველი მორთულაობა ჭ მშვენიერება მისი; ამავე ნაირად ვერ შეუძლიან შესვლან სწავლანში იმას, რომელსაც არ უსწავლიან გრამატიკან, რომლის საშუაღლით შეიძღლოს მან შესვლან სწავლანში, შეძენან მეცნიერებისა ჭ ხიღვან ნაირ ნაირი მშვენიერებისა ჭ ნაყოფისა მისისა.

ამისთჳს ყოველი სწავღული ჰირი დიდად აფანსებს გრამატიკის სწავლანსა; ჭ ყოველს სკოღანშიანც სასოკადღო ჩვეუღება არის, რომ ასწავლიან თუ არან ემანწჳლს კითხვან წერანს, კათეხიზს ჭ ძღიღვს არითმეტიკის ოთხ კარსან, მანინვე მისცემენ კელში გრამატიკანს, ჭ ცღდიღობენ რათან საფუძღლიანად შეისწავღლოს მან იგი.

ჩვენც, რადგან ჳსურღვეთ სასოღულღო სკოღებისათჳს სახელმძღვანეღღო წიგნების გამოცემან, საჭიროღდ შევრანცხეთ გამოცემან ამ მოკღლე გრამატიკისანცა, რომელი არის ადღჳლანდ სასწავღებულღ მეტოღდზედ შედგენიღღი, ჭ რომლითაც ყოველი სკოღლის მანსწავღებულღს შეუძლიან ადღჳლანდ ჩანხღღენან ემანწჳღებისა ჭ სწავღება მანთოჳს გრამატიკისან,

რომელი თუ გვანძინად შეისწავლა ყმაწვილმან,
ანა მარტო სწრაფად გაესხნება მას ამითი გონება,
ანამედ აძის სწავლის შეძღობ, რუსულს გრამა-
ტიკას ჭ რუსულს ენას სამჯერ უფრო ადულად
ჭ ადრე შეისწავლის ჭ შეითვისებს იგი.

DEPENY

ღირს ანს ჭეშმარიტად, რათა გადიდებდეთ შენ ღუთის-მშობელო, რომელი მარადის სანატრელ იქმენ ყოვლად-უბიწოდ და დედად ღუთისა ჩვენისა. უჭმარისნესსა ქერუბიმთასა, და აღმატებით უსესთაესსა სერაფიმთასა, განუხწნელად მშობელსა სიტყვისა ღუთისსა, მხოლოსა ღუთის-მშობელსა გალობით ვადიდებდეთ.

მ ა კ დ ე

ქ ა რ თ უ ლ ი გ რ ა მ ა ტ ი კ ა

ნ ა წ ი ლ ი ბ ი რ გ ე ლ ი

შესავალი

1 გრამატიკა არის კელოვნება კანონიერად ლა-
შარაკისა და წერისა .

2 ჩვენ ვაძეგებთ ჩვენს შინაგანს ჰარესსა ლა-
შარაკითა და წერითა ; ლაშარაკისათვის გზარობთ
ლექსებსა, ხოლო წერისათვის ანბანის ასოებსა .

3 ასო-ნი ქართულის ანბანისა არიან ოცდობრ-
შეტნი შავალიტად ა . ბ . გ . დ . ე . ვ . ზ . ტ . თ .
ი . კ . ლ . მ . ნ . ძ . რ . ს . უ . რ . ს . ტ .
უ . ჯ . ფ . ქ . ღ . ყ . შ . ჩ . ც . ძ . წ . ჳ . ხ . გ .
ჟ . ჴ . ჵ . ჶ . ამათგანი ხუთნი ასონი არიან
ხმოანნი ვითამც : ა . ე . ი . ო . უ . რადგან შუ-
წევნელად სხვა ასოებისა გამოითქვიან . ხუთნიცა
ორ ხმოანნი ვითამც : ტ . ძ . ჯ . ჴ . ჵ . ხოლო
ანბანის დანაშტენი ასონი არიან უხმოანი, რადგან
შუწევნელად ხმოანი ასოებისა ვერ გამოსტევენ
ხმისა .

4 ერთი ანუ შრავალნი ასონი, რომელნიც ერთის

ჭმის აშოლებით უპოითქმინან, იწოდებიან მარცვლო-
 ღნი, მაგალიტად. მე, ძე, მსე, სულა, ჭ სხვანც.
 ჭ ესრეთნი ლექსნი არიან ერთ მარცვლო-ვანნი. ხო-
 ლო ჩე-ში, შე-ნი, შე-შა, მა-მა, დე-და არიან ორ
 მარცვლო-ვანნი. კა-ხე-თი, ბა-თუ-ში, ფრინ-ვე-ლი
 ყურ-ძე-ნი არიან სამ მარცვლო-ვანნი, ეკ-კლე-სი-ა,
 სათ-ნო-ე-ბა, მაც-ხო-ვა-რი არიან ოთხ-მარცვლო-
 ვანნი. დამ-ბა-დე-ბე-ლი, სა-სუ-ფე-ვე-ლი არი-
 ან ხუთ მარცვლო-ვანნი. და-უს-რუ-ლე-ბე-ლი, სა-
 უ-კუ-ნო-ე-ბა არიან ექუს მარცვლო-ვანნი. მაშ, ვი-
 თარცა ჭსინანს ზემოდ მოყვანილთა მაგალითთაგან,
 ასოთაგან შესდგებიან მარცვანნი, მარცვანთაგან,
 ლექსნი ჭ ლექსთაგანც შესდგება სიტყვა, რომლით
 უპოცხადდებან სრული ჭსჯა გინა სრული ჭსწრი.

თ ა ვ ი ა .

ლექსთა ზედა .

ა ლექსნი არიან ქართულს ენასა შინა მრავალ
 ნაირნი ა. პირველი სახის ლექსნი, რომელნიც
 არ ჭსწარმოებენ სხვა ლექსთაგან, მაგალიტად.
 თეთრი, სახლი, კაცი, ჭ სხვანც.

ბ. წარმოებულნი, რომელნიც შესდგებიან პირვე-
 ლი სახის ლექსთაგან, დამატებით ამ მარცვლები
 სი, ეური, ობრივი, ჭ სხვანც. მაგალიტად, სითეთ

სახლეური, ჭ კანცობრივი, რომლებით აღნიშნული
 იტყობებიან სახლი, თეთრი, კაცი, არამედ სა-
 ხლეური, სითუთრე ჭ კანცობრივი რამე. კ. შარ-
 ცივნი, რომელნიც არიან არც ჭრთულნი ჭ არცა წარ-
 მოებულნი, მაგალიტად. ღმერთი, მსახურება, კე-
 თილი, მოქმედება, დღე, გრძელი, ოცი, ათი, სამი,
 კითხვა, წერა, წყალი, ჭ სხვა. დ. ჭრთულნი, რომ-
 ელნი შესდგებიან ორთა ანუ ნამეტართა ლექს-
 თაგან, მაგალიტად. ღვთის-მსახურება, კეთილ-მოქ-
 მედება, დღე-გრძელი, ოც-ღ-ათ-სა-მეტი, ჭ სხვა. ე.
 ვინობითნი, რომელნიც აღნიშნენ სიმცირესა
 ნიუთისასა, მაგალიტად. წიგნაკი, კლანაკი, ღანაკი,
 ჭ სხვა.

ნ. ქართულს ენაში ლექსნი არიან ცხრანი, რომ-
 ელთაც ეწოდებიან ნაწილნი სიფრვისანი, მაგა-
 ლიტად: ა. არსებითი სახელი, ბ. ზედ შესრული
 სახელი, გ. ნაცვალ-სახელი, დ. ზმნა, ე. მიმღე-
 ბა, ვ. თან-დებული, ზ. ზმნის-ზედა, თ. კავ-
 არი, იან, თ. შორის-დებული. ამათგანი ხუთ-
 ნი, ვითამც არსებითი სახელი, ზედ-შესრული,
 ნაცვალ-სახელი, ზმნა ჭ მიმღეობა არიან ცვალე-
 ბითნი, რადგან შესცვლიან დაბოლოებათა თვისთა,
 ხოლო დანაშტნი არიან უცვალეებელი, რადგან
 არ შესცვლიან დაბოლოებათა თვისთა.

თ ა ვ ი ბ.

აჩსებითს სახელსა ზედს.

7. აჩსებითი სახელი არის ის ლექსი, რომელიც აღნიშნავს ჰირსა ანუ ნივთსა, მაგალიტად. ჭენელონმა მიიღო სწავლას ჰარისში. ლექსნი ესენი: ჭენელონი, სწავლად, და ჰარისი არიან აჩსებითნი სახელნი, რადგან აღნიშვნენ იმ არსთა, რომლებსაცა აქუსთ აჩსება გინა შეყოფობა. მაგალიტად: ჭენელონს, რომელიც იყო ერთი მეცნიერის უბისკოპოსი, ჰარისს, რომელიც არის ერთი ქალაქი, და სწავლას, რომელიც არის ერთი საგანი.

8. აჩსებითნი სახელნი არიან სამ ნაირნი: სავაგდო, სავაუთრებითი, და შემკრებელობითი.

9. სავაგდო სახელი არის იგი, რომელიც ეკუთვნის მრავალთა ერთი და იმავე ნათესავს ჰირსა ანუ ნივთსა, მაგალიტად: ყრმა, ქალაქი, და სხვად. ლექსი ესე ყრმა, არის სავაგდო, რადგან ეკუთვნის ყოველთა ყრმათა ესრეთვე ლექსიცა, ქალაქი, რადგან ეკუთვნის ყოველთა ქალაქთა.

10. სავაუთრებითი სახელი არის იგი, რომელიც ეკუთვნის ერთსა მხოლოდ ჰირსა, ანუ ერთსა ნივთსა, მაგალიტად: იოვანე, ჰავლე, მტკეთა, ტყეილისი, რიონი, და სხვად.

11. შემკრებელთა-ნითი სსხელი არის ის, რომელიც ეკუთვნის შრავაღთა ერთი ჭ იმავე ნათესავის შირთა ანუ ნივთთა, შავალიტად. კრი, ჯარი, კრემბ, კროვა, ჭ სხვატ.

თ ა ვ ი ბ .

ნათესავსა ზედ სსხელისა.

12. სახელსა აქეს ოთხი ნათესავი, ვითამც შამკრო-ბითი, შდედრო-ბითი, საშო-გადო- ჭ სსშუალო. ა. შამკრო-ბითი ნათესავის სსხელები არიან ისინი, რომელნიც გამოატხადებენ შამრს ცხოველსა, შავალიტად. შამა, შონა, ხარი, ვერი, ჭ სხვატ. ბ. შდედრო-ბითი ნათესავის სსხელები არიან ისინი, რომელნიც გამოატხადებენ შდედრს ცხოველსა, შავალიტად. დედა, შხევალი, ფური, ჭ სხვატ. გ. საზოგადო ნათესავის სსხელნი არიან ივინი, რომელნიც გამოატხადებენ შამრსა, ჭ შდედრსა, შავალიტად. კატი, შვილი, ხმო, კრავ, ჭ სხვატ. დ. სსშუალო- ნათესავის სსხელნი არიან ივინი, რომელნიც გამოატხადებენ უსულო არსებთა ჭ გონებთა შირმოდკენილთა საჯანთა, შავალიტად. ტა, ქვეყანა, შიშა, შვალი, ხე, ნერვი, სიყვარული, საძიქლვარე, სათნოება, კანხრახვა, ჭ სხვატ. ამნაირ სსხელებს იმისთვის ეწოდებისთ სსშუალო

ნათესავის სახელნი, რადგან ქართულში უსულთა არ-
სებათა ჭ გონებაში წარმოდგენილთა საკანთა არა
აქუსთ მამრობითი ჭ არცა მდედრობითი ნათესავ,
უთარცა აქუსთ, ენის თვისების ჭ ჩვეულობასა ცა-
თმ, ევროპიულს ენებსა.

თ ა ვ ი დ .

ზედ შესრულსა ზედს.

15. ზედ-შესრული სახელი არის ის ლექსი, რომელიც აჩვენებს ვითარებასა ჭ ანუ მდგომარეობის ნაირობასა პირისა ჭ ნიუთისასა, თუ რა მდგომარეობისა ჭ რა ნაირი არის პირი ანუ ნიუთი იგი? მაგალიტად: კაცი კეთილი ანუ ბოროტი, დიდი ანუ მატარა სახლი, მწუხარე ანუ მხიარული სახე, ეს ანუ ის საქმე, პირველი ანუ მეორე წიგნი, ჭ სხვაც.

14. ზედ-შესრულსა აქუს საში ხარისხი, ვითამც, დადებითი, შედარებითი და განდამტებითი. ა. დადებითი ხარისხი აჩვენებს ნაირობასა პირისა ანუ ნიუთისასა მარტივად თვინიერ შედარებისა სხვა ნიუთისა თანა, მაგალიტად: კეთილი, დიდი, ძლიერი, ბოროტი, მცირე, ჭ სხვაც. ბ. შედარებითი ხარისხი აჩვენებს ნაირობასა ჭ თვისებასა პირისა ანუ ნიუთისასა, შედარებით ერთისა მეორესთან უფრო მეტად, ანუ უფრო ნაკლებად, მაგალიტ-

ად. უკეთესი, უდიდესი, უძლიერესი, უბოროტესი, უმცირესი, **ღ** სხვატ. გ. გარდაშინებებითი ხარისხი აწვეუნებს შირისა ანუ ნიუთის ნაბოძასა **ღ** თვისებასა, ძლიერ კარგათ ანუ ძლიერ ცუდად, მაგალიტად: უუკეთესი მრავალ მშვენიერი, ყოვლად ძლიერი, ფრიად ბოროტი, ფრიად მცირე, **ღ** სხვატ.

15. შედარებითი ხარისხი შესდგების დადებითი ხარისხისაგან დაშატებით დასაწყისში, უნათესა **ღ** განკიდურებაში, ესი, მარტვლისა, მაგალიტად: მხნე, უმხნესი; ვრცელი, უვრცელესი, **ღ** სხვატ. ზოგიერთი ზედ შესრულნიც იხმარებიან ამ ნაბოძად: გრძელი, უგრძესი; მცირე, უმცროსი; დიდი, მოდიდო; მომცრო, მოწითლო, მოყვითლო, მოშაო, **ღ** სხვატ. გარდაშატებითი ხარისხი შესდგების დაშატებით ხარისხსედ, ზმნის ზედათა ფრიად, ყოვლად, ბლიერ და მრავალ, მაგალიტად: ფრიად მალაღი, ყოვლად მდებაღი, ძლიერ გემრიელი, მრავალ ბრწყინვალე. **ღ** კვლად შედარებით ხარისხსედ დაშატებით მარტვლისა, უუ, მაგალიტად: უუწმიდესი, **ღ** სხვატ.

თ ა ვ ი კ .

რიცხვითს სახელსა ზედან.

16. რიცხვითი ზედ შესრული არის ის ლე-

ქსი, რომელიც აჩვენებს ჰირისა და ნივთის სწავლას, მაგალიტად: ორი, სამი, ათი, ასი, ათასი, მირველი, მეორე, მეოთხე, და სხვა.

17. რიცხვითი ზედშესრული სახელი არის ოთხნარი ვითამც, ჩავდებობითი, წესობითი, დანაწევრებითი და შემკრებლობითი.

ა. ჩავდებობითი აჩვენებს სათვალავსა ჰირისა ანუ ნივთისასა, მაგალიტად: ერთი, ორი, სამი, ხუთი, ასი, ათასი, და სხვა. ბ. წესობითი აჩვენებს წესსა ჰირისა ანუ ნივთისასა, რომელით ჰირი ანუ ნივთი შეუდგება ერთი მეორეს, მაგალიტად: მირველი, მეორე, მესამე, მეოთხე, და სხვა. გ. დანაწევრებითი არის ის, რომელიც აჩვენებს რომელსაზე ნაწილსა მრთელი რამისასა, მაგალიტად: ნახევარი, მესამედი, მეოთხედი, მეათედი, ერთ-ნახევარი, მესამედი, და სხვა. დ. შემკრებლობითი არის ის, რომელიც აჩვენებს საკნების რაოდენსაზე რიცხვსა შეერთებულად, მაგალიტად: წყვილი, უღვილი, ყვევარი, და სხვა.

თ ა ვ ი ვ .

თხუბასა ზედს სახელთა.

18. თვისებანი სახელთა არიან ოთხნი, ვითამც ნათესავი, რიცხვი, ბრუნვანი, და ვანკლედობანი. ნათესავსა ზედს ვილანაწილეთ ზემორედ მესამე

თავში, აწ ვილანზანკებთ რიცხვისა ზედა

19. რიცხვი სახელისა არის ორი, მხოლო-
 ბითი და მრავლობითი. ა. მხოლობითი აწვეებს
 ერთს შირსა ანუ ერთს ნივთსა ჭ ანუ ერთსა სა-
 ქმესა მაგალიტად: კაცი, წიგნი, მე ვსწერ, ჭ
 სხვატ. ბ. მრავლობითი აწვეებს ორსა ანუ ნამე-
 ტარს შირსა ანუ ნივთსა, ჭ ანუ იმათ საქმესა, მაგ-
 ალიტად: კაცები, წიგნები, ჩვენ ვვსწერთ, ჭ სხ.

თ ა ვ ი უ .

ბრუნვისა ზედა.

20. ბრუნვბ არის ცვბლებბ ლექსების დაბო-
 ლკებისა შინა, მაგალიტად: კაცი, კაცისა, კაცსა
 ჭ სხვატ.

21. ქართულში ბრუნვანი არიან რვანი, მაგალი-
 ტად: სახელობითი, ნათესავობითი, შიცეშითი,
 შემასმეხელობითი, დაწყებითი, მოქმედებითი,
 მოთხრობითი, ჭ წოდებითი. ა. სახელობითი
 მარტივად დასასახელებს შირსა ანუ ნივთსა, მაგალი-
 ტად: კაცი, სახლი, შური, წყალი, ჭ სხვატ. ესე
 იცნობების კითხვითა, მაგალიტად: ვინ? ჰეტრე;
 რამ? შური; რამელი? ესე; ვითარი? კეთილი;
 რავდენი? საძი; მერავდენე? მეხუთე, ჭ სხვატ. ბ. ნა-
 თესავობითი აწვეებს იმ შირსა ანუ იმ ნივთსა, რა-

შელსაწ ეკუთვნის რაჟმე, მაგალიტად: სსხ. გ. მიცემითი აჩვენებს იმ შირსა ანუ ნივთსა ვისაგ ეძლეჳს რაჟმე, მაგალიტად: მივეც შური შავლესა, ჭ სხვანგ. ესეც იცნობების დაკითხვით ვისი? შავლესი; რაჟსა? იუქლისა; შერავდენისა? მეშუდისა, ჭ სს. გ. მიცემითი აჩვენებს იმ შირსა ანუ ნივთსა, რომელსედაც გარდადის ჭ სრულდება ზმნის მოქმედება, ჭ ამისთვის ვუწოდებთ იმას ზმნის ძიებასა, მაგალიტად: ვაქე იოსები, მოვჭკვეთე ხე, ვჭსტემე შირუტყვი, გავზომე მაუდი თუ სკალატი ჭ სს.

ესეც იცნობების დაკითხვით ვინ ჭსტემე? როგორ? რა მოჭკვეთე? ხე; ვითარი ხე? მალაღი; რავდენი ხე? ექუსი ჭ სს.

სხოლოო. ვითარცა ფრანგულს ჭ იტალიანურს ენებში თუმცა შემასმენელობითი ბრუნვა ყოვლითურთ მზგავსია სხელობითი ბრუნვისა, მაგრამ მაინც ისინი კიდევ ჭსდებენ თავიანთ ღრამატიკების კანკლედობებში შემასმენელობითს ბრუნვასა. ესრევე ქართულს ენაშიაც შემასმენელობითი ბრუნვა თუმცა სრულიად მზგავსია სხელობითი ბრუნვისა, მაგრამ მაინც მიუტღილებელ მოთხოვნილებად ვგანებთ, საჭიროა დაიდვას ხოლმე მუდამ

იგიცა ქართული ღრმამტივის კანკლედობაებში,
 რათა ამითი იცნას ახალმა მოსწავლემ, თუ რა
 გარჩეული ძალა აქუს შემასმენელობითს ბრუნვასა,
 სახელობითი ბრუნვისაგან, რომ ადვილად შეიძ-
 ლოს შერე ღრმამტივული ანალიზის გინა ლექ-
 სების ახსნის დროს გარჩევას, თუ ერთი ჯიშ-
 ვე სახის ლექსი როდის არის შემასმენელობითი
 ბრუნვას ჯიშის სახელობითი რათა მით თუინიერ
 შემოერთების მიხედვს ჯიშისა წინადადებისა.
 ე. დაწუებითი, აჩვენებს იმ ზიჯსა გინა ნივთსა
 რისგანაჲ წარმოებს ჯიშისა სარულდება საქმე, მაგალი-
 ტად: თაფლი კეთდება ფუტკრისაგან, ლურსმანი
 რკინისაგან, წყალი გამოდის წყაროსაგან ჯიშისა.
 შრავალგანაჲ თხსულობაში მოქმედებითად ხმა-
 რებულნი ლექსნი ნამდვილად დაწუებითნი არიან,
 მაგალიტად: სეცით, ქვესნელით, ნაწარეთით, ქა-
 ლაქითი ქალაქად, აგრეთვე მუცლითგამო, ე. ი.
 მუცლითგან. ესეც იცნობებს დაკითხვით ვისგან?
 ილუანესგან; რისგან? ხილისგან; ვითარისგან?
 ტებილისგან; რავდენისგან? ათისგან ჯიშისა.
 ვ. მოქმედებითი აჩვენებს საშუალობასა ჯიშისა-
 წყოსა რითაჲ ქმნილას საქმე, მაგალიტად: დას-
 წერას წერილი მელნითა; მოჭკვეთას ხე ცულობითა ჯიშისა
 სხუაჲ. ესეც იცნობების დაკითხვით ვისით? შეწევ-
 ნითა ღვთისათა. რით ბედნიერდება კაცი? სიბრ-
 ძნითა ჯიშისა კეთილი ქტეობითა ჯიშისა.

6. მითხრობითი. აჩვენებს მომქმედს საქმის-
 სს, მაგ. ზავლე მოციქულმან ჭქადაკა წარმართთ
 შორის ჭ სხ, ესეც იცნობების დაკითხვთ,
 ვინ ჭსთქვან? გიორგიმ. რამ აღაყვანა ევროპა? სწა-
 ვლამან ჭ განათლებამან. ზოგჯერ მხოლოდობითში
 მოკეგუთება მარცვანლი ესე მან მაგ. ჭრქვან იესო
 მოწაფეთა თვსთა, ვითამც ჭრქვან იესომან ჭ სხვან.
 7. წოდებითი აჩვენებს მოწოდებასს ანუ მიხ-
 მობასს, მაგ. ღმერთო შეწევნას ჩემსა მოხედენ!
 უფალო შეწევნად ჩემდა ისწრათუ! ჯვარო პატრი-
 ცისანო შემეწიე მე ჭ სხვანც.

22. ვანკლედობან არის შეცვლან თვთუელი ლექ-
 სის ბოლო ასოებისა მხოლოდობითში თუ მრავლ-
 დობითში.

23. არსებითს სახელებს აქვსთ ოთხ ნაირი ვან-
 ვლედობან რომლების ბოლო ასოები შეიცვლე-
 ბიან ქვემოთედ მოყვანილი ოთხ ნაირი კანკლედ-
 დობის მაგალითებისა ებრ.

24. სახელთა ზედ-შესრულთა ჭ რიცხვთანცა,
 რადგან აქვსთ ერთი ჭ იგივე დაბოლოებანი, ვი-
 თარცა სახელთა არსებითთა, ამისთვის იგინიც იბ-
 რუნჯან ყოვლითურთ მზგავსად არსებითთა სა-
 ხელთა.

თ ა ვ ი ტ .

მაგალიტთა ზედა ოთხ ნაწილთა კანკლედობათა

შირველი კანკლედობა.

25. ყოველნი ლექსნი, რომელნიც არიან მხოლოდობითის სახელოდობითში დაბოლოებულნი ა. ე. ასოთა ზედა, იბრუნვიან შირველს კანკლედობაზედ; ჭ მოისპობენ გინა გამთაკლებენ ბოლო ა ჭ ე ხმოანთა ასოთა მხოლოდობითის ნათესაობითში, დაწყებითში ჭ მოქმედებითში, მაგ. წმიდა წმიდისა, წმიდისაგან, წმიდით; მზე მზისა, მზისაგან, მზით.

ხოლო საუბარს ენაში ა ხმოანზედ დაბოლოებული ლექსები მრავლობითის ყოველს ბრუნვასა შინა შესტვიან ა ხმოანსა ე ხმოანს ასოსა ზედა, მაგ. შეშა, შეშები, შეშებისა, შეშებსა ჭ სხუანტ. ენა, ენები, ენებისა, ენებსა ჭ სხ.

მაგალიტნი შირველი კანკლედობისა.

ა.	მხო.	მრ.
სახ.	მამა,	მამანი, ები.
ნათ.	მამისა,	მამათა, ებისა.

	მხო.	მრს.
მიც.	მამას,	მამათა, ებსა.
შემა.	მამა,	მამანი, ები.
დაწყ.	მამისაგან.	მამათაგან, მამებისაგან.
მოქ.	მამით,	მამებითა, მამათაძიერ.
მოთხ.	მამამან,	მამათა, მამებმან.
წოდ.	მამაო, ავ,	მამანო, ებო.

მზგავსადვე იბრუნვიან გზა, არსება, მიწა, სათ-
 ნოება, დედა, ბრუნვა, შემა, სახარება, კბკლე-
 სია, აზია, ევროპა, ღრმა, წმინდა, ცხრა & სხ.

ამ ნაირად იბრუნვიან ვა ასოთა ზედა დაბოლო-
 ებულნი ლექსნიცა, მაგ. სიტყვა, სეტყვა, ქვა,
 ლოცვა, ელვა, ცოდვა, რვა & სხვაც.

საზოგადოდ წიგნურს თხიზულობაში თუ წერ-
 ვაში იხმარება ნაცვლად ვ ასოთა უ ასო, & ნა-
 ცვლად ვე ასოთა უჭ ასოები, მაგ. სიტყუა, სი-
 ტყუა. ზღუა, ზღვა. სიტყუჭბი, სიტყუები. ზღუ-
 ჭბი, ზღვიები. მერუჭ, მერვე & სხვაც.

	მხო.	მრს.
ქ.		
სახ.	მევე,	მევენი, მევები.
ნათ.	მევისა,	მევეთა, მევებისა.
მიც.	მევესა,	მევეთა, მევებსა.
შემა.	მევე,	მევენი, მევები.
დაწყ.	მევისაგან,	მევეთაგან, ებისაგან.

	მხლ.	მრს.
მოქ.	მეფითა,	მეფეთა მიერ, ებითა.
მოთხ.	მეფემან,	მეფეთა, ებმან.
წოდ.	მეფეო,	მეფენო, ებო.

ამავე ნაირად იბრუნვან: ტყე, ღრე, მზე, ბზე, მჭლე, ზნე, წრე, ტყვე, თთვე, სვე, ზღვე, ბჭე, კიბე, კლდე, კიდე, კლიტე, დღე, ფლბტე, მწლბტე, ბანდე, ბრუდე, მწბტე, მეორე, მეათე ჭ სხ.

მრავალნი საკუთრებიანი სახელნი დაბოლოებულნი ა ჭ ე ასოთა ზედა არ მოისებობენ ბოლო ხმოვან ასოთა თჳსთა, არცა ერთს ბრუნვანში, არც მხოლოდობითში ჭ არც მრავლობითში, მაგ. ჰეტრე-ესი, ალექსანდრე-ესი, კოსტანდინე, კოსტანდინესი, ისაია, ისაიასი ჭ სხ.

მეორე კანკლედობა.

26. ყოველნი ლექსნი, რომელნიც არიან მხოლოდობითის სახელობითში დაბოლოებულნი ი ასოსა ზედა, იბრუნვან მეორე კანკლედობაზედ, ჭ მოისებობენ ბოლო ი ასოსა მხოლოდობითის მიცემითში, მოთხრობითში, ჭ წოდებითში ჭ მრავლობითის ყოველთა ბრუნვათა შინაცა, მაგ. კელი, კელისა, კელსა, კელმან, კელო; კელნი, კელთა, კელები, კელებისა ჭ სხ.

შავალთი მეორე განკლედობისა.

ი.	მხო.	მრ.
სახ.	ჭური,	ჭურნი, ეი.
ნათ.	ჭურისა,	ჭურთა, ებისა.
მიც.	ჭურსა,	ჭურთა, ებსა.
შემს.	ჭური,	ჭურნი, ები.
დაწყ.	ჭურისგან,	ჭურთაგან, ებისაგან.
მოქ.	ჭურითა,	ჭურთაძიურ, ებითა.
მოთხ.	ჭურძან,	ჭურთა, ებძან.
წოდ.	ჭურთ,	ჭურნთ, ებთ.

შავალთი მეორე განკლედობისა, ზანდი-ისა, ჭინარი-ისა, ვარდი-ისა, ტფილისი-ისა. გურგუნი-ისა, სათხუდი-ისა, ნათესაჲ-ისა, ბათუმი-ისა, მოცინარი-ისა, მოგჲ-ისა, წყნარი-ისა, სახჲ-ისა, სრული-ისა, კრახ-ისა, დიდი-ისა, მოცხჲ-ისა.

სხოლით არიან მრავალნი ლექსნი მეორე განკლედობისა, რომელნიც მოისპობენ ბოლო მარჯვლის უწინარეს მეოთხე ხმისა ასოსა მხოლოდობის ნათესავობითჲ, დაწყობითჲ, მოქმედობითჲ ჭ საუბარი ენის მრავლობითის ყოველთა ბრუნვათა შინა, მაგ. ნაწარი ნაჭრისა (ჭ არა ნაწარისა) ნაჭრით; ნაჭრისაგან. მრ. ნაჭრები-ისა. წყალი წყლისა, ტაძარი ტაძრისა, ჯვარი ჯვრისა, წამალი წამლისა, კალამი კალმისა, საფუძველი

საფუძვლისა, ფეხსაცმელი ფეხსაცმლისა, წინამძღვარი წინამძღვრისა, მაცხოვარი მაცხოვრისა, დედოფალი დედოფლისა, უფალი უფლისა, კეისარი კეისრისა, სასწორი სასწვრისა, მინდორი მინდვრისა, მერცხალი მერცხლისა, გურცხალი გურცხლისა, მალალი მალლისა.

27. მაგალითნი მესამე კანკლედობისა, რომლისაებრ იბრუნვიან ყოველნი ლექსნი ო ზ უ ასოთა ზედა დაბოლოებულნი.

ო.	მხო.	მრ.
სახ.	ეხო,	ეხონი, ები.
ნათ.	ეხოჲსა,	ეხოთა, ებისა.
მიც.	ეხოსა,	ეხოთა, ებსა.
შემს.	ეხო,	ეხონი, ები.
დაწ.	ეხოსაგან,	ეხოთაგან, ებისაგან.
მოქ.	ეხოჲთა,	ეხოთამიერ, ებითა.
მოთ.	ეხოჲმან,	ეხოთა, ებმან.
წოდ.	ეხო, ოჲ,	ეხოხო, ებო.

ამავე წაიწად იბრუნვან შემდეგნი ლექსნი: გემო გემოჲსა, ვალო ვალოჲსა, რტო, ოქრო, საძეო, აბანო, ხმო, რკო, შნო, უცხო, ერბო ზ სს.

ხოლო ლექსნი აბო აბოსი, სჰილო სჰილოსი, ტილო, კილო, ნოტიო, მიშინო, საშინდრო, ზ ამასთანები აბო-სუდ იბრუნვან.

განსა ლექსი ესე ღვინო- კი განსხვავდებოდა იბრუნ-
ვასში, მაგ. ღვინო, ღვინოჲსა, ღვინითა ჭ სხ.

უ.	მხლ.	მრს.
სახ.	კუ,	კუნი, ები.
ნათ.	კუჲსა,	კუთა, ებისა.
მიც.	კუსა,	კუთა, ებსა.
შემს.	კუ,	კუნი, ები.
დაწ.	კუსაგან,	კუთაგან, ებისაგან.
მოქ.	კუთი, კუთა,	კუთამიერ, ებითა.
მოთ.	კუმან,	კუთა, ებმან.
წოდ.	კუო, კუვ,	კუნო, ებო.

ამ სახითვე იბრუნვან: რუ, ბრჯგუ, ბუ, წყლტუ,
ძუ, ძუძუ, ცრუ, ბლუ, დრკუ ჭ სხ.

28. მაგალითი მეოთხე კანკლელობისა რომ-
ლისაებრ იბრუნვან ყოველნი ლექსნი, უხმოა ასო-
თა სედა დაბოლოებულნი.

	მხლ.	მრს.
სახ.	მარიაჲ,	მარიაჲნი, ები.
ნათ.	მარიაჲსა,	მარიაჲთა, ებისა.
მიც.	მარიაჲსა,	მარიაჲთა, ებსა.
შემს.	მარიაჲ,	მარიაჲნი, ები.
დაწ.	მარიაჲსაგან,	მარიაჲთაგან, ებისაგან.
მოქ.	მარიაჲით,	მარიაჲთამიერ, ებითა.

	მხო.	მრ.
მოთ.	მარიაშმან.	მარიაშთა, ებმან.
წოდ.	ჟი მარიაშ,	ჟი მარიაშნო, ებო, ებნო.

მსგავსადვე იბრუნვან ადამ, აბრანამ, დავით, სოლომონ, ქართლოს, ფარნავაზ, მირიან, ვახტანგ, ბატონი, თამარ, ელისაბედ & სხ.

29. ქართულ ენაში არიან რაგდენიძე არსებითნი სსხელნი, რომელთაც აქვსთ სხვა & სხვა მნიშვნელობანი; სოკიერთნი ამათგანნი ბრუნვასიანც იცვლებიან აწრის დავებრ & სოკიერთნიც ერთნაირად იბრუნვან, მაგრამ აწრი კი ეცვლებათ, მაგ.

1. თვალი თვალისა, თვალეები (საკრძინობელი); ივლი თვლისა, თვლები (ქვა ჰატიოსანი).

2. კვალი კვალისა, კვალეები (ნავალი ფერხთა); ვალი კვლისა, კვლები (სათესად დაყოფილი მიწა მტილსა შინა).

3. სახლი სახლისა, სახლეები (სადგომი); სახელი სახლისა, სახლეები (სამოსის მკლავ); სახელი სახელისა, სახლეები (წოდება).

4. წელი წლისა, წლებეები (წელიწადი); წელი წელისა (შუა წელი კატისა); წელი წელისა, წელეები (შინაგანი ნაწლები, წელწული).

5. ღმერთი. ღმრთისა ღვთისა ღმერთისა (დაბნადებელი ტისა & ქვეყნისა).

6. ხუცესი ხუცისა, ხუცეები (მღუდელი, უმფ-

როსი).

7. სერი (ნადიმი); სერი (ბორცვ).

8. ქვანბი (ნაპრალი კლდისა); ქვანბი (საბოლო-
 ველი თანჯანა).

9. ქორი (ძვირინველი); ქორი (ზემო ითანხი).

10. გელი (სხეული კანცისა), ჭ გელი კანცისა მრ-
 თელი ტანის მაგიერ იხსენება, როგორც ვიტყვთ
 ერთი გელი შესამოსი, ვითამც ერთი ტანი შეს-
 მოსი. გვალადა გელი ატანული (კიუი.)

თ ა ვ ი მ ე ტ ხ რ ე .

ნ ა ტ უ ა ლ - ს ა ხ ე ლ ს ა ზ ე დ ა .

50. ნატუნა-სახელი არის ნაწილი სიტყვისა. რო-
 შელიც იხმარების ნატუნადა არსებითი სახელისა.
 რათა არა განყოფილეს ხშირად ერთი ჭ იგივე
 სახელი.

51. ნატუნა-სახელსა აქუს სანი პირი, პირველ
 ვინც ლაპარაკობს, მაგ. მე, ჩემი; მეორე ვისა
 ელაპარაკება, მაგ. შენ, თქვენ; ჭ მესამე ვისზე
 დანც ლაპარაკობს, მაგ. იგი, ის, ესე ჭ სხ.
 პირველი პირი უპირატესია მეორესედ ჭ მეორე
 მესამესედ, ამისთვის ითქმის: მე, შენ ჭ ის წაუი
 დეთ ბაღში ჭ არა: ის, შენ, მე.

52. ეჭუს ნაირი ნაცვალ-სახელი არის. ბ. მოგებიითი. გ. ჩვენებითი. დ. ვუ-
 დანვ მოდებითი. ე. ვითხუთი. ვ. განუსაზღვრე-
 ბელი.

გ ა ნ კ ლ ე დ ო ბ ა ნ ი

ნაცვალ-სახელთა.

53. არსებითი ნაცვალ-სახელი აჩვენებს ერთსა
 სამთა ზირობაგანსა, მაგ. მე, შენ, იგი, ის, ზ
 იბრუნუნს ესრედ:

	მხო.	მრ.
სახ.	მე,	ჩვენ.
ნათ.	ჩემი,	ჩვენი.
მიც.	ჩემდა, მე,	ჩვენდა, ჩვენ.
შეძა.	მე,	ჩვენ.
დაწ.	ჩემგან,	ჩვენგან.
მოქ.	ჩემითა,	ჩვენშიერ, ჩვენითა.
მოთ.	მე,	ჩვენ.
წოდ.	.	.

	მხო.	მრ.
სახ.	შენ,	თქვენ.
ნათ.	შენი,	თქვენი.

	მხლ.	მრს.
მიც.	შენდა, შენ,	თქვენდა, თქვენ.
შემს.	შენ,	თქვენ.
დაწ.	შენგან,	თქვენგან.
მოქ.	შენით,	თქვენმიერ თქვენით.
მოთ.	შენ,	თქვენ.
წოდ.	შენ,	თქვენ.

	მხლ.	მრს.
სახ.	იგი, ის,	იგინი, ისინი.
ნათ.	მისი, იმისი,	მათი, იმათი.
მიც.	მისდა, იმას,	მათდა, მათ.
შემს.	იგი, ის,	იგინი, ისინი.
დაწ.	მისგან, იმისგან,	მათგან, იმათგან.
მოქ.	მით, იმითი,	მათმიერ, იმათითა.
მოთ.	მან, იმან,	მათ, იმათ.
წოდ.	.	.

54. მოკვებითი სხეულებს თუ ვის რა ჭ რომელი ნივთი ეკუთვნის, მაგ. ჩემი, შენი, თუსი ჭ სხ. ჭ იბრუნვან ესრედ:

	მხლ.	მრს.
სახ.	ჩემი,	ჩემნი, ჩემები.
ნათ.	ჩემისა,	ჩემებთა, ჩემებისა.
მიც.	ჩემისა,	ჩემებთა, ჩემებისა.
შემს.	ჩემი,	ჩემნი, ჩემები.

	მხლ.	პრ.
დაწ.	ჩემისაგან,	ჩემებისაგან.
მოქ.	ჩემითა,	ჩემთანმიერ, ჩემებითა.
მოთ.	ჩემთან,	ჩემთან, ჩემებთან.
წოდ.	ჩემო,	ჩემნო, ჩემებო.

ამავე ნაირად იბრუნვან შემდეგნიცა, მაგ. შენ, თქვენი, მათი, იმათი, თჳსი, ვიეთი, ზოგი, რა-ოდენი, ჩვენეული, თქვენეული, თათეული, ჭ რა-მელი; ეს უკანასკნელი მხოლოდობითის ნათესაობითსა, დაწყებითსა ჭ მოქმედებითსა შინა დაჭკარკავს შუა ე ასო-სა ჭ იბრუნვს, რომელი რომლისა. რომლისაგან, რომლით ჭ სხ.

მოგებითი ნაცვალ-სახელები გარდაიქცევან ზედ-შესრულად დამატებით მათზე ებური, სა, ო, ეუ-ლი, იანი მარცვლებასა, მაგ. ჩემი, ჩემეული, სა-ჩემო, ჩემებრივ, ჩემიანი, ჩემებური; ჩვენი, ჩვენებური, საჩვენო, ჩვენეული, ჩვენიანი, ჩვენებური; შენი, შენიანი, საშენო, შენებრივი, შენებური, შენეული; თქვენი, თქვენიანი, სათქვენო, თქვენებრივი, თქვენეული, თქვენებური; მისი, მისებრივ, საიმისო, იმისეული, თავისი, თავისებრივი, თავისებური, თავისიანი.

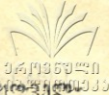
მე. ჩვენებითი დააკვრვებს ჭ ჩვენებს იმ საგანსა, რომელ-ზედაც არის დაშარაკი მაგ. ესე, მამე, ემამე; იგი, იგივე; ის, ისევე ჭ სხ. ჭ იბ-

რუნჯან ქვემოთ ნაირად:

	მხლ.	მრს.
სახ.	ესე, ეს,	ესენი.
ნათ.	ამისი,	ამათი.
მიც.	ამას, ამისდა,	ამათ, ამათდა.
შემს.	ესე, ეს,	ესენი.
დაწ.	ამისგან,	ამათგან.
მოქ.	ამათ,	ამათმიერ, ამათით.
მოთ.	ამან,	ამათ.

	მხლ.	მრს.
სახ.	ეგე, ეგ, მაგი,	ეგენი, მაგენი.
ნათ.	მაგისი,	მაგათი.
მიც.	მაგას, მაგისდა,	მაგათ, მაგათდა.
შემს.	ეგე, ეგ, მაგი,	ეგენი, მაგენი.
დაწ.	მაგისგან,	მაგათგან.
მოქ.	მაგითა,	მაგათმიერ, მაგათით.
მოთ.	მაგან,	მაგათ.

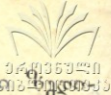
56. გულანგ მოღებითი წარმოადგენს იმ სახელ-
 სს, რომელიც უწინარეს თქმულს, მაგ. მამალ ჩუე-
 ნო, რომელი ხარ ცათა შინა, რომელი წარმოად-
 გენს არსებითს სახელს მამას. ამინ გეტყვ თქუტს
 ყოველმან (გატმან), რომელიმან ჭქმნეს ცოდუა,
 მონა არს (იგი) ცოდუას. იოვ. ტ. 54. რომ-

შეღმან წარმოადგენს ზედ-შესრულის ამას უკვე
 მან (კატმან). საუბარ ენასა შინა ხშირად იხმარებს
 რომ, რომლის და რაჟამის მაკიერად, მაგ. შენ
 რომ სავტი გქონდა, იოვანეს კელში ვნახე, ე. ი.
 ის სავტი რომელიც შენ გქონდა. შენ რომ შეტრეს
 ჭეჭმდი შე დანგინახე ე. ი. მაშინ, რომდესაც შენ
 შეტრეს ჭეჭმდი. გულაგ მოღებოთნი ნაცვალ-სა-
 ხელნი არიან ესენი: რომელი (რომ), სადაც (რო-
 მელ ადგილსაც), რომელიცა, რადცა, ვინცა; ესენი
 გარდა (რომელი) ლექსისა არიან უცვალელებელი;
 ხოლო რომელი იბრუნეს ესრედ, მაგ. რომელი
 რომლისა, რომელსა ჭ სხ. რომელია, რომელთა
 რომლები, რომლებისა, რომლებსა ჭ სხ.

57. გითხვითი აწვენებს ვისზეუ ანუ რამზეუ
 შეკითხვასა, ჭ არიან ესენი: ვან? ვისი? რად?
 რომელი? ჭ სხ. ამათ არა აქვსთ მრავლობითი ჭ იბ-
 რუნჯან მარტო მხოლობითად ესრედ:

მხო.	მხო.
სახ. ვინ.	რად, რაი.
ნათ. ვისი.	რადსა.
მაგ. ვის ვისდა.	რასა.
შემს. ვინ.	რად.
დაწ. ვისგან.	რადსაგან.
მოჭ. ვისითა.	რადთა, რადსაშიერ.
მოთ. ვინ.	რამან.

(რ) სოკჯერ ხმარებულის დროებითი შემნად (რუამს, ოდეს, როდისაც), მაგ. განიხარეს მოწაფეთა იხალეს რს უფალი, იოვ. 20. 2. ე. ი. როდესაც ნახეს უფალი.

58. განუსაზღვრებელი აჩვენებს ჰირსს ანუ ნივთსა განუსაზღვრებულად ჭ უსახელოდ, მაგ. რომელიმე, ვნმე, სოკი, სოკ-სოკი, ყოველი-

	შხო.	შრს.
სახ.	რომელიმე,	რომელნიმე.
ნათ.	რომლისაგან,	რომელთაგან.
მიც.	რომელსაგან,	რომელთაგან.
შეძა.	რომელიმე,	რომელნიმე.
დაწ.	რომლისაგანმე,	რომელთაგანმე.
მოქ.	რომელითაგან,	რომელთაგან-მიერ.
მოთ.	რომელმანმე,	რომელთაგან.

ამავ ნაირად იბრუნჯან არა-რომელიმე, არა-უთარმიმე, ვინმე, რამმე, თუთუულიმე, ვიეთიმე, სხვა-რამმე ჭ სხ.

59. ნაცვალ სახელთაგან ოდესმე შესდგება არსებითი სახელიცა დამატებით ებრ მარტვლისა, მაგ. იგივეობა, ვითარება, თვისება ჭ სხ.

ხოლო სასღვრებითი ნაცვალ-სახელი (თუთ) არა იბრუნჯს; გარნა გარდაკეთდება რთულ ნაცვალ-სახელად, ოდეს დაჭყუება მას ჰიროფანსი ნაცვალ-

სასკელი, მავ. თუთ-მე (თუთან-მე), თუთ-შენ (თუ-
 თან-შენ), თუთ-იგი (თუთან ის), თუთ ჩვენ (თუ-
 თან-ჩვენ) ჭ სს.

თ ა ვ ა ი .

ზმნანს ზედნ.

45. ზმნა არის ნაწილი სიტყვისა გინა ლექსი
 ერთი რომელიც აჩვენებს მყოფობას, მოქმე-
 დებას, ჭ ანუ ვებანსა შირისა ანუ ნიუთისასა,
 მავ. ღმერთი ჭვიებს; ქვეყანა ბრუნავს; აქ (ჩვი-
 ებს) არის ზმნა რომელიც აჩვენებს მყოფობასა
 ღვთისასა, ესრეთვე (ბრუნავს) არის ზმნა რომე-
 ლიც აღნიშნავს მოძრაობასა ქვეყნისასა ანუ ტრი-
 ალსა (მისსა).

44. ზმნანი არიან ექუს ნაირნი: ა. ბრსებითი
 ზმნა, რომელიც აჩვენებს მყოფობასა შირისა
 ანუ ნიუთისასა, მავ. ვარ, ხარ, არს, ვიყავი, იყა-
 ვი ჭ სსვ.

ბ. მოქმედებითი ზმნანი, არიან ივინი რომელნიც
 აჩვენებენ რომ ერთი შირის ანუ ნიუთის მოქმე-
 დება გინა საქმე მეორე შირზე ანუ ნიუთზე კარ-
 დადას, მავ. ღმერთმა დაჭბადა ცანი ჭ ქვეყა-
 ნა. წყალი აქრობს ცეცხლსა. მე ვაშენებ კბალე-
 სიას. მე ვჭწვერ წიგნსა. ზაფლემან მოჭკვეთა ხე.

ქართული
ენების
მეცნიერება

იოვანეს უცემის ზირუტყუ. გორგი მაჟდსა ჭ სხვანც.

გ. ვნებითი ზმნანი არიან იჯინი რომელნიც აწ-
ვენებენ რომ ერთი ზირი ანუ ნივთი მიიღებს გი-
ნა ივნებს მოქმედებას გინა სანქმეს სხვა მეორე
ზირისა ანუ ნივთისაგან, მაგ. ცანი ჭ ქვეყანა შე-
იქმნენ ღვთისაგან გინა ღვთის მიერ. ცეცხლი
ქრება წყლისაგან, წყლით ანუ წყლის მიერ. ეკ-
კლესია შენდება ჩემგან ანუ ჩემ მიერ. წიგნი იწე-
რება ჩემგან, ხე მოიკვეთა ჰაუღესაგან, ზირუტყუ
გვემუღ არს იოვანესაგან, მაჟდი განზომება გი-
ორგისაგან.

სხოლიო: ყოველნი მოქმედებითნი ზმნანი გა-
რდაკეთდებიან ვნებით ზმნიებად ესრედ: რაზირიც
გინა ნივთიც რომ მოქმედებითს ზმნაში ძიება
არის, იგივე ზირი გინა ნივთი ვნებითს ზმნაში
გარდაიცვლება უფლად. ჭ რა ნივთიც გინა ზირიც
რომ მოქმედებითში უფალი არს, შეიცვლება იგი
ვნებითი ზმნის ძიებად, მაგ. კანმა მოჭკლას აბე-
ლი. ამ ფრასში ვნებამ არის უფალი, მოჭკლას
არის ზმნა მოქმედებითი ჭ აბელი არის ძიება.
ამავე წინა დადებისა შეიძლება ვნებითად გარდაკე-
თება, თხნიერ აზრის შეცვლისა, მაგ. აბელი მოიკ-
ლას ვნებისაგან. უწინ აბელი რომ შემოქმედებითი
ზმნის ძიება იყო, აწ აქ უფალი განდა, ჭ კანა
რომ უფალი იყო, აქ ძიებად გარდაქცა.

დ. საშუალო- გინა უმეშვეობითი (ე. ი. არც მოქმედებითი და არც ვნებითი) ზმნანი არიან იგინი, რომელნიც ჩივენებენ რომ არც სხვა ზირს ანუ ნივთს გარდასცემენ რამე მოქმედებას და არც სხვასგან თუთ მიიღებენ მას, არამედ თავანთი მოქმედება გინა საქმე დაშთება თავანთშივე; რადგან ამათ აქვსთ სრული აზრი და არა ჭსჭირვათ, რომ გორც მოქმედებით ზმნასა, ნათესავს ძიება, მაგ. მიზარის, ვალ გინა დავდივარ, მძინამს, ვჭსტხაურებ, ვსუფევ და სხ. ამის გარდა არა აქვსთ ამათ საკუთარი მიმოხვრატა, და ამის გამო რომელთაც მოქმედებითი ზმნის სახე აქვსთ, მოქმედებითი ზმნის მსგავსადვე მიმოხვრატან, მაგ. ვწუალობ, ვზარობ, ვლოცულობ; ამფერთა ეწოდების ხატ-მოქმედებითი უმეშვეობითი ზმნანი; ხოლო რომელთაც ვნებითი ზმნის სახე აქვსთ მიმოხვრატან მსგავსადვე ვნებითი ზმნისა, მაგ. ვწყობები, ვირჯები, ვსწვები, ვსჯდები და სხ. ამფერთაც ეწოდებისთ ხატ-ვნებითი უმეშვეობითი ზმნანი.

ე. სხვით გარდასლჯთნი ზმნანი არიან იგინი რომელნიც ჩივენებენ ზირისა ანუ ნივთის მოქმედებასა ანუ ვნებასა საშუალობით სხვა მეორე ზირისა ანუ ნივთისა, დადებით ზმნის ბოლოზედ მარცვლისა ამის ინებ, მაგ. ვაწერებ, ვაზომებ, ვატყობ და სხ.

ვ. მჩხოტლ სხვით გარდნსლუთნი ზმნაწმინდის
 იგინი რომელნიც აწვეუებენ მოქმედებასა ანუ ვნე-
 ბასა მეორე შირისასა საშუალობით მესამე შირისა,
 განმეორებით დადებით ბოლოზე შემო სსენებუ-
 ლი მარტვილისა ამის იხებ, მაგ. ვაწერინებინებ,
 ვაჭრეუზებინებ, ვატემინებინებ & სხ.

42. ზმნათა აქვსთ ხუთ ნაირნი ცვლილებანი,
 რომელნიც აწვეუებენ მოქმედების ანუ ვნების ნა-
 ირ ნაირს წარმოებასა & არიან: შირი, რიცხვი,
 დრო, სქესი, & ულღუღება.

ღრამატეობრივი შირნი ზმნისანი არიან სამნი:
 შირველი შირი არის იგი რომელიც ლაშარაკობს
 მხოლოდითად თუ მრავლობითად, მაგ. ვლარაკ-
 კობ, ვკითხულობ. ვუძინამს, ვსჭრით; მეორე ში-
 რი არის იგი რომელსაც ველაშარაკებით, მაგ. სწე-
 რდი, ისწავლე; სწერდით, ისწავლეთ; მესამე ში-
 რი არის იგი რომლისათვისაც ლაშარაკია, მაგ. ვა-
 ლობს, ასწავლის, ვალობენ, ასწავლიან.

43. ზმნათა აქვსთ ორი რიცხვი: ა. მხოლოდითი,
 რომელი აწვეუებს ერთი შირის მოქმედებასა ანუ
 ვნებასა, მაგ. ვარ, ვიქმ, ვკითხულობ & სხ.

ბ. მრავლობითი, რომელიც აწვეუებს ორისა ანუ
 მრავალი შირის მოქმედებასა ანუ ვნებასა. მაგ. ვა-
 რთ, ვიქმთ, ვკვითხულობთ, ვიჭრებით & სხ.

44. დრონი ზმნისანი არიან სამნი: ზთანდ აწ-
 მყო, ნამყო & ქმნადი. აწმყო (კინა ეგზანდე-

ლი დრო) აჩვენებს იმ მოქმედებას ანუ ვნებას რომელიც კეთდება ჭ სრულდება იმავე ლაზარაკის დროს, მაგ. ვგალობ, ვყიდი, ვაძლეუთ, ამაობს, უხარისთ, აწერინებენ ჭ სხ. ამირან გულში იმდერის, ბბბბებს, ყმანო, ბანი მითხარითო. ახალი ცოცხი კარგათ ჰგვის, ძველი მოატანს ქვშასაო.

45. ნამყო გინა წასული დრო, რომელიც განყოფილების სამად, ე. ი. უსრულად, სრულად ჭ უუსრულესად, აჩვენებს იმ მოქმედებას ანუ ვნებას რომელიც გაუღიღს რომელსამე დროში შესრულებულა. ა. უსრული აჩვენებს რომ საქმე დაწყობილას გაუღიღს დროში, მაგრამ კი არ შესრულებულა, მაგ. ვსჭრიდი, კითხულობდა, ევედრებოდნენ: შელას რაღ აგონდებოდა, ის ეხმანებოდაო. მე აღაღს ვიძახოდი, სხუები მწყერს იჭკერდნენო. ბ. სრული, აჩვენებს რომ საქმე შესრულებულა სრულად გაუღიღს დროში: ჯლოცე, ჯსწავლე, განჯხარე, დავსწერე ჭ სხ. მკელი ცხვარში ჩაერიან ვანი ერთის ჰატრონსა. მკელს მკლობა შეეჩქვან, ტურანამ ქვეყანა ამოაგდო. გიჟი ქორწილში შევიდან ჩვენ სანლს აქა ჰსჯობიაო.

გ. უუსრულესი აჩვენებს რომ მოქმედება დიდი ხნით ადრევე შესრულებულა, მაგ. მიმიცია, მიმიცემიეს, დამიწერია-იეს. მთა ჭ ბარი ვის გართსწოჩებინა. არც ვისი ყმა ვყოფილვან არცარაჯნ ყმათ მყოფიან. ძველი ჰური ძველი ღვინოა წლის წლობამ-

დი განმყოფიან. დაჩქარებით სოფელი ანაჲს მოუ-
 ჭამინ ჭ ვინც რომ აჩქარებულან ძანლე თან კარ-
 დაჭყოლიან.

46. ქმნადი გინა მოსასვლელი დრო აჩვენებს
 რომ საქმე უნდა შესრულდეს ძომანაღას დროში,
 მაგ. ხვალ დაგწერ, ზეგ წაგაღ. გველსა ხურელით
 განმოიფიჭანს ენა ტკბილად მოუბარა. გაჭირვებან
 მიჩვენე, მე გაქცევანს გიჩვენებო.

47. სქესი ზმნისა აჩვენებს ზოქმედების ჭ ვნებ-
 ის სხვან ჭ სხვან ნაირად შესრულებასა. სქესნი არ-
 იან ოთხნი: საზღვრებითი, ბრძანებითი, სათუო,
 ჭ განუსაზღვრებელი. ამათგანი საზნი ე. ი. საზ-
 ღვრებითი, ბრძანებითი ჭ სათუო არიან ზირიან-
 ნი, რადგან მიმოიხზრისან გამოცხადებით ზირისა,
 რიცხვსა ჭ დრომას; ხოლო განუსაზღვრებელი
 არს უზირო, რადგან არ აჩვენებს ზირსა.

48. ა. საზღვრებითი აჩვენებს რომ საქმე გინა
 ვნებან სრულდებან თანჲს უფლად ჭ დამოუკიდებლად
 სხვან რამეჲ საგნისაგან, მაგ. ვსჭრი, ვსწერდი,
 წაჯკითხე, დაგდგები. კანც რასანც თანჲს თანჲს უზ-
 რას, იმას ვერან მტერი ვერ უზამს. ისთე მკელი
 არ მოვვდებან რომ თხის დასამარხად გახდეს. ურინ
 ჩერქესძან დანიჭირან თანჲსი ჯოხი მისცან, ფართა-
 ლი აძით მომიზომეო, ჩემი ალაბი ეს არისო,
 ურინამ მოუხომან ჭ უთხრან: რან გვანრიც ალაბიო
 ამისთანან ალაბიო.

ბ. ბრძანებითი აჩვენებს რომ საქმე ანუ ვინა
 სრულდება ან რჩევს ან თხოვნის ან დავალიანების
 ან აკრძალვას ჭ ან ბრძანების საშუალოებითა, მაგ.
 დაწერე, იარე, ასწავლე. იშრომე რომ ისწავლო.
 ნუ დანაწინებ სხვასა, კარდგხდება თავსა. ვინც
 დასტინებს სხვასა მოიბრძიყებს თავსა, ნუ დანა-
 დებ ძველსა გონსა ნურცა ძველსა მეკობარსა. ნუ
 იქავსა ავსა ნუ გეშინებ. აძნანაკი ნუ გბუფს
 საშოვარი ნუ გშურს. ცხრაჯერ გზომე, ერთხელ
 გამოსჭერ.

გ. სათუო სქესი აჩვენებს რომ მოქმედება ჭ
 ვნება დამოკიდებულია რომელსაზე თუობაზე
 რომლითაც წარმოებს იგი: ნეტაი მესწავლოს,
 რომ დრო მქონდეს, მაგ. ახლავე რომ ყმაწვილი
 ავ იყოს, რომ განიზრდეს რა განდება! ასეთმა იურ-
 მამ დამწიხლოს რომ საწველს ამსობდეს. ლუკამ
 განგვრდესო ჯამში ჩაფარდესო. რამეთუ რა სარგე-
 ბელ ეყო-ს კაცსა უკეთუ სოფელი ყოველი შეიბი-
 ნოს, ჭ სული თვისი იზღუოს? ანუ რა მიჭსტეს კაც-
 მან ნაცვლად სულისა თვისისა, მათ. (იუ) 16. 26.

დ. განუსაზღვრებელი სქესი არ აჩვენებს არც
 ზირსა ჭ არც რიცხვსა. არამედ აღნიშნავს სასო-
 კადოდ ჭ მარტივად კარდაუწყვეტელს ჭ განუსა-
 ღვრებელს მოქმედებისა, მაგ. წერად, კითხვად,
 შეყვარებად. მაშინ მოუდა იესო კალილიად იორ-
 დანელ იოანესა ნათლის-ღებად მისკან. განუსა-
 ღვრებელს

ღვრებელსა აქვს ორი დრო აწმდგომი ჭ ქმნადი, მკ. წერად, დაწერად.

სხოლო. საუბარ ენაში განუსაზღვრებელი არის ხმარებული სხვა ჭ სხვა ნაირად: თუ რომ სიტყვაში განუსაზღვრებელი ხმარებულის ნათესავის ძიებად, მაშინ დაჭკარვამს დ ასოსა, ჭ იბრუნვს ზთარცა სახელი ჭ აქვს მარტო მხოლოობითი რიცხვ; თუ ზმნის ბუნებით ძიებად არის ხმარებული, მაშინ კი ან დ ასოს შეინახამს, ან თ ასოსე შესცვლის ჭ არის ქმნადი, მკ. შენ მკ ტვრთის ზი-დვან არ შეგიძლია. გავაგზავნე თავსი წიგნების მოსაწაზნად-თ. ერთმა ქორმა ერთი იხვ შეიხყრა ჭ ჭრ-მან უნდოდან. დღეს ერთსა ლომმა ნადირი ვერ იშოვნა, თავს გამსდელი კატა მოინდომა შესჭმელად.

49. ზმნათაგან წარმოსდგება არსებითი სახელი, რომელს ეწოდების სახელ-გმნა გინა ბირი გმნისა, მკ: ვკითხულობ, ამ ზმნისაგან წარმოსდგება სახელ-ზმნა ესე ვითხვან; ვჭსტემ, ტემ; ვჭსწერ, წერა, ჭ სხ. ამავ ნაირად ზმნისაგან წარმოსდგება მიმდგომ-ბაცრა.

50. მიმდგომს აწმდგომი ჭ თუ მყობადი, რომელიც ხშირად დაბოლოებულია დი მარტვალზე, იბრუნვს მსგავსად არსებითი სახელისა ჭ აქვს ორივე რიცხვ მხოლოობითი თუ მრავლობითი, მკ. მკითხული, წამკითხული, მყვარებული; შემყვარებული, მიმპარავი ძალელი უარესია მყეფარ-

ზედ. მკელმა თქვა ჩემს დამწერნავს ძალს ერთი
 შეხედვთ ვიცნობო.

თავი მეოთხეტი

უღლულებასა ზედა ზმნისასა.

წ1. უღლულება აჩვენებს ცვალებასა ზმნის
 დაბოლოებათა ჭ კანჩიკუს დროთა, სქესთა, პირ-
 თა ჭ რიცხვთა მისთა. ხოლო ცვალება ესე ზმნი-
 სა ქართულს ენაში, რადაცნ არის ორ ნაირი,
 ამისთვის ზმნასადა აქუს ორ ნაირი უღლულება.

წ2. პირველ უღლულების ზმნიების აწმდგომი
 დროს პირველი პირი დაიწყოება ვ ასოთა ჭ
 დაბოლოვდება ბ, ი, მ, რ ასოზედ, მაგ. ვაქებ,
 ვუბნობ, ვესვრი, ვიქმ, ვჭსტემ, ვჭსწერ ჭ სხ.

მეორე პირი დაიწყოება ა, უ, ე, ი, ჭ ასოებითა
 ჭ დაბოლოვდება ბ, ი, მ, რ ასოებზედ, მაგ. აქ-
 ებ, უბნობ, ესვრი, იქმ, ჭსწერ ჭ სხ.

მესამე პირი დაიწყოება კვალად ა, უ, ე, ი, ჭ
 ასოებითა ჭ დაბოლოვდება ს ასოზედ, მაგ. აქ-
 ებს, უბნობს, ესურის, იქმს, ჭსწერს ჭ სხ.

წ5. მეორე უღლულების ზმნათა აწმდგომი
 დროს პირველი პირი მხოლოდითი რიცხვსა და-

იწყობების მასობით, მეორე შირი კასობითა და მესამე შირი უ, ა, ჰ ასობითა და დაბოლოვდებიან სამნივე ს ასოსა ზედა, მაგ. მიყვარს, გიყვარს, უყვარს; მრწამს, გრწამს, ჰრწამს; მაქვს, გაქვს, აქვს და სხ.

54. ზოგიერთი მეორე უღლულები უმეშვეობითი ზმნანი, ოდესაც იხმარებიან სხმით-გარდასვლითად, გარდაკეთდებიან შემოქმედებითი ზმნაებად, მაგ. მძინავს, ვაძინებ, დავაძინებ; ვაღვუღინებ; ვხარობ ვხარებ; ვცხოვრობ ვაცხოვრებ; ვჩიები ვჩიენ; ვცოცხლულობ ვაცოცხლებ.

55. თუმიცადა ქართული ენის ზმნანი თითქმის ყოველნივე და უფროსი ერთად მეორე უღლულების ზმნანი არიან უკანონონი, გარდა კანონიერად შეირატხებიან ის ზმნანი, რომელნიც შეუდგებიან შემოქმედითი საზოგადო უღლულების კანონითა; და უკანონოდ შეირატხებიან ის ზმნანი რომელნიც არ შეუდგებიან იმ საზოგადო უღლულების კანონებსა, არამედ ზოგიერთს დროებშიდ მიიღებენ სხვა ნაირს ცვლილებასა და ანუ აკლიათ რომელნივე შირნი ანუ დრონი რომელთაც მიიღებენ სხვა ზმნათაგან.

56. ვინადაც არსებითი უკანონო ზმნანი (ვარა და ვიქმნები) შეადგენენ სხვა ზმნიებისათვის რომელთამე დროთა, ამისთვის ეწოდების ამათ შემწე ზმნანი, და რადგან თანვე საჭირო არს რომ უწინა-

რეს სხვა უღლულების სწავლისა, ყმაწვლმა კარგად
 ისწავლოს ამ ორი ზმნის უღლულებს, რათა ამით
 სხვა მეორე უღლულებების სწავლა უფრო გაუ-
 ადვილდეს, ამა მიზეზისათვის ვსდებთ აქ ჩვენც ზირ-
 ველად შემდეგ ორს უღლულებასა.

საზღვრებითი სქესის აწ მდგომი.

მხ.	ვარ,	მრ.	ვართ.
	ხარ,		ხართ.
	არს, (ა)		არიან.

ანუ

ვიმყოფები,	ვიმყოფებით.
იმყოფები,	იმყოფებით.
იმყოფებან,	იმყოფებიან.

უსრულად.

მხ.	ვიმყოფებოდი,	მრ.	ვიმყოფებოდით.
	იმყოფებოდი,		იმყოფებოდით.
	იმყოფებოდან,		იმყოფებოდნენ.

(ა) საუბარ ენასა შინა ხშირად იხმარების ა ნაცვ-
 ლად არს ანუ არის მესამე ზირისა მაგ. შენია, ჩე-
 მია, ნაცვლად თქმისა შენი არს, ჩემი არის ჭ სხვ.

ვკლდდ უსრუდი ჭ სრუდი

მხ.	ვიყავ,	მრ.	ვიყავით.
	იყავ,		იყავით.
	იყო,		იყვნენ.

უუსრუდეცი.

მხ.	ყოფილ-ვარ,	მრ.	ყოფილ-ვართ.
	ყოფილ-ხარ,		ყოფილ-ხართ.
	ყოფილ-არს,		ყოფილ-არიან.

ქმნდღი, რო-მელი დღივსების ზმნისაგან, უქმნები.

მხ.	ვიქმნები,	მრ.	ვიქმნებით.
	იქმნები,		იქმნებით.
	იქმნება,		იქმნებიან.

ბრძანებითი სქესის აწ მდგომი.

მხ.	იყავ, იყავნ,	მრ.	იყუწნით.
	ნუ ხარ ნუ ხართ ნუ არს ანუ არის.		ნუ არიან.
	იყოს,		იყუნენ.

სათყო- სქესის აწ მდგომი.

მხ.	ვიყო,	მრ.	ვიყოთ.
	იყო,		იყოთ.
	იყოს,		იყვნენ.
ანუ	ვიძყოფებოდე,		ვიძყოფებოდეთ.
	იძყოფებოდე,		იძყოფებოდეთ.

იმყოფებოდეს, იმყოფებოდნენ.

უსრულდი სრულდი.

მხ.	ფყოფილ-ფიყო,	მრ.	ფყოფილ-ფყოთ.
	ყოფილ-ფიყო,		ყოფილ-ფიყოთ.
	ყოფილ-ფიყოს,		ყოფილ-ფიყვნენ.

უსუსრულდესი.

მხ.	ფყოფილ-ფყაჴ,	მრ.	ფყოფილ-ფყაჴთ.
	ყოფილ-ფყაჴ,		ყოფილ-ფყაჴთ.
	ყოფილ-ფიყოს,		ყოფილ-ფიყვნენ.

ქმნადი.

მხ.	ვიმყოფო,	მრ.	ვიმყოფოთ.
	იმყოფო,		იმყოფოთ.
	იმყოფოს,		იმყოფონ.

განს

ვიმყოფოდე,	ვიმყოფოდეთ.
იმყოფოდე,	იმყოფოდეთ.
იმყოფოდეს,	იმყოფოდნენ.

განუსაზღვრ. სქ. ყოფად, მყოფობად.

მიმდენობა.	}	ანძიდგობი, მყოფი.
		სრული. ყოფილი, ნამყოფი.
		ქმნადი. ყოფადი.

საზღვრ. სქ. აწ მდგომი.

მხ.	ვიქმნები,	მრ.	ვიქმნებით.
	იქმნები,		იქმნებით.
	იქმნება,		იქმნებიან.

უსრული.

მხ.	ვიქმნებოდი,	მრ.	ვიქმნებოდით.
	იქმნებოდი,		იქმნებოდით.
	იქმნებოდა,		იქმნებოდნენ.

სრული.

მხ.	ვიქმენ,	მრ.	ვიქმენით.
	იქმენ,		იქმენით.
	იქმნა,		იქმნენ.

უუსრულესი.

მხ.	ქმნილ-ვარ,	მრ.	ქმნილ-ვართ.
	ქმნილ-ხარ,		ქმნილ-ხართ.
	ქმნილ-არს,		ქმნილ-არიან.

ქმნადი.

მხ.	ვიქმნა,	მრ.	ვიქმნათ.
	იქმნა,		იქმნათ.
	იქმნას,		იქმნან.

ბრძანებითი სქესის აწ მდგომი.

მხ. იქმენ, ნუ იქმნები; მრ. იქმენით, ნუ იქმნებით.
 იქმნას, იქმნან ნუ იქმნებინან.

სათყო- სქესის აწ მდგომი.

მხ. ვიქმნებოდე, მრ. ვიქმნებოდეთ.
 იქმნებოდე, იქმნებოდეთ.
 იქმნებოდეს, იქმნებოდნენ.

უსრულდი.

მხ. ვყოფილ-ყო, მრ. ვყოფილ-ყოთ.
 ყოფილ-ყო, ყოფილ-ყოთ.
 ყოფილ-ყოას, ყოფილ-ყოვნენ.

სრულდი.

მხ. ქმნილ-ყო, მრ. ქმნილ-ყოთ.
 ქმნილ-ყო, ქმნილ-ყოთ.
 ქმნილ-ყოას, ქმნილ-ყოვნენ.

უსრულდესი.

მხ. ქმნილ-ყოვ, მრ. ქმნილ-ყოთ.
 ქმნილ-ყოვ, ქმნილ-ყოთ.
 ქმნილ-ყოას, ქმნილ-ყოვნენ.

57. მაგალითი ჰირველი უღლჯლების მიმო-
 ხურისა.

შიშახურა შეხაქმედებითი ზმნისა.

- საზღვრებითი სქესის აწ მდგომი.
- მხ. ვჰსწერ, მრ. ვჰსწერთ.
 ჰსწერ, ჰსწერთ.
 ჰსწერს, ჰსწერენ.
- უხრული.
- მხ. ვჰსწერდი, მრ. ვჰსწერდით.
 ჰსწერდი, ჰსწერდით.
 ჰსწერდა, ჰსწერდნენ.
- სრული.
- მხ. ვჰსწერე, მრ. ვჰსწერეთ.
 ჰსწერე, ჰსწერეთ.
 ჰსწერა, ჰსწერეს.
- უუხრულესი.
- მხ. დაძიწერეს-იან, მრ. დაგვწერეს-იან.
 დაგიწერეს-იან, დაგიწერესთ-იანთ.
 დაუწერეს-იან, დაუწერესთ-იანთ.
- ქმნადი.
- მხ. დავჰსწერ, მრ. დავჰსწერთ.
 დაჰსწერ, დაჰსწერთ.
 დაჰსწერს, დაჰსწერენ.

ბრძანებნითი სქესის აწ მდგომი.

მხ.

მჩ.

ჭსწერე, ნუ ჭსწერ, 'ჭსწერეთ, ნუ ჭსწერთ.
 ჭსწეროს, ნუ ჭსწერს, ჭსწერონ, ნუ ჭსწერენ.

ანუ

ანა ჭსწერო, ანა ჭსწეროს, ანა ჭსწერთ, ანა ჭს-
 (წერონ.

მხ.

ქმნადი.

მჩ.

დაჭსწერე, ნუ დაჭსწერ; დაჭსწერეთ, ნუ დასწერთ.
 დასწეროს, ნუ დასწერს; დასწერონ, ნუ დასწერენ.
 ანა დაჭსწერო, ანა დაჭსწერთ.

სათყო- სქესის აწ მდგომი.

მხ.

გჭსწერდე,
 ჭსწერდე,
 ჭსწერდეს,

მჩ.

გჭსწერდეთ.
 ჭსწერეთ.
 ჭსწერდენ.

უსრყო.

მხ.

გეწერა,
 გეწერა,
 ეწერა,

მჩ.

გვეწერა.
 გეწერთ.
 ეწერთ.

სრყო.

მხ.

დაგეწერა,
 დაგეწერა,
 დაეწერა,

მჩ.

დაგვეწერა.
 დაგეწერთ.
 დაეწერთ.

უფსრულები.

მხ.	ბეწეროს, გეწეროს, ეწეროს,	მრ.	გვეწეროს. გეწეროსთ. ეწეროსთ.
-----	---------------------------------	-----	------------------------------------

ანუ

დამეწეროს, დაგეწეროს, დაეწეროს,	დაგვეწეროსთ. დაგეწეროსთ. დაეწეროსთ.
---------------------------------------	---

ქმნადი.

მხ.	გჳსწერო, ჳსწერო, ჳსწეროს,	მრ.	გჳსწეროთ. ჳსწეროთ. ჳსწერონ.
-----	---------------------------------	-----	-----------------------------------

ანუ

დაგჳსწერო, დაჳსწერო, დაჳსწეროს,	დაგჳსწეროთ. დაჳსწეროთ. დაჳსწერონ.
---------------------------------------	---

განუსაზღვრებელი სქესის

აწ მდგომი.	წერად, საწერად.
ქმნადი.	დაწერად, დასაწერად.
ნიმღეო-ბის აწ მდგ.	ძწერადი.
სრული.	დაძწერი.

58. მიმოხედავ ვნებიითი ზმნისა.

საზღვრებითი სქესის აწ მდგომი.

მხ. ვიწერები, მრ. ვიწერებით.
 იწერები, იწერებით.
 იწერება, იწერებიან.

უსრული.

მხ. ვიწერებოდი, მრ. ვიწერებოდით.
 იწერებოდი, იწერებოდით.
 იწერებოდა, იწერებოდნენ.

ანუ

ვიწერე, ვიწერეთ.
 იწერე, იწერეთ.
 იწერა, იწერნენ.

სრული.

მხ. დავიწერე, მრ. დავიწერეთ.
 დაიწერე, დაიწერეთ.
 დაიწერა, დაიწერნენ.

უუსრულები.

მხ. დაწერილ-ვარ, მრ. დაწერილ-ვართ.
 დაწერილ-ხარ, დაწერილ-ხართ.
 დაწერილ-არს, დაწერილ-არისან.

ქმნადი.

- მხ. დავიწიერები, მრ. დავიწიერებით.
 დანიწიერები, დანიწიერებით.
 დანიწიერება, დანიწიერებიან.

ბრძანებითი სქესის აწ მდგომ-ში.

- მხ. იწიერე, ნუ იწიერები.
 იწიეროს, ნუ იწიერება.
 მრ. იწიერეთ, ნუ იწიერებით.
 იწიერნონ, ნუ იწიერებიან.

ქმნადი.

- მხ. დანიწიერე, ნუ დანიწიერები.
 დანიწიეროს, ნუ დანიწიერების.
 მრ. დანიწიერეთ, ნუ დანიწიერებით.
 დანიწიერნონ, ნუ დანიწიერებიან.

უკუთქმითი.

- მხ. უსრ. არა იწიერო, არა იწიეროს.
 მრ. არა იწიეროთ, არა იწიერნონ.
 მხ. სრუ. არა დანიწიერო, არა დანიწიეროს.
 მრ. არა დანიწიეროთ, არა დანიწიერნონ.

სათყო- სქესის აწ მდგომ-ში.

- მხ. ვიწიერებოდეთ, მრ. ვიწიერებოდეთ.
 იწიერებოდეთ, იწიერებოდეთ.

მხ. იწიერებოდეს, მრ. იწიერებოდნენ.

უსრულდი.

მხ. წიერილ ყოფილ-ვიყო.

ანუ ყოფილ-იყო.

წიერებულ ყოფილ-იყოს.

მრ. წიერილ ყოფილ-ვიყოთ.

ანუ ყოფილ-იყოთ.

წიერებულ ყოფილ-იყუნენ.

სრულდი.

მხ.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ვიყო,} \\ \text{იყო,} \\ \text{იყოს,} \end{array} \right.$	მრ.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ვიყოთ.} \\ \text{იყოთ.} \\ \text{იყუნენ.} \end{array} \right.$
დაწიერილ-		დაწიერილ-	

უსრულდესი.

მხ.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ვიყავ,} \\ \text{იყავ,} \\ \text{იყო,} \end{array} \right.$	მრ.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ვიყავით.} \\ \text{იყავით.} \\ \text{იყუნენ.} \end{array} \right.$
დაწიერილ-		დაწიერილ-	

ქმნადი.

უსრ.	მხ.	ვიწიერო,	მრ.	ვიწიერთ.
		იწიერო,		იწიერთ.
		იწიეროს,		იწიერონ.

სრულ.	მხ.	დავიწიერო,	მრ.	დავიწიერთ.
		დაიწიერო,		დაიწიერთ.
		დაიწიეროს,		დაიწიერონ.

შიშვეობა. { ქმნილი: დაწვერილი, ნაწვერი.
 { ქმნადი: დასაწვერი.
 სხო-დიო: განუსაზღვრებელი სქესი ზმნათა ვნე-
 ბითთა არა აქუსთ.

59. ამან მანკალითისაებრ მიმოიხვრიან ყოველ-
 ნი ზმნანი ვნებითნი სხმიით-გარდასვლითნი ჭ მრ-
 ჩობლ სხმიით-გარდასვლითნი.

60. ვნებითი ზმნანი შესდგებიან სშირადცა
 არსებითი ზმნისა ჭ მიშვეობისაგან, მაგ. აწმდ.
 დაწვერილ ვიქმნები, უ ს რ. დაწვერილ ვიქმნებო-
 დი. ს რ უ. დაწვერილ ვიქმენ ჭ სხ. ესრეთვე ბრძა-
 ნებითი ჭ სათუო სქესნიცა.

61. ამავე ნაირად იბრუნვიან შემდეგნი ზმნა-
 ნიცა, მაგ. ვაშენებ, ვიშენები; ვმართავ, ვიმართე-
 ბი; ვაწყენ, ვიწყინები; ვაბნევ, ვიბნეჯ; ვაბამ, ვბ-
 მი; ვსთლი, ვითლები; ვახელე, ვიხელე; ჭ
 სხვანც.

ესრეთ ვესატ-მოქმედებითი ზმნაცა: ვჭსტირი,
 ვჭსტიროდი, ვიტირე, მითირიან, ვიტირებ, იტირე,
 არ ჭსტიროდე, ვსტიროდე, მეტირან, მეტიროს,
 ვიტირო, მტირალი ჭ სხვანც.

ესრეთვე: ვაქებ, დავაქცევ, ვჭსთხოვ, ვჭსტემ, ვჭს-
 წრდი, ვასვრი, ვიხსნი, ვაწვერინებ, ვათბობ ჭ სხ.

62. მეორე უღელჯლების წმინების მიმოხურის
მანკალითი.

სწავდვრებითი სქესის აწ მდგომი.

მხ. მიყვარს, მრ. გვიყვარს.
გვიყვარს, გვიყვარსთ.
უყვარს, უყვარსთ, ანუ რან.

უსრულდი.

მხ. მიყვარდა-დის, მრ. გვიყვარდა-დის.
გვიყვარდა-დის, გვიყვარდათ-დისთ.
უყვარდა-დის, უყვარდათ-დისთ.

სრულდი.

მხ. შევიყვარე, მრ. შევიყვარეთ.
შეიყვარე, შეიყვარეთ.
შეიყვარა, შეიყვარეს.

უუსრულდესი.

მხ. მყვარებიან, მრ. გყვარებიან.
გყვარებიან, გყვარებიანთ.
ჭყვარებიან, ჭყვარებიანთ.

ანუ.

შემიყვარებიეს-იან, შეგვიყვარებიეს-ი
შეგიყვარებიეს-იან, შეგიყვარებიესთ-ი
შეუყვარებიეს-იან, შეუყვარებიესთ-ი

ქმნადი.

მხ.	შევიყვანრებ, შეიყვანრებ, შეიყვანრებს,	მრ.	შევიყვანრებთ. შეიყვანრებთ. შეიყვანრებენ.
-----	---	-----	--

ბრძანებითი სქესის აწ მდგომი.

მხ.	ბიყვანრდეს, უყვანრდეს, ნუ ბიყვანრს, ნუ უყვანრს,	მრ.	ბიყვანრდესთ. უყვანრდესთ. ნუ ბიყვანრსთ. ნუ უყვანრსთ.
-----	--	-----	--

ქმნადი.

მხ.	შეიყვანრე, შეიყვანრას, ნუ შეიყვანრებ, ნუ შეიყვანრებს,	მრ.	შეიყვანრეთ. შეიყვანრასთ. ნუ შეიყვანრებთ. ნუ შეიყვანრებენ.
-----	--	-----	--

სათყო- სქესის აწ მდგომი.

მხ.	ბიყვანრდეს, ბიყვანრდეს, უყვანრდეს,	მრ.	ბიყვანრდესთ. ბიყვანრდესთ. უყვანრდესთ.
-----	--	-----	---

უსრულადი.

მხ.	ბიყვანრებოდან, ბიყვანრებოდან, ბიყვანრებოდან,	მრ.	ბიყვანრებოდანთ. ბიყვანრებოდანთ. ბიყვანრებოდანთ.
-----	--	-----	---

სრული.

მხ.	შემეყვანა,	მრ.	შეგვეყვანა.
	შეგვეყვანა,		შეგვეყვანათ.
	შეეყვანა,		შეეყვანათ.

უუსრული.

მხ.	შემეყვანროს,	მრ.	შეგვეყვანროს.
	შეგვეყვანროს,		შეგვეყვანროსთ.
	შეეყვანროს,		შეეყვანროსთ.

ქმნადი.

მხ.	შევიყვანრო,	მრ.	შევიყვანროთ.
	შეიყვანრო,		შეიყვანროთ.
	შეიყვანროს,		შეიყვანროს.

განუსაზ. სქ. შეყვანრებად, ყვანრებად, შეყვანრებად.

მიმდე. { ნწმდგ. მეყვანრებელი, ანუ მოყვანრე.
 სრუ. შეძყვანრებელი.
 ქმნ. შესაყვანრებელი, შეყვანრებადი.

ამ უღლუღების ვნებითი ზმნიები მიმოიხზვიან
 მზგავსად ზირველი უღლუღების ვნებითი ზმნისა.
 ხოლო ვნებითი მიმდეობანი ანიან:

სრ. { შეყვანრებული, შენაყვანრები
 ქმნ. { შესაყვანრებელი, შეყვანრებადი.

65. სხო-ღ. ქართულს ენასა ეს სიმდიდრე ჭ

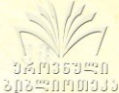
უსობას აქვს რომ მისი ყოველი ზიარება
 გარდაკეთდება ზიარ-ნაკლად, მაგ. ვიკერამ ე. ი.
 ერთ რამეს ჩემთვის ვიკერამ, მიკერამს, გვიკერ-
 ამს; გიკერამს, გიკერამსთ; უკერამს, უკერამსთ;
 ვიწერ, ვიწერე; ვუბნევ, ვუბნიე; ვითლი, ვითალე;
 ვიხნავ, ვიხან; ვიწყენ, ვიწყინე; ვიკლებ, ვიკლე;
 ვიშენებ, ვიშენე; ვაქებ, ვაქე; ვსტირი, ვსტირე;
 ვძართავ, ვძართე; ვურგავ, ვურგი; ამ გვარი ზმ-
 ნიები მიმოიხვრიან ქვემოთკედ მოყვანილი ორ-
 ნიანი მაგალითისა ებრ:

64. მიმოიხვრან ზიარ-ნაკლთა ზმნათა.

მაგალითი ზიარველი.

	საზღვრებითი სქესის აწ მდგომარ.	
მხ.	მწერ,	მრ. მწერთ.
	მწერს,	მწერენ.
	უსრულდი.	
მხ.	მწერდი,	მრ. მწერდით.
	მწერდა,	მწერდენ.
	სრულდი.	
მხ.	დამწერე,	მრ. დამწერეთ.
	დამწერა,	დამწერეს.

უტუსრუდესი.

მხ. დაგიწერა, მრ. დაგიწერა.
დაუწერა, დაუწერა.

ანუ

დაგვიწერე, დაგვიწერეთ.
დაგვიწერე, დაგვიწერეთ.

ქმნადი.

მხ. დამწერ, მრ. დამწერთ.
დამწერს, დამწერენ.

ბრძანებითი სქესის აწ მდგომი.
მხ. მწერ, ნუ მწერ, მრ. მწერთ, ნუ მწერთ.
მწერას, ნუ მწერს, მწერონ, ნუ მწერენ.

მხ. ქმნადი. მრ.

დამწერე, ნუ დამწერ, დამწერთ, ნუ დამწერთ.
დამწერას ნუ დამწერს, დამწერონ, ნუ დამწერენ.

სათუთო სქესის აწ მდგომი.

მხ. მწერდე, მრ. მწერდეთ.
მწერდეს, მწერდენ.

უტუსრუდი.

მხ. გვიწერე, მრ. გვიწერთ.
გვიწერე, გვიწერთ.

განუსაზღვრებელი მიმღეობა ზ სახელ ზმნა
მიმღეობის მათივე შიროსითა ზმნათაგან.

65. მავალითი მეორე.

- სამღვრებითი სქესის აწ მდგომი.
- მხ. გწერ, მრ. გწერთ.
გწერს, გწერენ.
- უსრული.
- მხ. გწერდი, მრ. გწერდით.
გწერდა, გწერდენ.
- ანუ
- დაგწერდი, დაგწერდით.
დაგწერდა, დაგწერდენ.
- უუსრულები.
- მხ. დამიწერი-ხარ, მრ. დაგვწერი-ხარ.
დაუწერი-ხარ, დაუწერი-ხართ.
- ქმნადი.
- მხ. დაგწერ, მრ. დაგწერთ.
დაგწერს, დაგწერენ.
- ბრძანებითი სქესის აწ მდგომი.
- მხ. გწეროს, მრ. გწერონ.
ნუ გწერს, ნუ გწერენ.
- ქმნადი.
- მხ. დაგწეროს, მრ. დაგწერონ.
ნუ დაგწერს, ნუ დაგწერენ.

სათყო- სქესის აწ მდგომი.

მხ. გწერდე, მრ. გწერდეთ.
 გწერდეს, გწერდენ.

უსრული.

მხ. მეწერე, მრ. გვეწერე.
 ეწერე, ეწერეთ.

სრული & უსრული.

მხ. დამეწერე, მრ. დაგვეწერე.
 დაგეწერე, დაეწერეთ.

ქმნადი უსრული.

მხ. გწერო, მრ. გწერთ.
 გწეროს, გწერონ.

სრული.

მხ. დაგწერო, მრ. დაგწერთ.
 დაგწეროს, დაგწერონ.

66. მეორე უღლულების ზმნათა არა აქუსთ
 საკუთარი ვნებითი სქესი, არცა ზირ-ნაკლნი ზმნა-
 ნი; არამედ ივალეებენ ამათ ძირთა თჳსთაგან,
 ვითაშტ ზირველი უღლულების ზმნიებისაგან ეს-
 რედ, მაგ. მაქუს, მრწამს, მნებავს; ამათი ვნებითი
 & ზირ-ნაკლნი ზმნანი წარმოსდგებიან ამ თაჳანთ
 ძირთაგან რომლებიც არიან: ვიქონიებ, ვიქონი-
 ები. ზირველი ზირ-ნაკლისაგან წარმოსდგება ეს-
 რედ, მაგ. მიქონიებ, მიქონიებს; & მეორისგან

გიქონიებ, გიქონიებს. მსკავსადვე ვირწმუნებო
 ვირწმუნები:

შირველი შირ-ნაკლისაგან წარმოსდგება ესრედ:
 შირწმუნებ, შირწმუნებს, ხალხი მეორისაგან
 გირწმუნებ, გირწმუნებს.

67. მესამე ნაირი ზე ნამდვილი შირ-ნაკლი გი-
 ნა უშირო ზმნიები არიან იგინი, რომელთაც მო-
 მატებული დროები აკლიათ ზე იხმარებიან მარტო
 მათი მხალხობითის მესამე შირები, მაგ. წვიამს,
 წვიამდა, იწვიამ, უწვიამ, იწვიამს, უნდა იწვიამს.
 თოფლს, თოფლდა, ითოფლა, უთოფლია, ითოფ-
 ლებს, უნდა ითოფლოს. ჯერ არს, ჯერ იყო.
 ჭშვენის, შვენოდა. სანმარ არს, სანმარ იყო. სა-
 თანადო არს, სათანადო იყო. მიჯს, მივოდა.
 ქუსს, ქუსდა. თენდება, თენდებოდა, გათენდა.
 ღამდება, ღამდებოდა, დაღამდა, დაღამებულა,
 დაღამდება ზე სს.

შირ-ნაკლულევანნი ზმნანი.

68. უმთრო ნამდვილად უგანონო ზმნანი არიან
 ქართულში, ვითარცა ბერძნულში ზე ლათინურში,
 იგინი რომელნიც შესტვლიან სრულიად თავიანთ
 ძირსა სრულში ზე ქმნადში, მაგ. ვაძლეუ, ვაძლეუ-
 დი, მივეცი, მიმიცემიეს, მივსტემ. ველი, ველოდი,
 მოუტადე, მომიცდიეს - დია. მოვალ, ვიდოდი.

ვლე, ვიარე, მივლიეს მივლიას, ვივლი. ვამბობ, ვამბობდი, ვჭსთჭყ, მითქვან, ვიტყვ. ვსვამ, ვსვემ-
 დი, ვსყ-დავლიე, მისვან, შევსვამ, დავლეკვ, შევ-
 სვან, დავლით..

69. შემდეგ წმინათს აკლიათ რავდენიმე დრო-
 ნი: ვიტო, ვიტოდო, მტოდნიეს, მტოდნიას, მეტო-
 დანებს, მტოდნებოდან, ვიტოდე, მტოდინე. ვესანვ,
 ვესანვდი. ვჭყულობ, ვჭყულობდი, ვიუთლე, ვიუთ-
 ლებ, ვიუთლებდე ჭ სხ.

თ ა ვ ი მ ე ტ ა მ ე ტ ე .

მარტვანთა ზედა რომელნიცა მოეწაგებინან
 წმინათა.

70. მარტვანნი იგინი, რომელნიცა სასღვრე-
 ბითსა სქესსა შინა უსრულთა დროთა შეჭსტვლიან
 სრულ დროებად ჭ ქმნადად, ანინა შემდეგნი.

წერილ.	დაბ.	წერილ.	დაბ.
		ქმნ. სკ.	ქმნ. სკ.
აღ	ან	აღვანლ-ველ,	ავანლ - აველ.
აღმო	ანმო	აღმოვანლ-ველ,	ანმოვანლ-ველ.
გან	გან	განვანლ-ველ,	განვანლ - ველ.
განმო	. . .	განმოვანლ-ველ,
განდა	განდა	განდავანლ-ველ,	განდავანლ-ველ.
განდამო	განდმო	განდადმოვანლ-ველ,	განდმოვანლ- (ველ.

წერილ.	მღაბ.	წერილ.	მღაბ.
	ქმბ.	სრ.	ქმბ.
ღა	. . .	ღაზღ	-- ვღე
მი	. . .	მივანღ	-- ვეღ
მო	. . .	მოვანღ	- ვეღ
მიმო	მიმოღა	მიმოვანღ-ვეღ,	მიმოღაზღ.
შე	. . .	შევანღ	-- ვეღ
შემო	. . .	შემოვანღ-ვეღ	
შთა	ჩა	შთავანღ-შთავეღ	ჩავანღ - - ჩავეღ.
შთამო	ჩამო	შთამო-შთამო-	ჩამოვანღ - - ვეღ.
		(ვანღ.	(ვეღ.

წარ	წა	წარვანღ-წარვეღ	წავანღ -- წავეღ.
წარმო	წამო	წარმო-წარმო-	წამოვანღ -- ვეღ.
		(ვანღ.	(ვეღ.

71. ამით გარდა არიან სხვა მარტვანნიცა,

ლომელნიც	მოესანგებიან	ლომელთაძე	ზმნათა:
გარემო	გარემოვლი	გარემოვანღგები.	
გარეშემო	გარეშემოვლი	გარეშემოვანღწაწერ.	
სეანღ	სეანღვანღ	სეანღვანღგები.	
ქუშღა	ქუშღავანღგებ	ქუშღავანღგებთე.	
ქუშღმო	ქუშღმოვანღწერ.		
უკმო	უკმოვიღებ.		
უკმი	უკმივიღებ.		
უკუ	უკუვანღგებ.		
უკუნ	უკუნვანღგებ.		
წიანღ	წიანღვანღ	. . .	წიანღმოვანღ.

წინაგან წინაგანვიზრახავ.

წინადა წინადავუღებ.

წინასწარმო წინასწარმოვასწავებ.

72 ზემოხსენებულთა მარტვანთაგან წარმოსდგებიან სხვა სიტყვის ნაწილნიცა:

ა. არსებითნი ჭ ზედ შესრულნი სახელნი, მაგ. აღმართი, დაღმართი, უკუღმართი, შეღმართი, წაღმართი, გარესკნელი, ზესკნელი, ქსტსკნელი, უკანასკნელი, ჭ სხუც.

ბ. ზმნანი ჭ სახელ-ზმნანი, მაგ. განუიგარებ, განვგდებ, შთავგდებ, შთამოვგდებ, შევგდებ; განგდებ, შთავგდებ, შთამოგდებ ჭ სხ.

გ. ზმნის-ზედანი, მაგ. აღმა, ამოღმა, გაღმა, გამოღმა ჭ სხ.

დ. ზმნათა შინა, რომელთაც ოდეს დაესხმიან მარტვანნი იგინი, შეიერთებენ მაშინ სხვა სიტყვს ნაწილთაგან ჭ უფროსიერთი ნაცვალ სახელთა ჭ კავშირთა, მაგ. აღთუ-ვხდე ცად, შთა-თუ-ვჭხდე ჯოჯოხეთად, მოსამეწია, ნაცვლად მოიწიასამე. (საქ. მოც. ივ. 28.)

73. საუბარსა ენასა შინა ჭხშირად დაერთვან ზმნათა ლექსნი ესენი: თურმე, სუალმე ანუ ხოლმე. თურმე იხმარების მაშინ, ოდეს არც თვალთ უნახავს ვისმეს რამე ჭ არცა გაუგონია, მაგრამ თვით მიხდომილ არს; ესე დაედების ზმნათა მნიშვნელთა განვლილთა დროთა სქესთა შინა, უფრო-

ხელთადაც წერილსა შინა გამშვენებისათჳს ლექს-
 თა, მაგ. ძაღუძსიქა? საქმეთაგან მუა? (რომ. გ.
 17.) ხოლო მდამბიურად ნაცვლად მისი იხმარებ-
 ის ხომ, მაგ. ხომ არ გინახავს? ხომ არ გაგოცო-
 ნია?

78. თ-ასო ხშირად მიემატებოდა შემნათა ჭ ს-
 ხელთა დაბოლოებითს მარცვალსა ზედა მათსა ჭ
 იძითი დანიიშნების სხვათა შერთა თქმა ანუ ზრ-
 ხვა, მაგ. იტყუან, კვალად აღდგომან აწვე იყო, (2. ტიმ. ბ. 18).

79. თდესმე აწმდგომი დროჲს მესამე შირი
 მხოლოობითი რიტხვსა ნაცვლად ს ასოსი მიიდ-
 ებს 6 ასოსა წერილთა შინა, მაგ. ყოველსა თავს-
 იდებნ; ყოველი ჭრწამნ; ყოველი ესაუნ; ყოველსა
 მოითმუნს. (1. კორინთ. იგ. 4). რომელნიმე
 ლექსნიცა ბრძანებისა სქესსა შინა დაბოლოვდებ-
 იან მარცვალთა ზედა ედ, იდ. მაგ. იყუნედ წელ-
 ნი თქვენნი მორტყმულნი, (ლუკ. იბ. 55). დაუ-
 ბნელადედ თვალნი მათნი, (რომ. იან. 1). შეკრ-
 ბიდ წყალნი ქუტზე კერძო ცისა (დაბად. ბ). არა
 ჭსტნობედ, (1 კორ. იდ. 29). ჭ სხ. თდესმე-
 ცა სრულთა დროთა შინა მოესზობის შემნათა და-
 ბოლოებითი ხმანა ასო, მაგ. ვჭსთხარე, ვჭსთ-
 ხარ; გამოვასხი, გამოვასხ ჭ სხ.

80. არიან რომელიმე შემნანიცა აწმდგომისა
 დროსა შინა ხმარებულნი ხშირად დამატებით ბო-

ლოხედ ი, ასოსი მავ. უფალი მსაჯულნი, ესე
 დანაშაულის ჭ ესე აღაშაულის ჭ სხ. ხოლო ზი-
 როუნად იხმარების: დავაშაულის, ავაშაულის ჭ სხ.
 ამ გვართა ოდესაც მდაბიურს საუბარსა შინა
 დაქმანების მარცვალი ესე ხოლმე მასშინ ჭინიშნავს
 ქმნილსა უსრულსა დროსა, მავ. დავაშაულის
 ხოლმე, შევჭსწირი ხოლმე ჭ სხ.

თავი მეოთხე

მიმღობისათჳს.

81. მიმღობა არის ნაწილი სიტყვისა, ჭ სა-
 ხელი ზედ-შესრული, რომელიც აწვევებს ზირი-
 სა ანუ ნივთის ვითარებასა, მავ. მწერალი, მყვან-
 რებელი, მქონებელი, მძინარე, მაძინებელი ჭ სხ.

82. ვინაღუან მიმღობითნი ჭსწარმოებენ ზმ-
 ნათავან, ამისთვის იქმნებიან ივინი ანუ შემოქმედ-
 ებითნი, ანუ ვნებითნი, ანუ საშუალონი (არც ერთ-
 თავანთ), ჭ ანუ არსებითნი, ჭ აქუსთ დრონი სამ-
 ნი: აწმდგომი, სრული ჭ ქმნადი.

83. ყოველნი მიმღობანთ წარმოებულნი მოქ-
 მედებითთა ზმნათავან აწმდგომისა დროსა შინა
 არიან შემოქმედებითნი, მავ. ვაქებ: მაქებელი,
 შქებარე; ხოლო სრულსა ჭ ქმნადსა ვნებითნი,
 მავ. ქებული, ნაქები; საქები, ქებადი.

84. კავლილი დროს მიძლეობანი არის ორ
 გვარნი: ზირველს დაერთვს მარცვანლი ღი, მაგ.
 წერალი, დაწერილი, ჭ მუორეს მარცვანლი ნა,
 მაგ. ნაწერი, დანაწერი.

85. ქმნადი დროჲს მიძლეობანიცა შესდგები-
 ან ორ გვარადგე: ზირველს დაერთვს თავად მარ-
 ცვანლი სა, მაგ. საწერი დასაწერი, ჭ მუორესა კა-
 ნუსაწღვრებელს სქესში ი ასო, მაგ. წერად, წე-
 რადი, დაწერადი.

86. მიძლეობანი იბრუნვან ვითარცა ზედ-შეს-
 რულნი ჭ არსებოთნი სახელნი სქესისაებრ განკ-
 ლედლობათა (იხილე 23.) მაგ. მწერადი მწერა-
 ლისა, მყვანრებელი - ისა, მანქებელი - ისა, ქებუ-
 ლი - ისა, ქებადი - ისა ჭ სხ.

87. მიძლეობა არა აქუსთ ზმნათა მრჩობლ-
 სხმიით-გარდასულითთა.

თ ა ვ ი მ ე თ ე ქ ვ ს მ ე ტ ა

თანდებულსა ზედა.

88. თანდებული არის ნაწილი სიტყვსა, რა-
 მელიც დაერთვს სახელთა ჭ ნაცვანლ-სახელთა ჭ
 აწვენებს მიმართობასა ლექსებისასა ურთიერთისა-
 თანა, მაგ. ვმკვდრობ ტფილისსა შინა. აქ თანდე-
 ბული ესე შინა აწვენებს მიმართობასა მას, რა-

შელიც აქვსთ ურთიერთისა-თანა ლექსთა შინა.
 ვმკვდრობ ჭ ტფილისსა. სიტყვათა ებრ ჩემთა,
 ჰსჯდა სსყდარსა ზედა ჭ სს.

89. უზირველესნი თანდებულნი აჩიან შემდეგნი:
 ვიდრე, თზნიერ, მიძართ, ქვეშ, შემდგომ,
 შორის, ახლას, ამიერ, იმიერ, გაღმა, გაშლამა,
 გარდა, გარე, გარეშე, გარემოს, წინ, წინარე,
 წინაშე, კერძო, მიერ, მიძართ, წიად, წილ,
 ზედა, უკან, თანა, შინ, შიგ, მებრ, მერმე, უწინ,
 შორს, შემდეგ - ად, საშუალ, გარემო.

90. თანდებულნი, რომელიც დაქსნშიან სსხ-
 ელთა ჭ ნატვალ-სახელთა შეერთებულად: გან,
 გამო, დმი, დამი, დმის, მდინ, ზე, ზედ, თან,
 თჯს, თურთ, კენ, ში, შიდ ჭ სს.

91. მრავალნი თანდებულთაგანი, ოდეს დაერ-
 თჯან სსხელთა ჭ ნატვალ-სახელთა, იბრუნჯან გან-
 კლედობათა მებრ, მაგ. კატთაგანი-ისა, სიტყურ-
 ებრი-ისა, ჩემ-მიერი, შინაგანი ჭ სს.

92. ზოგნი თანდებულთაგნნიცა გარდავლენ
 მნიშვნელობასა აჩსებოთი სსხელისასა, მაგ. თვი-
 ნიერ - თზნიერობა; თჯს - თჯსება; მიძართობა, ში-
 ნაობა ჭ სს.

93. ზოგნი ზმნის-ზედანიც შეიქმნებიან თან-
 დებულად, მაგ. წინასწარ მოსვლისა მისისა ჭ სს.

ზმნის - ზედისათვის.

94. ზმნის-ზედა არს ნაწილი სიტყვისა, რომელიც დაერთვის ზმნისა და აჩვენებს ვითარებასა მისსა, მაგ. ბრძნულად იქცევა, მარადის შრომობს, მშვენიერად ჰსწერს და სხ.

95. ზმნის ზედანი მნიშვნელობისაებრ მათისა იქმნებიან:

ა. ვითარებითანი უინა მჩვენებელნი ვითარებისა, მაგ. კარგად, ცუდად, კადნიერად, ნამდულ, ფრიად, ძრიელ, განსებ, შავად, იდუმალ და სხ.

ბ. რაოდენობითნი, მაგ. ერთ-ჯის, ორ-ჯის, სავსად, შირველ, სავსად, ასად, მცირედ და სხ.

გ. დროებითანი, მაგ. ბუის, დღეს, ხვალ, წუხელ, გუშინ, ოდესმე, აწ, მარადის, მანამ, ადრევე, ძოდან.

დ. ადგილობითნი, მაგ. სად, აქ, იქ, მუნ, საშუალ, შინაგან, გარეგან, ახლო, აქეთ, დაბლა, ზეკარდაძო, შორის და სხ.

ე. უკუთქმითნი და დამტკიცებითნი, მაგ. ნუ, არა, არაოდეს, დიან, ჭეშარიტად და სხ.

ვ. საიჭონი, მაგ. ნუჟმე, ეგების, ვინაცის.

ზ. მსწრათლობითნი, მაგ. მსწრათულ, მეუსეულად, დანადა, მსთუნად და სხ.

ტ. განკერძობითნი, მან. თუთა თუთა
ყოფით, სკუთრად, ცალ - ცალკე ჭ სხ.

თ. შეძკრებლობითნი, მან. ერთად, მწეობრად,
საზოგადოდ ჭ სხ.

ი. ჩვენებითნი, მან. აჭა, აჭა ესერა, ეკერა ჭ სხ,

ის. შეჭმსკავსებითნი, მან. ვითარცა, ვითარ,
ესრეთ, ეგრეთ ჭ სხ.

96. ვითარებითნი ჭ რიცხვთნი ზმნის ზედანი
მიიღებენ სარისხთადაც შეთანასწორებითსა ჭ აღ-
მატებითსა, მან. ნამდვილ ეჩვენა, უნამდვილესად
მეჩვენა მე იგი; ზირველ, უზირველეს ჩემსა ჭ სხ.

97. ზმნის ზედად შეიქმნებიან არსებითნი სა-
ხელნი ჭ ნაცვალ-სახელნიცა, ოდესაც დაბოლო-
ებთან მათთან მიემატებიან მარცვალნი დ, ად, მან.
შექმნა ღმერთმან კაცი ხატად ჭ მჭსკავსად თხსად.

98. ზმნის - ზედანი იქმნებიან ჭრთულნიცა,
მან. სადამე, არა-სადა, არა-სადამე, განუშემო,
მრავალ-გზის, არა-ჯერედ, აქათგან, მუნითგან,
შორიდგან ჭ სხ.

99. ზოგჯერაც ზმნის ზედანი განსაძლიერებ-
ლად ჭზრისა მიიღებენ სხვა ზმნის-ზედათა, მან.
საკმაოდ კეთილად, დიდად უსიამოვნოდ ჭ სხ.

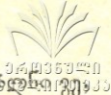
100. მარცვალნი მან ოდესმე შეიქმნა ზმნის ზე-
დათა, მან. ცაღმა, ცამოღმა, მოღმა, უკუღმა.

თ ა ვ ი მ ე თ ვ რ ა მ ე ტ ე

კ ა ვ შ ი რ ს ა ზ ე დ ა .

101. კავშირი არის ნაწილი სიტყვისა, რომელიც გარდასაბამს ჭ შეჯერებებს ლექსთან ჭ სიტყვასთან ურთიერთისა თანა, მაგ. მეტნიერება განაკვრვებს სხვათა, ხოლო ღვაწილი ჭ კეთილი ცხოვრება ჭყოფის კაცს საყვარლად ყოველთა. აქ კავშირნი ესენი ხოლო, და აერთებენ აკერ დანაშთენთან ლექსთან ჭ სიტყვასთან ურთიერთისათანა.

102. უშირველესნი კავშირნი არიან შემდეგნი: გარნა, არამედ, მაგრამ, თორემ, თუ არ, რათამცა კიდევ, თუარემ, რათა, ოლომც, თუსადამე, თუ არა გარნათუ, თუ, გაღანამცა, ვერ, ვითარცა, განაღა, აწუკულ, ვითა, აწსადამე, ვიდრეზე, არცა, ვიდრეღა, ვინაღან - აღან, არა ხოლო, არა ხოლოთუ, არამედ, ვინაა - აცა, დაღაცათუ, არათუ, ვითარამედ, ანუთუ, დაღათუ - თუმცა, რამეთუ, ვინათუმცა, ანუ, ჭ, ამად, ვინათუ, ამისთვის - რომელ, კვალად, რომ, რომელ, მხოლოდ, ხოლო ხოლოთუ, ნუემე, ხოლო - უკეთუ, ნურარნა, დათუმცა, ნუსაღა, უკეთუარა, ნუთუ, უკეთუ, უკეთუმცა, ნუუკულ, საზე, მით - მცა, სადაზე მაშ, მაშასაღამე ჭ სხ.

103. კავშირადვე შეირაცხებიან მარცვანდელი, ვი, რე, ღა, ცა, ცაღა, ველა, შაგ. იგივე, თქვენ-ცა, მოღათუკვდა ჭ სხ.

104. რომელნიმე კავშირთაგანნი იბრუნჯანცა, ოდეს გარდავლენ მნიშვნელობასა სახელისასა, შაგ. თუობა, ისა; არაობა, რათაობა ჭ სხ.

თ ა ვ ი მ ე ტ ხ რ ა მ ე ტ ე

შორის-დებულისათჳს.

105. შორის-დებული არის ნაწილი სიტყვისა, რომელიცა აჩვენებს შინაგანთა გრძობათა გულისა ჩვენისათა, შაგ. ვამდე ვაცსა საწყისსა! აკერ აქ შორისდებული ესე ვამდე! აჩვენებს მწუხარებისა გულისასა სისაწყელისა გამო.

106. შორის-დებულნი არიან შემდეგნი: ვამ, ვამდე, ჭოიდე, ვიშ, ვახ, თუ! ახ, ა! აი! აჭა! კაცი! ვაჭ! იშ! მაცა! ნეტამცა! სუუ! უ-უ! შაბაშ! შაბაშ! ჩუძათ! ეჭა! ვაშა! ვაშა! ნეტარ! ნეტარ-თუმცა! ნეტავ! ოჭა! ოჭა! ოჭა! ხა! ხა! ხა! ჭა! ჭ! ჭმე! სუ! სუ! სუ! ჭ სხ.

107. რომელნიმე შორის-დებულნი გარდავლენ სხვა ნაწილადაც სიტყვისა ჭ იბრუნჯან, შაგ. ვამ, ვაება-ისა. ვვაებ, ვაებ, ვაებს. ვაშა-ვაშას უძღვნიან მძლეველსა.

ნ ა წ ი ლ ი შ ე რ ე ე .

ლექსთ თხზულობასედა (სინტაქსედ)

ლექსთა თხზულობა (სინტაქსი) არის ღრმ-
 შატიკის ნაწილი, რომელიც ასწავებს სიტყვის
 ნაწილების განაწილებად შეწყობასა გამონათქვამისა-
 თვის სრული ჰარმონიისა.

თ ა ვ ი შ ი რ ე ე ლ ი .

შეთანხმებებს ზედ-შესრულისა არსებით სახ-
 ელთანა.

108. წერილებრივს ენაში ზედ-შესრული
 სახელი შეთანხმებულების რიცხვითა ზ ბრუნვითა
 იმ არსებითს სახელთანა, რომელსაცა ეკუთვნის
 იგი, თუ მან აღესაღ დაედების იგი არსებითსა
 წინ ზ აუ შეძღვამ. ხოლო არ შეთანხმებულის
 დაწყებითი ბრუნვის ორივე რიცხვში ზ მოქმე-
 დებითის შრავლობითში.

მაგალითად.

მხლ.

მრს.

სახ.	კეთილი	განცი,	კეთილნი	განცნი.
ნათ.	კეთილისა	განცისა,	კეთილთა	განცთა.
შიც.	კეთილსა	განცსა,	კეთილთა	განცთა.
შემ.	კეთილი	განცი,	კეთილნი	განცნი.

მხლ.

მრ.

დაწ.	კეთილისა	კანცისაგან	კეთილთა	კანცთაგან.
მოქ.	კეთილთა	კანცითა,	კეთილთა	კანცთა მიერჲ
მო.	კეთილმან	კანცმან,	კეთილთა	კანცთა.
წო.	კეთილო	კანცო,	კეთილნო	კანცნო.

მხლ.

მრ.

სახ.	საქმე	სრული,	საქმენი	სრულნი.
ნათ.	საქმისა	სრულისა	საქმეთა	სრულთა.
მიც.	საქმესა	სრულსა,	საქმეთა	სრულთა.
შემ,	საქმე	სრული,	საქმენი	სრულნი.
დაწ.	საქმისაგან	სრულისა	საქმეთაგან	სრულთა.
მოქ.	საქმითა	სრულითა	-თა-მიერ	სრულთა.
მოთ.	საქმემან	სრულმან,	საქმეთა	სრულთა.
წოდ.	საქმეო	სრულო	საქმენო	სრულნო.

109 ხოლო სანუბარს ენაში არ შეთანხმებულად-
ბის ზედ შესრული არსებითს სახელთანა არც რი-
ცხვითა ჭ არც ბრუნვითა, ჭ ამასთანვე მარადის
წინ დაუდების იგი არსებითსა მაგალითად:

მხლ.

მხლ.

სახ.	დიდი	ტაძარი	ჭ მშენიერი	შადატი.
ნათ.	დიდი	ტაძრისა	ჭ მშენიერი	- - ისა.
მიც.	დიდს	ტაძარსა	ჭ მშენიერს	შადატსა.
შემ.	დიდი	ტაძარი	ჭ მშენიერი	შადატი.
დაწ.	დიდი	-ისაგან	ჭ მშენიერი	- ისაგან.
მოქ.	დიდი	ტაძრით	ჭ მშენიერი	შადატით.

	მხო.		მხო.	
მო.	- მან - - მან	ჭ	- - ერმან	ჰაღატმან-
წო.	დიდო ტაძარო	ჭ	მშვენიერო	ჰაღატო.

	მრს.		მრს.	
სახ.	დიდი ტაძრები	ჭ	მშვენიერი	ჰაღატებო.
ნათ.	დიდი - ებისა	ჭ	მშვენიერი - -	ებისა.
მიტ.	დიდ ტაძრებსა	ჭ	მშვენიერ	ჰაღატებსა.
შემ.	დიდი ტაძრები	ჭ	მშვენიერი	ჰაღატები.
დაწ.	დიდი - ბისაგან	ჭ	მშვენიერი - -	ბისაგან.
მოქ.	დიდი - - ბით	ჭ	მშვენიერი	ჰაღატებითა
მო.	- მან - - ერმან	ჭ	- - ერმან	ჰაღატებმან
წო.	დიდო ტაძრებო	ჭ	მშვენიერო	ჰაღატებო.

ამავე ნაიწად იბრუნვიან: თეთრი ჰური, შავი ჰური, წმინდა წყალი, მღურა წყალი, მანაღი ხე, მანბაღი ხე, ბრძენი კატი, ბრძნული სიტყვა ჭ სხ.

110. ზედ-შესრული დაიდების მრავლობითს რიტხეში, ოღესატი კკუთენის იგი ორთა ანუ მრავალთა არსებითთა სანხელთა: მ. იოვანე, ჭ მ. ევთიმე მთარგმნელნი სანდრთო წერილისა. მდიდარი ჭ კლასატი, მეტნიერი ჭ უმეტარი არიან თანხანსწო-ნი წინაშე თვალთა ღუთისათა. ჰეტრე, ჰავლე ჭ იაკობ მშუდნი ჭ მანბაღნი კულისთა.

111. ზედ-შესრულნი ზოგჯერ აიღებენ ძიუზად ნათესავობითს ბრუნვასა ჭ ზოგჯერ მოქმე-

დებითსა, მან. მომქმედი კეთილისა, ღირსისა, ჩუქარისა, მზგავსი ყრმისა, მეოთხედი სახლისა, ჩინებულნი სიმხნითა, უმალლესი გონებითა, საკვრ-
 ველი სიწმიდითა ჭ სხ.

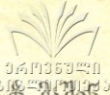
კვანდად ნათესაობითშიცა, მან. დიდის ღაშქ-
 რითა, ნაცვლად თქმისა, დიდითა ღაშქრითა. ქარ-
 თულის ენითა, საშინელის ხმითა, ერთის მხრითა,
 ათის დღისა, ხუთი-თვსა, ოცის წლისა ჭ სხ.

112. შედარებითი ჭ გარდამატებითი ზედ-
 შესრულნი აიღებენ ძიებად ნათესავობითს ბრუნ-
 ვასა გამოკლებით ხშირად ბოლო ი ასოჯსა,
 მან. უდიდეს ქვეყნისა, უმალლეს ყოველთა, უ-
 ვეს შიმშილისა, უძრფესეს ვეცხლისა ჭ სხ. ჭ თუ
 შედარებითს შეუდგება ვიდრე, მაშინ ნათესავობ-
 ითის ნაცვლად დაიდების სახელობითი, მან.
 სიბრძნე უმატიოხსნეს არს ვიდრე ოქრო; მთვარე
 უმცირესად ნათობს ვიდრედან მზე ჭ სხ.

თ ა ვ ი მ ე ო რ ე

შეთანხმებასა ზედს არსებითი სახელისა არსებ-
 ითს სახელთანა.

113. არსებითი სახელი შეთანხმდება არსებით
 სახელთან რიცხვთან ჭ ბრუნვთან, მაშინ, როდესაც
 ორნი ანუ რაზდენიმე არსებითნი სახელნი აღნიშ-

ვნენ ერთსა ჭ იმავე ზირსა ანუ ნივთსა, ჭ მანძის
ერთი არსებითი სახელი განაცხადებს მეორე არ-
სებითი სახელის ვინაობასა ანუ რაობასა, თუ ეს-
რედ ჭ ანუ რაზედ უნდა შეიტყობებოდეს ახლორე
შებენარე არსებითი იგი, მაგ. მეფე დაჯთ, მეფისა
დაჯთისა, ქალაქი თფილისი, ქალაქისა თფილისი-
სა, მდინარე მტკვარი, მდინარისა მტკვარისა.

ამათში ლექსი დაჯთ არის განმაცხადებელი მეფე
ლექსისა; თფილისი განმაცხადებელი ქალაქი ლექ-
სისა ჭ მტკვარი განმაცხადებელი მდინარე ლექსი-
სა; რადგან აქ ვამბობთ მეფეს დაჯთზე, ქალაქს
თფილისზედ ჭ მდინარეს მტკვარზედ ჭ არა სხვა
რომელიმე მდინარეზედ. სიბრძნეო მამისაო, იე-
სო, რომელმან აღაშენე სახლი შენი ეკკლესია;
აქაჲ ლექსი ესე იესო არის განმაცხადებელი სიბრ-
ძნის ლექსისა, ჭ ეკკლესიან განმაცხადებელი სახ-
ლის ლექსისა, რადგან აქ ვამბობთ სიბრძნეს მაც-
ხარისასა ჭ სახლს ეკკლესიასა ჭ არა სხუა
რომელსამე ნივთიერ სახლსა.

14. ოდეს ერთი არსებითი სახელი აწვეუნებს
საკუთრებასა სხვა არსებითი სახელისასა, მაშინ
ზირველი არსებითი დანიდების სახელაობითი ბრუნ-
ვითა ჭმეორე არსებითი ნათესავობითი ბრუნვითა;
ჭ ეს ორე განდება ძიება ჭ განმასაკუთრებელი
ზირველი არსებითი სახელისა, მაგ. წიგნი ზეტრე-
სი, შიშ ღვთისა, ტაძარი სოლომონისა, სიტყვა

ღუთისა, ანუ ღუთის სიტყვა, ხე ლელვსა, ანუ ლელ-
ვის ხე ჭ სხ.

ზოლო მრავლობითად: გუნდნი ანგელოზთა,
კრება ეზისკოშაზთა, წიგნნი ყრძთა; აქ ნათესა-
ობითი ესე შეტრესი არის ძიება ჭ განმასაკუთრებ-
ელი ლექსისა მის წიგნი, რადგან აჩვენებს რომ ეს
წიგნი არის შეტრესი ჭ არა იოანეს ჭ სხ.

115. ზოგჯერ ზედ-შესრული გარდაკეთდებნ
არსებით, სახელად ოდესაც ორი ზედ-შესრულე-
ბი დახვდებიან ერთად, მაგ. ბედნიერი მოხუცე-
ბული, ცხადი ტყვლი, ლექსნი: მოხუცებულნი ჭ
ცოვილი შექმნილან აქა არსებითად.

116. ბევრჯერ სახელნი ქადაქთა, მდინარეთა
ჭ სხ. დაიდებიან ნათესავობითი ბრუნვთა, მაგ.
ქადაქი ანტიოქისა, მდინარე ჭოროხისა, ქიეყა-
ნა საქრანგეთისა ჭ სხ.

117. ოდესაც დაიდებიან ორნი ჭ ანუ მრავალ-
ნი არსებითნი სახელნი ერთად, მაშინ ას ზოლო
არსებითი სახელი დაიდების მრავლობითად ჭ აქ-
ვს მას ძალა ზედშესრულისა, მაგ. ირალი ჭ
თეიმურაზ მეფენი საქართველოსნი. ზეტრე, ია-
ვობ ჭ იოვანე მოიქუფნი ქრისტესნი. მკვებრი,
რიონი ჭ ჭოროხი მდინარენი საქართველოსნი.

118. ლექსნი აღმნიშუნელნი ზომათა წონათა
აიღებენ ძიებად სახელობითსა, მაგ. ორი ადლი
მაჟი, გირვანქა სანთელი, სამი წყვლი წილა, ხუთი

თანადი ქაღალდი ჭ სხ.

119. ლექსნი სახელ-ზმნანი აიღებენ ძიებანდ ნათესაფობითსა, მაგ. წიგნის კითხვა, მიღება სა-ზრდელისა, გაზომა მანულისა, მოკვეთა ხისა ჭ სხ.

120. ლექსნი მანვენებულნი დროსი: როდის? რა დროს? სად? აიღებენ მიტემით ბრწავსა, მაგ. ღვეკმბრის რვასა, მეშვდე წელსა, მეფობასა ზე-ტრე დიდისასა, მიველ ქაღალქსა, ჩავუელ ტფილი-სსა, დილას ადრე ჭ სხ.

121. ლექსნი მანვენებულნი გზისა, დროსი ჭ წლისა აიღებენ იმ სახის მოქმედებითს ბრუნვასა რამელსაჲ აქვს მნიშვნელობა დაწყობითი ბრუნვ-სა, მაგ. ზღვთ წაჲდა, ხმელეთით მოჲდა, საში დღით წაჲდა, ხუთი თჲთ გაუამხანაჲდა, საიღამ მო-ხვალ? იერუსალემით, რუსეთით, ვითამტ: იერუ-სალემიდგან, რუსეთიდგან.

თ ა ვ ი მ ე ს ა მ ე

შეთხიზვასა გინა ხმარებასა ზედა, ნაცვალ-სა-ხელთა ნაწილთა თანა სიტყვისა.

122. არსებითნი, ჩვენებითნი ჭ მოგებითნი ნაცვალ-სახელნი შეთანხმდებიან მუდამ არსები-თთა სახელთა თანა რიცხვთა ჭ ბრუნვთა, მაგ. მე ვანტი ესე ცოდვლი მყო უბადრუკად ცოდვამან;

ხოლო თქვენ კაცნი მართალნი გყვეს ბედნიერად
 დგაწლთ თქვენთა.

123. ნაცვალ-სახელნი; მზან, მგან, იმან,
 ვინ, რამ, ოდეს მოვლენ უწინარეს არსებითი სა-
 ხელისა, რომელსაც ივინი ეკუთვნიან, უნდა დაი-
 დგან სახელობითი ბრუნვთა, ხოლო თუ მოვლენ
 შემდგომად არსებითისა, მაშინ უნდა შეთანახმა-
 ვდნენ არსებითისა თანა რიცხვთა ჭ ბრუნვთა, მაგ.
 ამ კაცს უთქვამს, ანუ კაცსა ამასა უთქვამს ჭ სს.

ოდეს რავდენიმე არსებითი სახელნი არიან ერთად
 მაშინ ნაცვალ-სახელი მან დაიდების ბოლოს ჭ
 განიმეორების ყოველანაშედ ვიდრე თვთ ზედ-შეს-
 რულსედანცა, მაგ. ალექსანდრე მეფემან, კარნა იმ
 საკუთარ სახელებსედ, რომელნიც არიან დაბო-
 ლოებულნი უხმო ასოებსედ, მრავალჯერ დაი-
 ტოების ნაცვალ-სახელნი მან, მაგ. მეფემან და-
 ვით, მეფის ძემ თეიმურაზ ჭ სს.

124. საუბარ ენასა შინა ჩვენებითნი ჭ მოკე-
 ბითნი ნაცვალ-სახელნი დაშთებინ უცვალელებლად,
 ოდესაც წინ დაასწრობენ არსებითს სახელსა, მაგ.
 ეს კაცი, ეს კაცები, ეს კაცი, ეს კაცები; ის ეკვლე-
 სია, ის ეკვესიები; შენი ძმა, შენი ძმეები; თქვენი
 სახლი, თქვენი სახლები; თაჴსი ცხენი, თაჴსი ცხე-
 ნები; ჩვენი ვენახი, ჩვენი ვენახები ჭ სს.

ხოლო, ჩვენ, შენ ჭ მისი არაოდეს დაიდებიან
 უწინარეს დედა, მამა, ბიძა ჭ სხვა იმ წინა არსე-

ბითისა სახელისა, რომელნიც აღნიშვნენ ნათესა
 ღობასა, მკ. არ ითქმის ჩემი დედა, ჩემი მამა, არა-
 მუდ დედა ჩემი, მამა ჩემი, ბიძა ჩემი; ამისთვის
 ამისთანა შემთხვევაში არსებითი სახელი მუდამ
 უცვლელად დამთებამ ჭ მოკლებითი ნაცვალ-სახე-
 ლი კი იბრუნეს, მკ. მამა ჩემი, მამა ჩემისა, მამა
 ჩემსა, მამა ჩემმა, მამა ჩემისგან. დედამისი, დედა
 მისისა, დედა მისსა, დედა მისმა, დედა მისისგან.

125. კულავ მოღებითი ნაცვალ-სახელნი რომ-
 ელი, რომელიც, დაადებიან იმ რიტხში რომ-
 ელშიდანც თაჯანთი წინა თქმული არსებითი სახე-
 ლი მოიხლება, განნა ბრუნვთ კი ამისთან არ შე-
 თან-ხმდებიან, არამედ დაიდებიან იმ ბრუნვაში,
 რომელსაც შემდეგი მათი წმნა თხოულაბს, მკ.
 სხანსკეთის მეუკმ დაროს ალექსანდრე მეუკს კ-
 ცი გაუკ წანა ჭ ხარჯი ჭსთხოვა, რომელსაც ყო-
 ვულთეს ართმეულა თვილიშე მეუკს; ალექსანდრემ
 მანკიერთ ესრედ შეუთვანა: იგი ქათამი მოკვდა
 რომელიც დაროსს თქროს კვერცხს უდებდა.
 ჯერედ არ გამიჩიებია ის სსქმე, რომელმედც
 შენ მელანარაკე გუშინ.

შეთხიზვისათვის ზმნათა სასკლათანა.

126. ზმნის უფალი იწოდების ის არსებითი სასკლი, რომელიც ასრულებს ზმნისაგან აღნიშნულს მოქმედებასა, გინა თუ ზმნის უფალი არის ის ზირი ანუ ნიუთი რომელსაც მიეწერება ზმნისაგან გამომდინარეობის საქმე, მაგ. მე ვჭსწერ, შენ ვითხულობ, ყვავილი ჭკნდება: აქ მე, შენ ჭ ყვავილი არიან უფალნი, ვჭსწერ, ვითხულობ ჭ ჭკნდება ზმნიებისა, რადგან იგინი აჩვენებენ იმ ზირთა ჭ იმ ნიუთსა, რომელნიც ასრულებენ მოქმედებასა ზმნიებისა ამის ვჭსწერ ჭ სხ.

127. უფალი ზმნისა აღვილად იცნობება ამ დაკითხვებითა: ვინ? ზირისათვის, ჭ რა? ნიუთისათვის, მაგ. ვინ ჭსწერს? მე. რა ჭკნდება? ყვავილი. აგრე ამითი ჭსცნობ რომ, მე არის უფალი ვჭსწერ ზმნისა, ჭ ყვავილი ზმნისა ამის ჭკნდება.

128. ზმნა შეთანხმადუების თავის უფალთანა ზირითა ჭ რიცხვითა, ვითამც რომელი ზირი ჭ რომელი რიცხვიც რომ უფალი არის, იმავე ზირისა ჭ იმავე რიცხვისა ზმნა დაიდება, მაგ. მე ვჭკითხულობ: აქ ზმნა ესე ვჭკითხულობ არის დადებული მხოლოდითად ჭ ზირველ ზირში, იმის-

თუ ს რამ მისი უფალი მე არის მხალღობითი ჭ
 ზირველი ზირი. თქვენ კითხულათ: აქაც ზმნა
 კითხულათ არის დადებული მრავლობითად ჭ მე-
 რე ზირითა, ამიტომ რამ იმისი უფალი თქვენ
 არის მრავლობითი ჭ მეორე ზირი.

129. რადესაც ზმნას ექმნება უფლად მრავ-
 ლი მხალღობითი სახელები, მაშინ ზმნა უნდა და-
 დვას მრავლობითად, რადგან ორი ანუ ნამეტარი
 მხალღობითი არსებითი სახელნი შეადგენენ მრავ-
 ლობითს რიცხუსა, მაგ. ტანი ჭ ქვეყანა ატნადებენ,
 მიუთხრობენ ჭ ადიდებენ ყოვლის შემადგებელ-
 ბასა დუთისასა, ზეტრე ჭ იოვანე კითხულაბენ.

150. რადესაც ის მრავალნი არსებითი სახელ-
 ნი იქმნებიან სხვა ჭ სხვა განრჩეული ზირისანი,
 მაშინ ზმნა თუბტ უნდა დაიდვას მრავლობითში,
 მაგრამ უნდა შეთანხმავდეს იგი იმ ზირთან,
 რომელსაც აქუს უზირატესობა: ზირველ ზირსა
 აქუს უზირატესობა მეორე ზირზედ ჭ მეორეს მე-
 სამესედ, მაგ. მე ჭ გიორგი ვსრულეთ თანა-
 მდებობასა ჩვენსა, ხალაო შენ ჭ შენი ძმა კი გან-
 დადინართ თანამდებობისა თქვენიასგან.

თ ა ვ ი მ ე ხ უ თ ე

ძიებისათვის შემნათა.

151. შემნის ძიება ეწოდების იმ ლექსსა, რომელიც განაწესდება სრულ ჭყოფს შემნისაგან დაწყობილს იდიასა გინა ჭანჩასა, მაგ. ღმერთსა ჭსურის ბედნიერება ჩვენი; აგრე აქ ლექსი ესე ბედნიერება არის ძიება ჭსურის შემნისა, რადგან განაწესდება სქანსა იგი იდიასა მას, რომელსაც ჭსურის შემნა გამოხატავს. ძიება არის სამ ნაწილი: ნათესავს ძიება, ბუნებითი ძიება და გარემოებითი ძიება.

152. ნათესავს ძიება არის ლექსი იგი, რომელიც უსაშუალოდ გარდადის მოქმედება შემნისა, გინა თუ რომელიც აწესდება სრულს ჭყოფს შემნისაგან დაწყობილს მოქმედების იდიასა, მაგ. ვჭსჭრი შემნა დაიწყობს და გამოაწესდება გაჭრის იდიასა, მაგრამ უსრულად და განუკიდურებლად, ხოლო როდესაც ნათესავს ძიება მოეკიდება მას, მაშინ ვიხჯა გინა გაჭრის იდია ნათლოვნად და სრულად გამოაწესდება, მაგ. ვჭსჭრი ხესა, გაგჭსჭარი ვაშლი და სხ. აქ ლექსნი ესენი: ხესა და ვაშლი არიან ნათესავს ძიებანი ვჭსჭრი და გაგჭსჭარი შემნიებისა.

153. ნათესავს ძიება ადვილად იცნობება შემნის

შემდგომ დადებით ვინ? ჭ ვის? ჰირისათვის? ჭ რის? ნივთისათვის, მაგ. ვაქებ, ვის? ჰავლესა. ვაქე, ვინ? ჰავლე. ვაძლე, რას? მოწყალებას, მივეცი, რა? მოწყალება ჭ სხ. მაშ ჰავლესა, ჰავლე. ან-
 ან ნათესავს ძიებანი ვაქებ ჭ ვაქე ზმნისა, ხო-
 ლო მოწყალებას ჭ მოწყალებან ანან მსგავსად-
 ვე ნათესავს ძიებანი ვაძლე ჭ მივეცი ზმნისა.
 კატამ შეჭამა ძეხვ, ამოიკვეთა თუხი. კატამ შეჭამ-
 ძა, რა? ძეხვ, ჭ სხ.

154. ბუნებითი ძიება ანის ლექსი იგი, რომე-
 ლიცა სრულ ჭყოფს ზმნისგან გამოცხადებული
 მოქმედების სანაშობისა ჭ ანუ გარემოებისა,
 მაგ. მოვჭკვეთე ხე ცუღითა (ნაჯანითა). მივეცი
 მოწყალება გლანხვსა; აქ ლექსნი ესენი: ცუღით
 ჭ გლანხვს ანან ბუნებითი ძიებანი, მოვჭკვეთე
 ჭ მივეცი ზმნიებისა; რადგან აცხადებენ რომ
 მოვჭკვეთე ხე, რითა? ცუღით. მივეცი მოწყალ-
 ება, ვისა? გლანხვს.

155. გარემოებითი ძიება ანის ერთი ანუ მრავ-
 ლნი ერთად შეკრებილნი ლექსნი, რომელნიც
 სრულ ჭყოფს ზმნისგან აღნიშნული გინა დაწყობი-
 ლი მოქმედების იდიასა, იმ გარემოებებით,
 რომელნიც გამოაცხადებენ დროსა ადგილსა, ჴთა-
 რებასა ჭ მიზეზსა სანაშობისა, მაგ. მდიდარი აძ-
 ლევდა გლანხვთა მოწყალებასა ეკლესიის კარზედ
 კვრადლეობით; აქ ლექსნი ესენი ეკლესიის ვარჯედ

ქ ვვირბ დღეობით არიან კარგობებითან
ბძღვად ზმნისა.

თავი მექუსე

შეთხზვასა ზედა ზმნისა სახელთან.

156. არსებითი ზმნის უფალნი ქ შესმენილნი
დაიდებიან მუდამ ყოველს სქესში ქ დროშიდ სახე-
ლობითს ბრუნვასა შინა, მავ. ღმერთი არის ყოვე-
ლის შემბღებელი. კაცია არის სიტყუერი ცხოვე-
ლი. დასაბაში სიბრძნისა არის შიში უფლისა. ჩე-
მი ძმა ქ ბიძა ჩემი არიან კეთილნი ქრისტიანენი.
აბრამ იყო ერთგული მონა ღვთისა. საული შე-
იქმნა შირველი შეფე ისრაელისა. რკინა მავარი-
სე მტენარეა ქ სხ. აქ ღმერთი, ვაძი ქ დასაბაში
არიან უფალნი, ხოლო ლექსნი: ყოვლის შემბ-
ღებელი, სიტყუერი ცხოველი ქ შიში არიან შეს-
მენილნი არს ქ იყო არსებით ზმნიებისა. არსე-
ბითნი ზმნანი მიიღებენ ბუნებითს ძიებასაცა,
მავ. ღმერთი არის ცათა შინა, ქვეყანასა ზედა ქ
ყოველსა ადგილსა.

157. ყოველნი შემოქმედებითნი ზმნანი მი-
იღებენ სამსავე ძიებასა ვითაძც, ნათესავობითსა,
ბუნებითსა ქ კარგობითსა, მავ. ღმერთმა დაჭ-
ბადა ცანი, ქვეყანა ქ ყოველნი არსნი ექვს დღეში

ყოველის შემძლებელი სიტყვით თვსითა; ამ ფრან-
 ში: ღმერთი არის უფალი დანბნად სმნა, ცნნი
 ქვეყნან ჭ ყოველი არსნი ნათესავის ძიებანი,
 ყოველის შემძლებელი სიტყვით თვისით ბუნებითი
 ძიება ჭ ექვს დღეზედ გარემოებითი ძიება. კვლად
 ქრისტემ აღადგინა ოთხი დღის მკვდარი ლაზარე
 საფლავდგან ღვთიული ძლიერებითა თვსითა.

ღმერთი არს მართლ-მსაჯული, რომელი მიაგებს
 ყოველთა საქმეთაებრ მართა, მართალთა სასუფე-
 ველსა ჭ ცოდვლთა ჯოჯოხეთსა საუკუნოსა.

158. როგორც მოქმედებითნი, ესრეთვე ვნე-
 ბითნი სმნანადა მიიღებენ ნათესაობითს ძიებასა.
 ვნებითნი სმნანი ყოველთა სქესთა ჭ დროთა შინა
 მიიღებენ უფლად სახელობითს ბრუნვასა ჭ ნათე-
 სავს ძიებად დაწყებითს ჭ მოქმედებითს ბრუნვასა,
 მაგ. თაფლი გეთდება ფუტკრისაგან. სმარსნი ჭ ს-
 ზარნი მარადის ძლეულ-იქმნენ ივერიის შეფეთაგან
 გურგ-ასლან, დაჯთ ჭ თამარისათა. კაცი ბედნიერ
 იქმნების სათნოებითა ჭ სწავლითა. საქართველო
 განათლდა წმიდა ნინა ქალწულისა მიერ. აქ ლექს-
 ნი: თაფლი, სპარსნი, ხაზარნი, ვაძი ჭ სქერბთვე-
 ლო არიან უფალნი, ხოლო ლექსნი: ფუტკართა-
 გან, მეფეთაგან, სწავლითა, ჭ წმიდა ნინას მი-
 ერ არიან ნათესავს ძიებანი ვეთდება, ბლეულ-იქმ-
 ნენ, ბედნიერ იქმნების ჭ განათლდა სმნათა.

159. მოქმედებითს სმნიებში უფალი აჩვენებს

მოქმედსა და ძიებას აჩვენებს ვნებულისა, მანგ. შეტრე
 რემ მოჭკვეთა ხე, ჰავლე ჰსწერს წიგნსა, აქ ლექს-
 ნი: შეტრე და პავლე არიან უფალნი მოქმედნი
 სსქმისა; ხოლო ხე და წიგნი არიან ვნებულისა ნა-
 თესაჲს ძიებანი ამჲ მოჭკვეთა და დაწერს მოქმედე-
 ბითი წმინებისა. ამის წინამდღეჲ, ვნებითს წმინ-
 ებში ძიებას აჩვენებს მოქმედსა სსქმისა და უფა-
 ლი ვნებულისა, მანგ. ხე მოიკვეთა შეტრესაგან,
 წიგნი იწერება ჰავლესაგან, აქ ლექსნი: ხე და წიგ-
 ნი არიან ვნებითნი უფალნი, ხოლო ლექსნი:
 შეტრესაგან და პავლესაგან არიან მოქმედნი ნა-
 თესაჲს ძიებანი, ამჲ მოიკვეთა და დაწერა ვნებ-
 თითი წმინებისა.

შეთხზვასა. სუდა პირველი ულჯულების წმინათა
 სსხელთა თანა.

140. ქართულ ენას ეს სიძნელე აქვს რომ სხვა
 ენების წაირად ერთს და იმაჲ ბრუნვასა არ მიიღებს
 ხოლმე უფლად და ძიებად ყოველს დროში და ყო-
 ველს სქესში, არაბედ შეჭსტვლის უფლისა და ძი-
 ების ბრუნვასა, დროჲს და სქესის დაგვარ. უფლად
 ხან სსხელბითს, ხან მიტვიპითს და ხან მოთხრო-
 ბითს ბრუნვას მოითხოვს, და ნათესაჲს ძიებადაც

ხან შემასმენლობითს ჭ ხან მიცემითს ბრუნვასა,
 რომლისათჳს საჭიროა ცოდნა შემდეგი კანონე-
 ბისა, მკ. ა. შირველი უღლულების შემოქმედე-
 ბითნი ზმნანი სასლვრებითის სქესის აწმდგომსა,
 უსრულსა ჭ ქმნადს დროთა შინა მიიღებენ უფლად
 სახელობითსა ბრუნვასა ჭ ძიებად მიცემითსა
 ბრუნვასა, მკ. პეტრე ჭსწერს, ჭსწერდა, დაჭს-
 წერს წიგნსა. ზავლე აშენებს, აშენებდა, აღაშენ-
 ებს სახლსა, ჭ სხ.

ბ. სრულს დროსა შინა მიიღებენ უფლად მოთხ-
 რობითის ბრუნვასა ჭ ძიებად შემასმენლობითსა,
 მკ. პეტრემ დაჭსწერა წიგნი; ზავლემ აღაშენა
 სახლი, ჭ სხ.

გ. უსრულესსა დროსა შინა, მიიღებენ უფლად
 მიცემითსა ბრუნვასა ჭ ძიებად შემასმენლობით-
 სსა, მკ. პეტრესა დაუწერია წიგნი; ზავლესა აღუ-
 შენებია სახლი, ჭ სხ.

141. ბრძანებითი სქესის წართქმითთა ორთა-
 ვე დროთა შინა მიიღებენ უფლად მოთხრობითსა ჭ
 ძიებად შემასმენლობითსა, მკ. პეტრემან ჭსწერ-
 ოს, დაჭსწეროს წიგნი. ზავლემან აშენოს, აღა-
 შენოს სახლი, ჭ სხ.

ბ. უკუთქმითნი მიიღებენ უფლად სახელობითსა
 ჭ ძიებად მიცემითსა, მკ. პეტრე ნუ ჭსწერს, ნუ
 დაჭსწერს წიგნსა. ზავლე ნუ აშენებს, ნუ აღაშე-
 ნებს სახლსა.

გ. მეორე სახის უკუთქმითნი უფლად მიიღებენ მოთხრობითსა ჭ ძიებად შემასმენელობითსა, მაგ. ჰეტრემან არა ჰსწეროს, არ დაჰსწეროს წიგნი. ჰაულემან არ აშენოს, არ აღაშენოს სახლი ჭ სხ.

142. ა. სათუო სქესის აწმდგომისა დროსა შინა უფლად მიიღებენ სახელობითსა ჭ ძიებად მიცემითსა, მაგ. თუ ჰეტრე ჰსწერდეს წიგნსა, თუ ჰაულე აშენებდეს სახლსა ჭ სხ.

ბ. უსრული, სრული ჭ უუსრულესი დრონი მიიღებენ უფლად მიცემითს ჭ ძიებად შემასმენელობითს ბრუნვასა, მაგ. თუ ჰეტრეს ეწერა, დაეწერა, დაეწეროს წიგნი. თუ ჰაულეს ეშენებინა აეშენებინა, აეშენებინოს სახლი ჭ სხ.

გ. ქმნადი დრო, სრული ჭ უსრული მოითხოვს უფლად მოთხრობითსა ჭ ძიებად შემასმენელობითსა, მაგ. თუ ჰეტრემან ჰსწეროს, დაჰსწეროს წიგნი. თუ ჰაულემან აშენოს, აღაშენოს სახლი ჭ სხ. განესაზღვრებელი სქესი მიიღებს ძიებად ნათესაობითსა ჭ სახელობითს ბრუნვასა; შირველსა მიიღებს მაშინ, როდისაღ შიროანი ზმნა მისი მოითხოვს მიცემითს, მაგ, განზსრახამ მიცემად მისდა წერილისა. ხოლო მეორესა მიიღებს მაშინ, როდესაღ ზმნა მოითხოვს სახელობითს ბრუნვასა, მაგ. განზსრახე მიცემად მისდა წერილი.

თ ა ვ ი მ ე რ ვ ე

შეთხზვასა ზედან მეორე უღლულების ზმნათა
 სახელთა თანა.

145. მეორე უღლულების ყოველნი ზმნანი ყოველსავე სქესსა ჭ დროსა შინა ითხოვენ ნიანდაგ უფლად მიტეპითს ჭ ძიებად შემასმენელობითს ბრუნვასა, მაგ. ჰეტრეს უყვარს, უყვარდა, შეუყვარებია თუ უყვარდეს, თუ ჰყვარებოდა თუ შეუყვარდა, თუ შეუყვაროს ღმერთი, ჭ სხ. რომელსა უყვარს სიტრუე მას ჰსძულს სული თჳსი. რომელსა ჰსწამს ღმერთი, იგი ესავს მას, ჭ სხ.

გარნა ამ კანონს არ შეუდგებიან შემდეგი სქესის დროები: შირველად საზღვრებითი სქესის სრული დრო, ჭ სათუო სქესის ქმნადი დრო, რომელიც მიიღებენ უფლად მოთხრობითსა ჭ ძიებად შემასმენელობითს ბრუნვასა, მაგ. ჰეტრემ შეიყვარა ღმერთი, თუ ჰავლემ შეიყვაროს ღმერთი. მეორედ საზღვრებითი სქესის ქმნადი დრო, რომელიც მიიღებს უფლად სახელობითსა ჭ ძიებად მიტეპითსა, მაგ. ჰავლე შეიყვარებს ღმერთსა.

ეს მეორე უღლულების ზმნანი, იმ დროებში რომლებსაც ივალეებენ შირველი უღლულებისგან, მიიღებენ თუ უფლად ჭ თუ ძიებად იმავე ზმნი-

ების ბრუნვებსა.

144. ზმნანი სხმით-გარდასვლითნი ჭ მრ-
 თბლ-სხმით-გარდასვლითნი მიიღებენ უფლად ჭ
 ძიებანდ იმ ბრუნვანთ, რომელთაც მიიღებენ ზირ-
 ველი სახის ზმნანი მათნი. გარნა უსრულსა დრო-
 სა შინა მიიღებენ ორთავე ძიებანთ ე, ი ნათესა-
 თბითსა თუ ბუნებითს ძიებანსა მიცემითს ბრუნვა-
 ში, მაგ. არსიტეკტი (ხუროთ მოძღვარი) მუშებს
 ათხრეჯნებს საფუძველსა ეკკლესიისასა; სოლო
 სრულსა ჭ უსრულესს დროებში ნათესაჲს ძიებანდ
 მიიღებენ შემასქენელობითსა ჭ ბუნებითს ძიებანდ
 ერთში მიცემითსა ჭ მეორეში ნათესაობითს ბრუნ-
 ვასა თანდებულთურთ თვის, მაგ. არსიტეკტიმან
 განათხრეჯნა საფუძველი ეკკლესიისა მუშებსა.
 ნიჟინერს გაუთხრეჯნებია მუშებისათჲს საფუძველი
 ეკკლესიისა, ჭ სს.

თ ა ვ ი მ ე ტ ხ რ ე

შეთხზვასა ზედან უმეშვობითთა (საშუალოთა) ჭ
 უზირა ზმნათა სახელისა-თანა.

145. უმეშვობითი (საშუალო) ზმნანი არა-
 თდეს მიიღებენ ნათესაჲს ძიებანსა, არამედ მხო-
 ლოდ ბუნებითს ძიებანს უფროსი ერთი მიცემითსა,
 დაწყებითსა, ჭ მოქმედებითს ბრუნვანში, ჭ ამასაც

თანდებულის საშუალობითა, მან. ჰავლე ემოწინა-
 ლება მამასა თვსსა. ჰეტრემ განისვენა საქმისაგან.
 მსე ანათებს დღისით ჭ მთვარე ღამით. გიორგი
 წაჯდა ბაღში. იოვანეს ჭსძინავს ოთახში ჭ სს.
 აქ ლექსები: ჰავლე, ჰეტრემ, მზე, მთვარე, გი-
 ორგი, ჭ იოვანე, არიან უფაღნი, ხალა მამასა,
 საქმისაგან, დღისით, ღამით, ბაღში ჭ ოთახში არი-
 ან ბუნებოთნი ძიებანი ემოწინალება, განისვენა,
 ანათებს, წაჯდა ჭ ჭსძინავს უმეშვობითთა ზმნთა,

146. უმეშვობითა ხატმოქმედებითნი ზმნანი
 მიიღებენ უფაღ იმ ბრუნვებში რომლებშია
 მოქმედებითნი ზმნანი, ხალა ძიებდა მიიღებენ
 სხვა ჭ სხვა ბრუნვასა, მან. იხარებს მართალი
 საქმეთა თვსთა ზედა. იშვებდა მონა კეთილი მრ-
 ვაღ აღმატებულ ღვაწლთა თვსთა თვს ჭ სს.

უმეშვობითა ხატმოქმედებითნი ზმნანი უფაღ
 ითხოვენ მრავალჯერ სახელობითსა, ხალა ძიებ-
 და განურჩევლად სხვა ჭ სხვა ბრუნვასა, მან. დაუ-
 შვერ ღვაწლსა შანა. ვჭსწვეები მოთუთქილი შრ-
 მისაგან მოსასვენად. ვჭსწვეები უგუნურ კანთა ზე-
 და. ვჭყვეები ხემს მიზიდულუბასა. ქრისტე აღჭსდ-
 გა მკვდრეთით დღესა მესამესა, ჭ შემდგომ ორ-
 ძეოცისა დღისა ამაღლდა ზეცას ღვთიული ძლიე-
 რებითა თვსითა.

147. ბუნებითა ძიება იცნობების დადებით სა-
 შუაღ ზმნის შემდგომ ვის? ვისთვის? მან. მე

გელაზარაკე, ვის? მამასა შენსა. შენ შრომობს-
 თვს? სასოკადლების სიკეთისათვს. იგი მკვდრ-
 ობს, სად? თფილისში ჭ სს. მამა მამასა შენსა,
 საზოგადოების სიკეთისათვს ჭ თფილისში არიან
 ბუნებითნი ძიებანი გელაზარაკე, შრომობ ჭ მკვდ-
 რობს საშუალო ზმნიებისა.

148. უშირო ზმნანი აიღებენ ძიებად მიტეპითს
 ბრუნვასა, მაგ. ჯერ-არს შენდა; ჯერ იყო შენდა
 ჭ სს. სოკჯერატ მიტეპითს ბრუნვასა მას დაემა-
 ტების მარტვალიტა და, და, მაგ. ჯერ იყო იო-
 ვანესდა ანუ იოვანესდა ქმნა საქმისა აძისა ჭ სს.

თ ა ვ ი მ ე ა თ ე

შეთსვვასა სედა მიმლეობითთა.

149. მიმლეობანი, ოდესაც იხმარებიან ჯთარ-
 ტა სედშესრულნი, შეთანხმავდებიან არსებითთა
 სახელთა თანა, რომელთაცა ეკუთვნიან იგინი
 რიცხვთა ჭ ბრუნვითა, მაგ. ყოვლის-მჟჳრობელი
 დმერთი; ადწერნილი წიგნი; მოსავვთი ხე ჭ სს.

150. ხოლო ოდესაც იხმარებიან ვითარტა
 ზმნანი, მაშინ მიიღებენ ძიებასა სხვა ჭ სხვა ბრუ-
 ნვათა შინა: მოქმედებითი ზმნიების მიმლეობა
 მიიღებს თვს ძიებად ნათესავობითს ბრუნვასა,
 მაგ. იესო ქრისტე მომქმედი საკვრველებათა,

მსხნული ვანტან ნათესავის ჭ ვეთილის მყოფე-
 ლი ყოველთა. სოლო ვნებითი მიძლეობა მოით-
 ხლავს ძიებად დაწიყებითსა ანუ მოქმედებითსა ბრუ-
 ნვასა, მაგ. მოკლებული ყოველი სივეთისაგან.
 წიგნი აღწერილი პეფრესაგან ანუ პეფრესით-
 მიერ.

სოკჯერაჭ შემოქმედებითნი მიძლეობანი მი-
 ილებენ ძიებად ნაცვალ-სახელის შემასმენელობითს
 ბრუნვასა, მაგ. ერთ ჩემო, მნატრებულნი შენნი
 გაცდუნებენ თქვენ; მტანჯველნი ჩემნი; მღევნ-
 ელნი მისნი ჭ სხ.

151. ვნებითნი მიძლეობანიცა სოკჯერამე მი-
 ილებენ ძიებად სახელთა წმინის-ზედად დაბოლო-
 ებულთა, მაგ. დადგინებული მეფეა; მოღებული
 სსსმეფად ჭ სხ.

152. მიძლეობანი წინმოებულნი უმეშეო-
 ბითთა წმინათაგან არ მიილებენ ნათესავს ძიებასა,
 არამედ მხოლოდ ბუნებითს ძიებასა სხვა ჭ სხვა
 ბრუნვასა შინა, თუ თანდებულთ ჭ თუ თანიერ
 თანდებულთა, მაგ. მავალი გზასა ანუ გზასა ზე-
 და; მტირალი შჯლთა, მტირალი შჯლთა თჯსთა;
 დევნულნი სიძმართლისათჯს ჭ სხ.

155. მიძლეობანი სსმსავე დროსა შინეა თაჯს-
 სა გარდაუღვენ წმინის ზედათაგან დაძმტებითა მარ-
 ცვლისა ად; მაგ. მიძლებულად, შესაწიყნარად,
 წარსრულად; სწიყრად, დასაწიყრად ჭ სხ.

154. მიმღეობანი სიტყვათა შინა იწყებენ
 ადგილსა ზმნისა ჭკუაჲგ მოღებითი ნაცვალ-სახე-
 ლისასა ამის რთელი, მაგ. მკითხველი, ჯამბე
 იგი რთელიც კითხულობს; შემწირველი, ჯამბე
 იგი, რთელიც იქმს შემწირვასა ჭსს.

თ ა გ ი მ ე თ ე რ თ მ ე ტ ე

შეთხზვასა სკდა თანდებულისა.

155. თანდებულსა აქვს თაჲსი ძიება ეგრედ,
 როგორც სხვა სიტყუს ნაწილებსა ჭ მოეკიდების
 იგი მარადის იმ სახელთა, ნაცვალ-სახელთა ჭ მიმ-
 ლეობათა, რთელნიც არიან ძიებანი თჲსნი, მაგ.
 წინაშე ღვთისა, ახლოს ტაძრისა, ფრთეთა-სკდა
 ქართასა ჭ სს. წინაშე ვისი? ღვთისა; რის ახლოს?
 ტაძრისა; რასკდა? ფრთებსკდა; აქ ლექსნი: ღვთი-
 ს, ცაბრისა ჭ ფრთეთა არიან ძიებანი ახლოს,
 სკდა ჭ წინაშე თანდებულთა.

156. თანდებულნი დასხმულნი წინარე, ითხო-
 ვენ ხშირად ძიებად ნათესაობითს ბრუნვასა, მაგ.
 ახლოს ქალაქისა, შემდგომ სიკვდილისა, წინაშე
 ტაძრისა, თჲნიერ სიტყვისა ჭ სს.

157. თანდებულნი დასხმულნი შემდგომად, ით-
 ხოვენ ძიებად მიტეპითსა ბრუნვასა, მაგ. სახლსა
 სკდა, ტაძრსა შინა ანუ შორის, გარეშე ჩემსა,

სართულსა ქვეშე ზ სხ. ზოგნი ესრედ შემდგომად დადებულთ თანდებულთაგანნი ითხოვენ ძიებად ნთავსაობითსა ბრუნვასა, მაგ. ღვთისადმი, ღვთისა მიმართ, სიტყვისაებრ, შრომისა გამო, სარქმისათვის ზ სხ.

158. (თურთ) მიიღებს ძიებად მოქმედებითს ბრუნვასა მტსპობით ბოლოთასისი, მაგ. კაცთურთ, ჩემითურთ ზ სხ.

159. (უ) ოდესაც დაედების სახელსა წინარე ზ არ ექმნება ბოლოში მარცვალთ ესი წნიშნავს უკუთქმასა, მაგ. უბიწო, უმანკო, უცნობი ზ სხ. ხოლო ოდეს მოკვიდების სახელსა, რომელსაც ბოლოს მარცვალთ აქუს ესი ზ თავშიდ უ მანშინ შეიქმნების იგი შედარებითი ანუ გარდასქეტიებითი. ზედ-შესრული. იხილე ზარაკრათვი 15.

160. (თანა, თან) ოდესმე დაერთვის თავად ლექსთან ზ ოდესმე ბოლოს, მაგ. თანამდები, თანაშემწე თანახმა; კაცთა თანა, ჩემთანა ზ სხ.

161. (ებრ) ზოგჯერ მოკვიდების სახელთან ზ შესცვლის მათ ზმნის ზედად ანუ ზედ-შესრულად დართვთ ბოლოშიდ ი ასოჲსა ანუ მარცვლისა იგი მაგ. ანგელოზებრ-ებრი-ებრიჲ, რომლის ნაცვლად მდაბიურს ლაზარაკში იხმარების ებ, ებურ, ებური, მარცვლები, მაგ. ხარებ ღმუვის; ჩვენებურ, თქვენებური ზ სხ.

თ ა ვ ი მ ე თ რ მ ე ტ ე

შეთხზვასა ზედა ზმნის ზედისა.

162. ვითარცა ზედშესრულნი აჩვენებენ ვითარებასა ანსებითი სახელისასა, ეგრეთვე ზმნის ზედანიცა მოეკიდებიან რა ზმნათა ზ მიზლეობათა, აჩვენებენ მათი მოქმედებისა ზ ვნების ზთანებასა, რაოდენობასა, დროსა ზ ადგილსა, მაგ. კარგად ჰსწერს, მშვენიერად იწერების, კანდიერად მოლაშარაკე, ერთგვის დწერელი, სწრაფად წასასვლელი, ხვალ მოსასვლელი, ზეგ გასასწოპი, სად მიხვალ, აქ ვშრომობ ზ სხ.

163. ზმნის-ზედანი წარმოებულნი ზედ-შესრულთან გან ითხრვენ ძიებად მასვე ბრუნვასა, რომელსაც აიღებენ ზედ-შესრულნი იგინი, მაგ. მჰსკავსად ცეცხლისა, ღირსად ქებისა ზ სხ.

164. ოდეს ერთი უკუთქმითი ზმნის ზედა მიეწერების ზმნასა ზ მეორე სახელსა, მაშინ დაშთების ჰსწერი უკუთქმისა, მაგ. აწაჟნ კარდამავალ ჰსჯულისა არ იქების.

თავი მეცამეტე

შეთხზვას სუდა კავშირთა.

165. კავშირთაგანნი სოჯნი დიდებინ უწინარეს ლექსთა ჭ სიტყუათა, ვითარცა მიხეცებრივნი კავშირნი ესენი: რამეთუ, ხოლო, ამისთვის, უკეთუ, ოდეს, თუმცა, მაგ. რამეთუ მოვალს უაძი, ხოლო მე გეტყვი თქვენ ჭ სხ. ჭ სოჯნიცა დიდებინ შემდგომ სიტყუათა, ვითარცა, მაშ. მაშინ, გარნა, არამედ ჭ სხ. მაგ. არათუ ოდენ სტუმარი, არამედ მეგობარიცა ჭ სხ.

166. კავშირნი ესენი: ჭ, ვითარცა, არა, არამედ, ანუ, ჭ სხ. მოითხოვენ ერთებრსა ბრუნვასა, მაგ. ვითარცა მსე, ეგრეცა მთვარე. არა თუ ოდენ განდი, არამედ პირუტყუნიცა ჭ სხ.

167. ზე, ჭნიშნავს დროსა, უამსა, მაგ. ზონტოელისა პილატეზე ჭ სხ.

168. და, განავითარებს ლექსთა, მაგ. არისდა? მოვალსდა? ვერღარა, ნურღარა, ვიდრეღა ჭ სხ.

169. თქო, იხმარების ოდეს სხვისა პირითა უუთვლიან რასმეს მესამე პირსა, მაგ. წაიღეთქო მოიტანეთქო ჭ სხ. ესრეთვე მეთქი, ვითარცა, მე ვჭსთქვი, ეს იხმარების მაშინ, ოდეს თავის ნათქვამსა მიუთხრობს ვინმე სხვასა, მაგ. მე უთხარი მოვედი მეთქი; ხოლო სხვის სიტყუანსედ იხ-

მარების ო მკ. ვჭსთქვი სიტყუაჲო. შექმდგომ
 სამისა დღისა ალგჭსდგეო (მათ. კზ. 65.)

თუ იხმარების ა. განწვანლებითად, მკ. პეტრე
 თუ ჰაუაჲე. ბ. კითხვითად, მკ. ჭსჭირდეს ვისმე
 თუ თქვენსა ილოტეუდინ, მოაზნინე თუ ვინმე ანს,
 ვალობდინ ჭ სხ. (იაკ. ე. 13. 14.) გ. თუ-
 ბითად, მკ. დღეს თუ ხმისა მისისა ისმინათ,
 ნუ განითუიცხებთ გუღთა თქვენთა, (ფს. 56).
 დ. დაესხმის ნაცვალ სახელთა, მკ. თუ ვინ, თუ
 რამეჲი ჭ სხ. ე. ოდესმე ზმნის-ზედათა, მკ.
 თუ ვითარ. თუ რაოდენ ჭ სხ.

170. ცა, დაერთვის შეერთებით ბოლოს ლე-
 ქსთა ნაცვალ სახელთა ჭ ზმნის-ზედათა მკ.
 უფალიცა, მონაცა, მერმეცა, ვინცა, რაძცა,
 რამეჲიცა, ვითარცა ჭ სხ.

171. რე, ვე იხმარებიან ბოლოს ლექსთა,
 მკ. მანვე ჭსთქვა, უდიდესადრე ჭ სხ. საუბარსა
 ენასა შინა იხმარების მარცვალთა ვი ნაცვალად ლექ-
 სებისა ამისა გარნა, ხოლო, მკ. პეტრეი ლა-
 ჰარაკობდა, ჰაუაჲეი კი ხმას არ იღებდა. იმერ-
 ლები ხმარობენ ვი მარცვალსა ნაცვალად დინდისა.

თ ა ვ ი მ ე თ ო თ ხ მ ე ტ ე

შეთხვისათვის შორის-დებულთა.

172. შორის-დებულნი ითხოვენ ძიებად სხვა
 ჭ სხვა ბრუნათა:

ა. სასულდობისა, მაგ. ჰი უბადრუკი! ჰი სიღრ-
 მე სიძლიდრდა ჭ მეცნიერებისა ღვთისა! ჭ სხ.
 ბ. ნათესაობისა, მაგ. ვაჟ კაცისა შავის! ჭ სხ.
 გ. მიტეპითსა მაგ. ეჭნ მხნესა კაცისა! ჭ სხ.
 დ. წოდებითს, მაგ. ჰი! მოყვასნო ჩემნო.
 ჭ შე შევე!

თ ა ვ ი მ ე თ ო თ ხ მ ე ტ ე

კანონიერ-წერასა ზედა.

173. კანონიერ-წერა ასწავლის კანონიერად
 გამობატვასა ასოთა, მარცვალთა ჭ ლექსთა სიტ-
 ვუასა შინა.

174. ხმარებისათვის ასოთა სათანადო არს
 ცოდნა, ვითარმედ საუბარსა ენასა შინა ბევრჯერ
 შეიცვლებიან ასონი შემდეგი სახითა:

ა, შეიცვლები ე ასოსა ზედა მაგ. ახლან, ეხ-
 ლან; წივიდან, წივიდან ჭ სხ.

ბ, მ, მ, მ, ფ, ასოთა ზედა, მაგ. ბრუდე, მრუდე;

შილწი, ჰილწი; ადვასრულებ, ადვასრულებო
 გ, შეიტვლები ქ, კ, ზედა მან. აკე, ადექ;
 გურკა კურკა.

ღ, . . . თ, მან. კარკად, კანკათ.

ქ, . . . ი, მან. ეჭვი, იჭვი,

ვ, . . . მ, მან. ვსჭვერავ, ვსჭვერამ,

ზ, . . . ს, უ, ძ, მან. მზგვისი, მსგავსი;

მიზღვეს, მისღვეს; ზრიალი, ურიალი; ზანხი-
 ლი, ძანხილი.

ლ, . . . ნ, რ, მან. ბანანი, ბანალი; ლბი-
 ლი, რბილი; ცალიერი, ცარიელი; ორჯერ,
 ორჯელ.

მ, . . . ნ, მან. მანკალი, ნამკალი.
 ნამღვილი, ნანღვილი; ზოგჯერცა მოეკვეთების,
 მან. მტრელი, ტრელი; მსუბუქი, სსუბუქი.

ო, . . . ვან, მან. კომლი, კვამლი; ზომან-
 ლდი; ზვამანლდი.

რ, . . . ს, შ, მან. რძე, სძე. რძალი, სძა-
 ლი; რტო, შტო; რდესა, როდესა.

ს, . . . შ, რ, მან. სიმშილი, შიმშილი;
 ჭსტხვენის, ჭრტხვენის.

ყ, . . . კ, მან. ყლორტი, კლორტი; ყურ-
 დღელი, კურდღელი.

შ, . . . ჩ, მან. შაშხი, ჩაჩხი; შვიდმეტი,
 ჩვიდმეტი.

ჩ, . . . ც, მან. ჩოჩვა, ცოცვა.

წ, • ჭ, მაგ. წმასი, ჭმასი; სიწვი, სიჭვი.

ჭ, • ჯ, მაგ. ჭინჭველი, ჯინჭველი.

ხ, • ჯ, მაგ. ხარი, ჯარი; მხარე, მჯარე; ხორცი, კორცი; ხელი, გელი; ჭ სხ.

ჭ, იხმარებს შემნათა შინა, რომელთაცა ჰირველსა ჰირსა ზნა შემდგომ ვ აქვსთ რომელიმე უხმო ასო, მაგ. ვჭსწერ, ვჭსჯი, ჭსჯი. ჭ სხ.

თავი მეექვსე მეთე

განყოფისათვის მარცვანათა.

175. მარცვანთა გარდაიტანებიან ერთი ტრიქონისაგან მეორე ტრიქონზედ გარდასატანი ნიშნითა ამით - ჭ შემდეგი განონებიითა.

ა. ერთ-მარცვლოანი ლექსები არაოდეს გარდაიტანებიან მეორე ტრიქონზედ, მაგ. მე, შენ, ის, ხმა, ჭ სხ.

ბ. თანდებულთა თანა შეკრულნი ლექსნი გარდავლენ ესრედ: თანა-მდები, კანცისა-თვის, ჭ სხ.

გ. უამსა ლექსის გარდასატანისა მეორე ტრიქონსა ზედა, მარცვანთა შინა მარადის უნდა იპოებოდეს ერთი რომელიმე ხმოანი ასო, მაგ. სა-სო-ე-ბა, დი-დე-ბუ-ლი, სათ-ნო, მი-ე-ცა, მე-ექვ-სე, ჩე-მი, ჭ სხ.

დ. ჭრთულნი ლექსნიცა უშესაბამედ დაიწე-
 რებიან გარდაბმითი ნიშნითა, მაგ. მჭევრ-მეთქვ,
 ერთ-არსება, თანა-შემწე; გარნა არა 'აშინ, ოდეს
 დასვდებიან მარტვალნი უაზრონი, მაგ. აღმო-
 სული, შთამოსული ჭ სხ.

თავი მეჩვიდმეტე

ნიშნთა ზედა კანონიერი წერისა.

176. ნიშნნი კანონიერი წერისა არიან შემ-
 დგენი, რომელთა მნიშვნელობანი რეგულური არიან
 ქართულსა შინა, ვითარცა რუჟულსა ჭ სხვა ევ-
 რომეულითა ენათა შინა.

ა. მძიმე (,).

ბ. წერტილი ჭ მძიმე (;) .

გ. ორი წერტილი (:) .

დ. წერტილი (.) .

ე. ნიშანი კითხვითი (?) .

ვ. ნიშანი განკუთვებითი (!) .

ზ. ფრჩხილი () .

წ. შემკვრელი ანუ გარდასატანი (-) .

თ. კლებული (0) .

ი. ბრჯგუ უნისა (ႁ) .

იან. სამოწმებელი (“ ”) .

ანბ. ქრანკმა რომელი არის ორ-გვარი: შირვე-

ლი (ი) დიდების წმიდანთა სასულიერო ზედსაქმისა
მოკლებულ სიტყვას, ზე მეორე (ს) დიდების
სასოგადო ლექსთა ზედსაქმისა მოკლებულადვე
მართი, მსგ. ყ ლ დ, ყოვლად. ქ ლ ე, ქრისტე ზ
სხვანტ.

დასრულდა შემწეობითა

ფრთხილთა.

დ ა მ ა ტ ე ბ ა

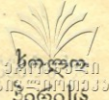
დასასრულს გრამატიკის ამის მოვიყვანთ აქ მაგალიტთა გრამატიკური და ლოგიკური ანალიზებისას (დარღვევებისას), რომლებს სწავლას ძრიელ საჭიროა ყრმათათვის, რათა ამითი არა მარტო მალე გაეხსნას მათ ფიქრი არამედ შეიძლოს გრამატიკის კანონების ზრტიკაში შეტანა, ყოველნაირი თხზულების ასრის ჩახედენა, და განჯისაებრ უბნობა. ამისათვის მასწავლებელმან (ვითარდა ჭყოფენ ევროპის სკოლებში) ხშირად და დიდხანს უნდა არღვევინოს ხოლო ყრმათა ნაირ ნაირი ქართული თხზულებები ქვემოთ აღწერილი მაგალიტებისა ებრ.

თ ა ვ ი მ ე თ ვ რ ა მ ე ტ ე

გრამატიკური დარღვევისა ზედა (Analyse).

გრამატიკული დარღვევა არის განყოფილება და განჩევნა სხვა და სხვა ლექსით, რომელნიც მოიხილებიან წინადადებაში, და ცნობა მათი ურთიერთისა დამი მიმართობისა.

მიზანი გრამატიკული დარღვევისა არის გამოკვება და განცნობა ნათესავისა, რიცხვისა, ბრუნვისა და განკლელობისა არსებითი სხვებისა,

სკედ-შესრულისა, ჭ ნატვალ-სახელისა; სქესისა, რიტხვისა, უღლულებისა, ჭ სხ. აქანსთანვე ვაწნობატა სმნისა, უფლისა, ჭ ძიებისა მისისა.

შატალიტი გრამტიკული დარღვეუსა.

უფალმან უთხრა აბრამს: დასტოვე სამშობლო შენი, ჭ სახლი მამისა შენისა, ჭ მოვედ ქვეყნად, რომელი გიჩვენო შენ. მუნ დაგზადნო მე შეგან ერნი დიდებულნი, ჭ გაკურთხო შენ, ჭ შენ-გამოყოველნი ნათესავნი იკურთხნენ ჩემგან.

დარღვევას (analyse).

უფალმან | არსებითი სახელი, მოთხრობითი ბრუნვა მეორე განკლედობისა ჭ უფალი უთხრა სმნისა.

უთხრა | მოქმედებითი უკანონო სმნა აწმდგომი ვეუბნევ, სრული ვუთხარი, ქმნადი ვეფუვი. მხოლოდობითი მე-საპე შირი სრული დროსი.

აბრამს | არსებითი საკუთარ სახელი, მეხუთე განკლედობისა, აბრამ-მისა, მიტემითი ბრუნვა ჭ ბუნებითი ძიება უთხრა სმნისა.

დაუტყვე	მოქ. ზმნა, ჰირველი უღალატესი ბრძანებითი, მხო. მეორე ჰირი.
სამშობლო	ზედ-შესრული რომელით შეიტყობუ- ბის არსებითი სსხ. ესე ქვეყანა, შე- მასმენულობითი მხოლ. შესამე კანკ. ნათესაჲს ძიება დაუტყვევე ზმნისა.
შენი	მოკ. ზედ-შესრული სამშობლო-სი. კავშირი ლექსი უცვალებელი.
სახლი	არსებითი სს'ოგადლო სსხ. მეორე კანკ. მხო. შემას. მრ. მეორე ნა- თესაჲს ძიება დაუტყვევე ზმნისა.
მამისა	არსები. სს'ო. სსხ. ძიება სახლისა მხო. ნათესაგობითი ბრუ. მეორე კანკლ.
შენისა	მოკ. ზედ-შეს. მამისა რომელთანაჲ შეთანხმებულის რიცხვითა ზ ბრუნვი- თა კავშირი.
მოვედ	უმეშობითი ზმნა უკანონო, მხო- ლოლობითის მეორე ჰირი.
ქვეყანად	არსებითი სს'ოგადლო სსხ. ჰირველი კანკ. მიტევი. ბუნებითი ძიება მო- ვედ ზმნისა.
რომელი	კვლავ-მოღებითი ნაცვალ-სახელი, მხო. შემას. ნათესაჲს ძიება გიხვე- ნო ზმნისა.
გიხვენო	მოქ. ზმნა ჰირ-ნაკლი (მეორე მანკა- ლიტისა) ქმნადი, მხო. მეორე ჰირი

- რომლის უფალი ძალით შეიტყობს
ბის რომელ არს მე (ღმერთი).
- შენ შიროვანი ნაცვალ-სახელი მეორე ში-
რი მხო. ბუნებითი ძიება გიხვენი-
სმნისა.
- შენ ადგილობითი სმნის-სედა.
ღვებანდნო შემოქმედებითი სმნა ქმნადი შირვე-
ლი შირი, მხო. რომლის უფალი
არის მე (ღმერთი).
- მე შიროვანი ნაც, სახ. შირველი შირი,
მხო. უფალი ღვებანდნო სმნისა.
- შენგან შიროვანი ნაც. სახ. მეორე შირი,
მხო. გაძოლებითი ბრუნვა ბუნებითი
ძიება ღვებანდნო სმნისა.
- ერნი არსებ. საზო. სახ. მრავ. მეორე ვან-
კლედ. შემსმენლობითი. ნათესაჲს
ძიება ღვებანდნო სმნისა.
- დიდებულნი ზთარებითი სედ-შესრ. მრავ. შემსს.
ბრუნ. შეთანხმე. თაჲს არსებით-
თან ბრუნვითა წი რიცხვითა.
- ღ კავშირი.
- გაკურთხო შემოქმედი სმნა ქმნადი მეორე ში-
რი მხო. რომლის უფალი ძალითად
შეიტყობების მე (ღმერთი).
- შენ შიროვანი ნაცვალ-სახელი, მეორე
შირი მხო. ნათესაჲს ძიება გავუწყო-

სო. წმინისა.	კავშირი.
შენ	პირიანი ნაც. სახ. მხო. შემასმენ.
კამო	ძიება გამო- თანდებულისა.
ყოველნი	თანდებული.
ნათესავნი	საზოგ. ანსებ. სახ. მრ. სახელობი.
იკურთხენ	შეოდ-შესრუ. განუსაზღ. მრ. შეთან- ხმებული თაჲს ანსებით სახელთან ბრუნ ვითა ჭ რიცხვითა.
ჩემგან	შეოდ-შესრუ. უფალი თაჲსი შედ-შე- სრულითურთ იკურთხენ ვნებითი წმინისა.
	ვნებითი წმინა მყოლობადი, მრავლო- ბითი, მესამე პირი.
	პირი. ნაცვად-სახელი პირველი პი- რისა მხ. გამოდ. ბრუნვან, ნათესავის ძიება იკურთხენ ვნებითი წმინისა ჭ ნაცვლად ღვთისა დადებული.

თ ა ვ ი მ ე ტ წ რ ა მ ე ტ ე

ლოდიკებრივი ანალიზისა შედა.

ლოდიკებრივი ანალიზი არის საშუალობა, რომლით დაირღვევან ყოველნი სიტყვება ჭ ფრან-სები გასარჩევლად ჭ საცნობლად აწრისა გინა

სიტყვის თვითეული ნაწილებისა. სიტყვას გინს
 ფრანზი არის ერთად შემოკრებს სხვას ჭ სხვას იდი-
 უბისა. იღის არის ცხადათ ჭ გარჩევით წარმოდგე-
 ნა გონებაში რომელიმე საგნისა, მაგ. ღმერთი,
 ვეთილი, ჰაერი, ცუდი. აი ესენი არიან იღისანი.

როცა გონებაში წარმოდგენთ ორს იღისსა გა-
 მოვიძვეთ ჭ გამოვიტნობთ მათს ურთიერთისა-თა-
 ნა მიმართობისა ანუ მიუმართველობისა, ამას
 ეწოდების ჰსჯრ, მაგ. ღმერთი არის კეთილი. ჰაე-
 რი არის ცუდი; ხოლო როცა ჩვენ გონებაშიდ ეს-
 რედ განჰსჯის შემდგომ გამოვაცხადებთ მას სიტ-
 ყვით, ანუ წერილით, ანუ ნიშნით, ამას ვუძახით
 წინადადებასა. ყოველი წინადადება სამი ლექსით
 შესდგება, რომელნიც ანუ გამოცხადებულნი იქმ-
 ნებიან ანუ ძალით გინს თუქრით წინადადებაში
 შეიტყოებიან, ჭ არიან ესენი: ქვემდებარე, მძნა
 ჭ შესმენილი.

ქვემდებარესა გინს უფალსა ზედა.

ქვემდებარე არის ის ლექსი გინს ის საგანი რომ-
 ელსა ცეკუთუნის წინადადების ჰსჯა, მაგ. ღმერ-
 თი არის კეთილი. ჰაერი არის ცუდი. აქ ლექსნი
 ესენი: ღმერთი ჭ ჰაერი არიან ქვემდებარენი.

ქვემდებარე იქმნება ყოველთვის ანუ არსებითი
 სახელი, ანუ ნაცვლად მისისა ზედ-შესრული, ანუ

ნაცვალ-სახელი, ანუ განუსაზღვრებელი, ანუ მისი
 ღებობა მან. ღმერთი არის კეთილი, იმან დაკვება-
 და ჩვენ, მისი შეფუძნება არის ჩვენი ვალდებულ-
 ღობა.

ქვემოთა რე ითქმის მარტივი (simple) ანუ შეს-
 ვებული (composé.) მარტივი არის როცა ერთ არსს
 აღნიშნავს, ჭ ანუ შემკრებლობითად მრავალთა
 არსთა, მან. ღმერთი არის კეთილი. ვაძნი არიან
 მოკვდავნი; ხოლო შესვებული არის, ოდესაც
 აღნიშნავს ერთმანერთისაგან გარჩეული სახის
 მრავალთა არსთა, მან. ცხენი ჭ კარი არიან სასარ-
 გებლონი; ანუ ერთასა ჭ იმავ სახის არსთა გარბე-
 ვითად აღებითა, მან. ეს ვაძნი ჭ ის ვაძნი არიან
 ჩვენი შეგობარნი.

ქვემოთა რე იქმნება შენაწევრებული (complexe,) ანუ
 ანუ შენაწევრებული (incomplexe.) შირველი არის,
 როცა რომელიმე ლექსით ქვემოთა რე განვითარებ-
 ბულია, გარდა ჩვენებითი ჭ შეძინებითი ნაცვალ-
 სახელებისა, მან. ბოროტი სვინიდი არა ოდეს
 მოსვენებულია; ხოლო მეორე არის, ოდესაც ჩვე-
 ნებითი ჭ შეძინებითი ნაცვალ-სახელების გარდა,
 სხვა განმავითარებელი ლექსი არა იქმნება ქვემოთა-
 რესა მას, მან. ეს წიგნი ჩემია.

გრამატიკული ქვემოთა რე ეწოდების იმ ლექს-
 სა, რომელსაც მიეწერება ჰსჯის საგანი; ხოლო
 ლოლიკებრივი ქვემოთა რე არის ესევე ქვემოთა რე

რე, მაგრამ თავისი ძიებებითა.

შესმენილსა ზედა.

შესმენილი არის ის თვისება გინა ის ნაირობა, რომელიც გამოატყნადებს ქვემდებარის მყოფობის ვითარებასა ანუ თვისებასა, მაგ. ღმერთი არის კეთილი. ჭკერი არის ცუდი. აქ ლექსნი: კეთილი ჰ უდი არიან შესმენილნი.

ლექსნი, რომელიც განდებთან შესმენილად, არიან: სახელნი, ზედ-შესრულნი, ნაცვალ-სახელნი, მიმდებარნი ჰ სოგჯერაც ზმნის-ზედანი, მაგ. ეს უმარჯულია, რომელიც გვად იყო. ბრძენმა კაცმა იცის რომ სიტყვი უსახუხის გებარ არ არის.

ვითარცა ქვემდებარე ეგრეთვე შესმენილიც იქმნება მარტივი, ანუ შესაგებული. მარტივი არის, ოდესაც გამოატყნადებს ქვემდებარის მყოფობის მხოლოდ ერთს ვითარებას, მაგ. ღმერთი არის მოწყობილი. დიდება არის მაცდური; ხოლო შესაგებული არის, ოდესაც გამოატყნადებს მის მყოფობის მრავალსახის ვითარებასა, მაგ. ღმერთი არის მოწყობილი ჰ მარტო-მსაჯული.

გვალად, შესმენილი იქმნება შენაწევრებული ანუ შეუწევრებული. შირველი არის, როცა შესმენილს ძიება აქვს, მაგ. ეს კაცი კეთილი ქარაქცერის არის; ხოლო მორე არის, ოდესაც ძი

ებს არა აქვს, მაგ. ქვეყანა მრგვლიან. უმეტესობა
 ნახევარ - ზირუტყობა.

გრამმატიკებრივ შესენილს ვუწოდებთ იმ
 ლექსს, რომელიც ქვემდებარის მყოფობის ზთა-
 რებსა გამოაცხადებს; ხოლო ლოდიკებრივი
 შესენილი არის თვით იგივე შესენილი თაფისი
 ძიებებითა.

ზმნასა ზედა.

ზმნა არის ის კავშირი გინა ის ლექსი რომე-
 ლიც შეარქებეს შესენილსა თაჲს ქვემდებარესთან
 ჭ დაამტკიცებს რომ შესენილის მიერ გამოცხა-
 დებულ ვითარება შეესაბამების ქვემდებარესა ანუ
 არა. ეს ლოდიკებრივ კავშირი გინა ლექსი არის
 არსებითი ზმნა, მაგ. სათნობა არის სავუარელი
 განდომი ზმნასაც აქვს დიდი მსგავსობა ამ არ-
 სებითი ზმნისა, ამისთჲს შეიძლება ზოგჯერ მის
 ადგილს იხმარებოდეს, მაგ. შენ ერთ დღეს შეტ-
 ნიერი იქმნები ანუ განდები. ამათ გარდა სხვა და-
 ნაშენი ზმნანი შესენითნი ზმნანი იწოდებიან,
 ამიტომ რომ იმათში შეიტვიან შესენილი ჭ არსე-
 ბითი ზმნა. შესენითი ზმნა ამ სახით უნდა დანა-
 წილდეს: ზირუელად უნდა დაიდვას არსებითი ზმ-
 ნა იმ დროში, იმ სქესში ჭ იმ ზირში რომელში-
 ნც შესენილი ზმნა მოიხლება, ჭ მეტე უნდა მო-

უკიდოს მას მიმღეობის აწმდგომი იმავე შესმენი-
ლი ზმნისა, მაგ. ვკითხულობ: მე ვარ მკითხვე-
ლი. ჰსწერ: შენ ხარ მწერალი ჭ სხ.

ზოგჯერ თვითან არსებითი ზმნაც იხმარება
შესმენილად, მაგ. დმერთი ყოველგან არის: ესე
იგი, ყოველგან მყოფი.

ზმნა არაოდეს მიიღებს ვითარებასა თუ არ უკუ-
თქმითი ლექსითა, მაგრამ ეს უკუთქმითი ლექსიც
შესმენილს მიეწერება ჭ არა ზმნისა, მაგ. კატე-
ლინას არ უყვარდა კიკერონი: ე. ი. კატელინა არ
მყვარებელი იყო კიკერონისა.

ლოლიკებრივ წინა-დადებასა ზედა.

ლოლიკებრივი წინადადება არის ერთი ჰსჯა გი-
ნა აზრი გამოცხადებულად სიტყვით, ანუ წერილით,
ანუ ნიშნით; ჭ იქმნება მრავალ სახისა.

1. წინადადება, იქმნება სრული (pleine),
ოდესაც მასში სამივე ნაწილი წინადადების
გამოცხადებულად, მაგ. სული არის უკვდავ ჭ სხ.

2. მოკვეთილი (elliptique), როცა რომელი-
მე ნაწილი წინადადების გამოკლებულად, მაგ.
მოვედ ჩემს სანახავად: აქ ქვემდებარე გამოკლებუ-
ლია. ის უმაღური: აქ ზმნა მოკვეთილია. დუმი-
ლი აქ სამივეც გამოტოვილია ე. ი. ქვემდებარე,
ზმნა ჭ შესმენილი

5. წრფელობითი (directe), ზე უწრფელობითი (indirecte). ზირველი არის რაღაცა ლოდიკის კანონით სსმივე ნაწილი წინადადებისა გამოსატყულის: ე. ი. ზირველად ქვემდებარე დადებულთა თაჟისი ძიებითა, მერე სმნა, ზე ბოლოს შესმენილი მსკავსადვე თაჟისი ძიებითა, მაგ. ოქროს მანდები კანდიფორნისა არიან ცნობილნი ყოველთა კანტთაგან; მხოლოდ მეორე არის რაღაცა სსმივე ნაწილი წინადადებისა ლოდიკებრივს რიგ სე დაწყობილნი არ არიან, მაგ. ჟურა ვაკანტებო! იძახდენ ყოველნი მოსწავლენი.

4. ნათლოანი (explicite,) ზე შიგ-შეტყობილი (implicite.) ზირველი არის რაღაცა სსმივე ნაწილი წინადადებისა გამოსატყულის, მაგ. სანმანტობა არის დედა ყოველი შეტდობილებისა; ხოლო მეორე არის, რაღაცა რაშელიძე ნაწილი წინადადებისა არ არის გამოსატყულის, არამედ ძალით შიგ-შეტყობილია, მაგ. ჯეგნეთ კეთილნი, აქ ძალით შეტყობილია ქვემდებარე ესე ჩვენ. კვლად ისიც შიგ-შეტყობილი წინადადებანა რაღაცა ერთ ლექსში სსმივე ნაწილი წინადადებისა შეიტყობება, მაგ. მოვალ: ე. ი. მე ვარ მომსგლელი. აჰ! ე. ი. მე ვარ გამწერალი. კვლად არა ზე დიად ლექსნიცა, მაგ. ჰსწერამ? დიად (ე. ი. ვჰსწერამ). ფიქრობ? არა (ე. ი. არ ვფიქრობ), ზე სხ. მ. განმანტობული (isolée); რაღაცა თაჟისთან-

ვად ჭ მარტოდ გამოხატაჲს ერთიან სრულ ფრანსსა, მკ. მე ბედნიერად ყოფნა მინდა. შარეუი არის დედა ქაჯაქი ფრანციისა.

6. მთავარი წინადადება, რომელიც ორ ნაირი: ერთი მთავარი ჭ დამოუკიდებელი (principale et absolue) ჭ მეორე მიმართობითი მთავარი (principale et relative) შირველი არის, როცა სხვა წინადადებასკად დამოუკიდებულობა არა აქვს, მკ. კაცსა, თუ ბედნიერად ყოფნა უნდა, ჭმართებს იყო-ოს სთხოებინხი; ჭმართებს ჭქმნას კეთილი. ხოლო მეორე არის, ოდესაც მთავარი ჭ დამოუკიდებელი წინადადებისგან დამოუკიდებელია, მკ. კანონიერი ცხოვრება ბრძენს გახდის კაცსა ჭ ბევრ გამოცდილობასაც ასწავლის მას.

7. შემთხვევითი წინადადება; ეს არის ორ ნაირი: განსაზღვრებითი (determinative); ჭ განმარტებითი (explicative). შირველი ეგრედ სარგოა სხვა წინადადებისაზრის აღნიშვნისა ჭ განსაზღვრისა-თჲს (რომელსაც მოეკიდება) რომ არ შეიძლება მისგან მოიკვეთოს თვინიერ წინადადებისაზრის შეცვლისა, ანუ თუთ იგივე ფრანსის მრთელი ძალის დაკარგვისა, მკ. ნიჭიერება, რომელიც დვანწლით შემოსვილია, ყოველგან სარგა-რელია; ხოლო მეორე, რომელიც დაუმატებს ჭ განათვართოებს წინადადებასა (რომელსაც მოეკიდება), მჭიდროთ არ ჭსჭირვია წინადადებასა ჭ

თუ მოეკვეთოს ფრანსის ანდრას ანდრეკო უკნესა,
 შანგ. შენი ნიჭიერება, რადგან იფარება, შენთვის
 უსარგებლოა.

8. ყოველი შემთხვევითი წინადადება დაიწყობ-
 ბება კულავ-მოღებოთი ნაცვალ-სახელითა, ანუ რომ-
 მელიმე კავშირითა, გამორიცხვთ შემდეგთა კავ-
 შირთა. შანგ. დან, ვვანდ, ანუ, არც, ვარნა, ხო-
 ლო, არამედ, მგონა, მინც, მან, მანანდამე;
 თლონდა ამათ კიდევ არ შეუდგეს კულავ-მოღებო-
 თი ნაცვალ სახელი ანუ სხვა რომელიმე კავშირი.

9. სასოგადოდ ერთ ფრანსში იმდენი წინადა-
 დებანი იქმნებიან, რადგანაც ზმნა ზიროვან სქეს-
 ში გამოცხადებულა, ანუ ძალით შეტყობილია;
 ვარნა არ არის სჭირთ ყოველთვის რომ ძალით
 შეტყობილი ზმნიები შეივსონ, თვარა თითქმის
 უსარგებლოთ გამრავლებიან ზმნიები.

ძიებათა სედა.

ლოლიკებრივ წინადადებაში ძიებათა მეორე
 ადგილი უკავთ. ძიებანი სასოგადოდ ექვსი სახე-
 სის არიან: ნათესავობითი, ბუნებითი, ვითარე-
 ბითი, განსასწავლებითი, განმარტებითი და
 ვარემობითი.

1. ლოლიკებრივ ანალიზში ნათესავობითი და
 ბუნებითი ძიებანი არიან ერთი და იგივე ლექსნი

რომელიც გრამმატიკულ ნათესავობით ~~ტ-ბუნე~~
 ბით ძიებანდ იქმნებიან.

2. ვითარებითი ძიებანი არიან ლექსნი იგინი, რომელიც განაყართალებენ ქვემდებარისა და შესმენილის მნიშვნელობასა, მაგ. ანგაზარი კანდი არის უბედურნი ცხოველი. ჩემი ახალი დანა ძალიან მჭრელია.

3. განსასწავლებელითი ძიებანი არის იგი, რომელიც შემდგარია შემთხვევითი და განსასწავლებელითი წინადადებითა ანუ მისი მსგავსი სხვა გამოცხადებითა, მაგ. ის ამბობს მე ვნახე მათი წასვლამო: ე. ი. ვნახე იგინი რომელიც მიდიოდნენ.

4. განმარტებითი ძიებანი არის იგი, რომელიც შემთხვევითი და განმარტებითი წინადადებითა ანუ სხვა მისი მსგავსი გამოცხადებით შესდგება, მაგ. ლონდონი, რომელიც უვანასვნილად ვნახე, უმფრო გაშენებულია ვერემტ შარიუი, დედან ქანაქი ფრანციისა.

5. გარემოებითი ძიებანიც არის იგი, რომელიც გამოცხადებს რომელიმე გარემოებათა თუ ქვემდებარისასა და თუ შესმენილისასა, და იქმნება იგი ადგილისა, დროისა, ნაირობისა, რაოდენობისა და სხ. მაგ. გუშინ აქ ბანკიან ჩუმათ მოვდა მტერი.

ტანსაცანის ლოლიკებრივი ანალიზისა.

წ ი ნ ა დ ა დ ე ბ ა

სრული	ნათლოვანი	წრფელობითი
მოკვეთილი	შიგ-შეტყობილი	უწრფელობითი
მთავარი დამოუკიდებელი	შემთხვევითი	კანსაზღ.
მთავა.	მიმართობითი	შემთხ. კანმარტებითი

ქ ვ ე მ დ ე ბ ა რ ე

ქვემდებარე	მარტივ	შენაწევრებული.
(ქვემ. მოკვეთილი)	შესავებ-	შეუნაწევრებ-
	(უდი.)	(უდი.)

ზ მ ნ ა

ზმნა.	(კანჯთარებული რომელიმე
(ზმნა მოკვეთილი.)	უკუთქმითი ლექსითა).

შ ე ს მ ე ნ ი ლ ი

შესმენილი.	მარტივ.	შენაწევრებული.
(შესმე. მოკვეთი-	შესავებ-	შეუნაწევრებული.
ლი).	(უდი.)	

ფრანკის ლოლიკებრივ ანალიზი კინა დარღვევებზე მოად სსენებული მეთოდისაებრ:

ეს უბედური თავს-მოყვარებას, რომლისგან თუ-თეულს ჩვენგანსა კარგი ნაწილი აქვს, რომე-

ლიც არის უმთავრესი მიზეზი ჩვენ ნაკლებუ-
 ლობათა; მას ვებრძოლოთ მას დაუტყნობელად».

ეს ფრაზი ოთხ წინადადებას შეიცავს, რად-
 ჯან ოთხი სმნა აქვს შიროვან სქესში დადებული:

ა. « ეს უბედურნი თვის მოყვარებან ».

ეს წინადადება არის სრული, რადგან მოიხილუ-
 ბა მასში საძივე ნაწილი წინადადებისა: არის ნათ-
 ლოვანი, რადგან საძივე ნაწილიც გამოცხადებუ-
 ლნი არიან; არის მთავარი დამოუკიდებელი,
 რადგან აწრის მთავარ ნაწილს შეიცავს, ჭ სხვა
 წინადადებათა მას სეუდ აქვსთ დაშლილებულაბა.

ქვეშდებარე არის ეს; არის ეს მარტივი, რადგან
 ერთ არსს აღნიშნავს; არის შეუნაწევრებული,
 რადგან ძიება არა აქვს. არს, არის სმნა.

შესმენილი არის თვის-მოყვარებან; ეს არის
 მარტივი, რადგან ქვეშდებარის მყოფობის ერთს
 ვითარებას აცხადებს; არის შეუნაწევრებული, რად-
 გან ვითარებით ძიებად აქვს უბედურნი; ხალა გან-
 მარტებით ძიებად: რო-მლისგან თვითეთულს ჩვენ-
 განსა ვარჯი ნაწილი აქვს, ჭ განსაწდვრებით
 ძიებად: რო-მელიც არის უმთავრესი მიზევი
 ყოველ ჩვენ ნაკლებულობათ.

ბ. «რომლისაგან თვითეულს ჩვენგანს ვარკვი
ნაწილი აქვს».

ეს წინადადებაც არის სრული, რადგან შეიტვამს
სამივე ნაწილსა წინადადებისას; არის შიგ-შიგ-
ყო ბილი, რადგან სამივე ნაწილი არ არის გაძო-
ცხადებული, ე. ი. შესმენილი ესე შექონი; არის
უწრფელობითი, რადგან სამივე ნაწილი ლოდი-
კებრივ რიგზე არ არის გაწყობილი; არის გან-
მარტობითი შემთხვევითი, რადგან მთავარ ჭ დაძო-
უკიდებელ წინადადების რომელიმე ლექსს განა-
მარტებს.

ქვემდებარე არის თვითეული; ეს არის მარტივი;
რადგან მხოლოდ ერთ არსს აღნიშნავს; არის
შენაწევრებული, რადგან ბუნებით ძიებად აქვს
ჩვენგანს. არს არის ზმნა.

შესმენილი არის მქონებელი; ესეც არის მარტივი,
რადგან ქვემდებარის მყოფობის ერთს ვითარებას
აღნიშნავს; არის შენაწევრებული, რადგან ნა-
თესავის ძიებად აქვს ვარკვი ნაწილი რომელსაც
ბუნებით ძიებად აქვს რომლისაგან, ჭ ვითარებით
ძიებად ვარკვი

გ. «რომელიც არის უმთავრესი მიზეზი ყო-
ველან ჩვენ ნაკლებულობათ».

ეს წინადადება არის სრული, რადგან სამივე სსპივე ნაწილს; არის ნათლო-ვანი, რადგან სამივე ნაწილი წინადადებისა გამოცხადებულია; არის წრფელო-ბითი, რადგან სამივე ნაწილი ლოლიკის კანონზე გაწყობილია; არის განსაზღვრებითი შემთხვევითი, რადგან მოეკიდება მთავარს და მოეკიდებულს წინადადებასა, და ჰსაწოდურის მის რამეაში ნაწილსა.

ქვემდებარე არის რო-მელი; ეს არის მარტივი რადგან ქვემდებარის მყოფობის ერთ არსს აღნიშნავს; არის შეუნაწევრებულთი, რადგან ძიება არა აქვს. არის, უმნა.

შესქენილი არის მიზევი; ესეც არის მარტივი, რადგან ქვემდებარის მყოფობის ერთს რაიმეს აცხადებს; არის შეუნაწევრებულთი, რადგან ვითარებით ძიებად აქვს უმთავრესი, და ბუნებით ძიებად ჩვენ ნაკლებულ-ბათა, რამელსაც თანვე გარემოებით ძიებად აქვს რაოდნობით ლექსი ესე ყველანაირად.

დ. «მამ ვებრძოლოთ მას დატყვისრო-მელად» :

ეს წინადადებაც არის მო-ვეთილი, რადგან ქვემდებარე გამოკლებული აქვს; არის შიგ-შეფუობილი, რადგან სამივე ნაწილი გამოცხადებული არ არის; არის უწრფელო-ბითი, რადგან სამივე

ნაწილი ლოდიკის რიგზე არ არის; არის მისი მითითებით, რადგან მთავარ ჭ და მოკვიდელებელ წინადადებასთან დამოკიდებულობა აქვს.

ქვემდებარე არის მოკვეთილი ლექსი ესე ჩვენ; არის მარტვი, რადგან ერთი ჭ იკვირე სხვის არსთან აღნიშნავს შეერთებით; არის შეუნაწევრებული, რადგან ძიება არა აქვს. ვითოთ, არის წმინა.

შესმენილი არის მბრძოლედნი; ესეც არის მარტვი, რადგან ქვემდებარის ერთს მყოფობის ზთარებას ატყნადებს; არის შეუნაწევრებული, რადგან ძიებად აქვს ლექსი ესე მას, კარკეობითა ძიებადაც აქვს ლექსი ესე დაუცხრომელად.

კვანდად სხვა მაგალიტების დარღვევა ლოდიკებრივი ანაღისის მეთოდისაძებრ:

მაგალიტი შირუელი რომლის ქვემდებარე ჭ შესმენილი არიან მარტივნი: «ბოროტი ჩვეულობა არს საძულველი» •

ეს წინადადება არის მთავარი ჭ დამოკიდებელი, რადგან ჩემი აწრის მთავარ სავანს შეატყვამს ჭ სხვა წინადადებაზედ დამოკიდებულობა არა აქვს; არის სრული, რადგან მასშიდ მოიპოვებინა სამივე ნაწილი წინადადებისა; არის ხათლოვანი. რადგან სამივე ნაწილიც კაპოტყნადებულნი

არჩიან; არის წმინდა-ბითი, რადგან საშვენიერად
ლიც ლოდიკის კანონსედ დადებულნი არიან.

ქვემდებარე არის ბოროტი ჩვეულობა; ეს
არის მარტივი, რადგან აცხადებს მხოლოდ ერთს
საგანს; არის შენაწევრებული, ვინადაც ძიებად
აქვს ბოროტი.

შესძენილი არის საბუღალეო; ესეც არის მარ-
ტივი, რადგან აცხადებს ქვემდებარის მყოფობის
ერთს ვითარებას; არის შეუწევრებული, ვინა-
დაც ძიება არა აქვს. უმნა არის არს.

ამავე სახით განამარტე შემდეგნი მაგალიტნიც:
კაცნი არიან უძლეურნი. ცუდი ამხანაგობა არს მა-
ვნიებული ჭ სს.

მაგალიტი მეორე როდესაც ქვემდებარე ჭ შეს-
ძენილი შესავებულნი არიან: «ღარსება ჭ სათ-
ნობა არიან პატრივცემულნი ჭ სანატრელნი».

ეს წინადადება არის მთავარი ჭ დამოუვიდე-
ბელი, სრული, ნათლოვანი ჭ წმინდა-ბითი; ქვე-
მდებარენი არიან დიკსება ჭ სათნობა; ესენი
არიან შესავებულნი, რადგან აცხადებენ სხვა ჭ
სხვა ბუნების საგანთა; არიან შეუწევრებულნი,
რადგან ძიება არა აქვსთ. უმნა არის არჩიან.
შესძენილნი არიან: პატრივცემულნი ჭ სანატრელ-
ნი; ესენიც არიან შესავებულნი ვინა რთულნი,

ფინადგან ქვემდებარის სხვა ჭ სხვა მყოფობის
 ვითარებას აცხადებენ; არიან შეუხანწევრებულნი,
 რადგან ძიებანი არა აქვსთ.

მაგალიტი მესამე როდესაც ქვემდებარე ჭ შეს-
 მენილი შენაწევრებულნი არიან: «სიყვარულით
 დათმენა ჯვრისა არის შედგომა მატხოვრის
 მაგალიტისა».

ეს წინადადება არის მთავარი ჭ დამოუკიდებუ-
 ლი, ჭ თანვე განმარტოებულნი, რადგან არაჯთარი
 წინადადება მოეკიდება მას; არის სრული, რად-
 გან მასშიდ მოიხლებიან სსძივე ნაწილი წინადა-
 დებისა; არის ნათლო-ვანი, რადგან სსძივე ნაწი-
 ლიც გამოტხადებულნი არიან; არის წრფელო-ბი-
 თი, რადგან სსძივე ნაწილიც ლოლიკის კანონსე
 გაწყობილია.

ქვემდებარე არის სიყვარულით დათმენა ჯვ-
 რისა; ეს არის მარტივი, რადგან ერთს არსს აღ-
 ნაშნავს; არის შენაწევრებული, რადგან ძიებად
 აქვს ლექსნი ესენი: სიყვარულით ჭ ჯვრისა.
 ზმნა არის, არის.

შესმენილი არის შედგომ-მ მარტო-ვრის მარტი-
 ცისა; ესეც არის მარტივი, რადგან ქვემდებარის
 ერთი სსხის მყოფობას აცხადებს; არის შენაწევ-
 რებული, რადგან ძიებად აქვს ლექსნი ესენი: მარტ-

სო-ვრისა ჭ მზგაღიფისა. ამ სახითვე განმარტდებინა შემდეგნი მაგაღიფნიცა: შიტევება ბრალისა არის თვისება კეთილ გულისა.

დიდი ხნის სიტყვებზე არის დიდ ხანს საკუდილის მოლოდინება.

მაგაღიფი მეოთხე შესმენილ ზმნათა ზედა:

«ცხოვრება თავს-უფალი სვინიღისის ვბენისაგან განამსადებს მოსვენებულს საკუდილსა» .

ეს წინადადება არის მთავარი ჭ დამოუვიდებელი, რადგან არავითარ წინადადებაზედ დამოკიდებულება არა აქვს; არის სრული, რადგან მასშიდ მოიპოებისა სამივე ნაწილი წინადადებისა; არის წრფელობითი, რადგან სამივე ნაწილი ლოღივის განონით დადებულა; არის შიგ-შეტყობილი. რადგან შესმენილი ესე განმამზადებელი ძალით შეტყობილია შესმენით ზმნაშა.

ქვემდებარე არის: ცხოვრება თავის-უფალი სვინიღისის ვბენისგან; ეს არის მარტივი, რადგან აცხადებს ერთს საგანსა; არის შენაწევრებული, რადგან ძიებად აქვს ლექსნი ესენი: თავის-უფალი სვინიღისის ვბენისგან. ზმნა, არის.

შესმენილი არის: განმამზადებელი მოსვენებული სიკუდილისა; ეს არის მარტივი, რადგან ქვემდებარის ერთს თვისებას აცხადებს; არის შენაწევრებული, რადგან ძიებად აქვს მოსვენებული

სიკვდილისა.

მაკალიტი ორივე ნაირ შემთხვევითთა წინადა-
 დებათა სჯდა: «იგი იყო ქერუმი ახალთა კერ-
 ზისა, რომელიც მსახურობდა ბომონსა მას შინა,
 რომელიც იყო შეწირული ამ კერვისადმი».

ამ ფრანსსა შინა არიან სამნი წინადადებანი.
 შირველი არის: «იგი იყო ქერუმი ახალთა კერ-
 ზისა»; ეს წინადადება არის მთავარი ჭ დამოუ-
 ვიდებელი, სრული, წრფელობითი ჭ ნათლოვანი.
 ქვემდებარე არის იგი, რომელიც არს მარტოვი ჭ
 უბიებო. სმნა არის იყო; ხალა შესმენილი
 არის ქუჩუმი ახოლონ კერვისა; ეს არის მარ-
 ტოვი ჭ ბიებიანი, რადგან აქვს ძიებად ახოლონ-
 ვერვისა.

მეორე წინადადება არის: «რომელიც მსახუ-
 რობდა ბომონსა მას შინა».

ეს წინადადება არის შემთხვევითი ჭ განმარტო-
 ბითი, რადგან განათვართოებს ახრსა შირველი
 წინადადებისასა; არის სრული, წრფელობითი, ჭ
 თანვე შიგ-შეფოობილი, რადგან ლექსი ესე მსა-
 ხური განმარტსადებული არ არის, არამედ შიგ-შე-
 ტყოობილია შესმენით სმნაში. ქვემდებარე არის
 რომელიც მარტოვი ჭ უბიებო; შესმენილი არის

მსახურნი, რომელიც არის მარტივი ჭ მარტივი და
რადგან აქვს ეს ორი ძიება: აზო-ლო-ბ ვერძისა და
ბო-მო-სა მას შინა.

მესამე არის: «რომელიც იყო შეწირული ამ
ვერძისათვის».

ეს არის შემთხვევითი და განსაზღვრებითი წინა-
დადება, რადგან მოკვიდების სხვა წინადადებასა და
საჭიროებითად განსაზღვრის მის აზრსა; კვანდა-
ცა არის სრული, წრფელთ-ბითი და ნათლო-ვანი გი-
ნა ცხადი, რადგან სამივე ნაწილი სრულად, ნათ-
ლოუნად და წრფელთ-ბითად გამოცხადებულნი
არიან. ქვემდებარე არის რომელიც, მარტივი და
უბიებო, და წარმომადგენელი აზოლო-სის ბო-მო-
სისა გინა ცხადისა. სმნა არის იყო. შესმენილი
არის შეწირული, რომელიც არის მარტივი და ძი-
ებანი, რადგან აქვს ძიებად აზო-ლო-ბ ვერძისა-
თვის.

მანგალიტი მოკვეთილი და შემთხვევითი წინადადე-
ბა სედ: «ვანტანუ-გურგასლანი მოკვდა ვითარცა
კმირი».

ამ ფრასში არის ორი წინადადება, ერთი არის
მთავარი და დამო-უკიდებელი, სრული და წრფელთ-
ბითი, და თანვე შიგ-შეტყობილი, რადგან შესმენი-
ლი სმნაში შეტყობილია. ქვემდებარე არის ვან-
ტანუ გურგასლანი; არის მარტივი და ბიებანი. სმნა

შეიტყობების აქ იქმნა. შესმენილი არის მარტივი ჭ შენაწევ-
 ვუდარნი, რომელიც არის მარტივი ჭ შენაწევ-
 რებუელი, რადგან ძიებანდ აქვს შემდეგი წინადა-
 დება ესე: ვითარცა გმირი. მეორე წინადადება
 არის: ვითარცა მოვკვდების ერთი გმირი: ეს არის
 შემთხვევითი ჭ განსასწავლებელი წინადადება, რად-
 გან მოკვიდების მთავარ წინადადებასა ჭ აცხად-
 ებს მიუტოვებრივ სიტყვით განკარგებასა მისსა.
 არის მოკვეთილი, რადგან სმნა ჭ შესმენილი მო-
 კვეთილი აქვს ჭ ძალითად შეიტყობებიან მასში.
 ქვემდებარე არის ერთი გმირი, რომელიც არის
 მარტივი ჭ ძიებანი. სმნა არის არს. ხალხ
 შესმენილი არის მომკვდარი, მარტივი ჭ შე-
 უნაწევრებელი.

მკვლევარი კითხვითი წინადადებისა. «ვინ იკად-
 ნიერებს შეუწყობს-ყოფასა სათნოებისასა».

ამ ფრაზში არის ორი წინადადება: შირველი
 მთავარი და მოკვიდებელი ჭ შიგ-შეიტყობილი
 რომელიც არის: მე ვიძევ. ამისი ქვემდებარე არის
 მე, მარტივი ჭ უძიებო. სმნა არის ვარ. შესმე-
 ნილი არის გამოშვიებული, ესეც არის მარტივი
 ჭ შენაწევრებელი, რადგან ძიებანდ აქვს წინადა-
 დება ესე ვინ იკადნიერებს ჭ სს.

მეორე წინადადება არის: «ფინიკიანური
შეურაცხ-ყოფასა სათნოებისასა» .

ესეც არის შემთხვევითი ჭ განსაზღვრებითი წინადადება. ქვემდებარე არის ვინ. ზმნა, იქმნებ-ის. შესენილი არის ვადაიერი, რომელიც არის მარტივი ჭ შენაწევრებული, რადგან ძიებად აქვს ლექსნი ესენი: შეურაცხ-ყოფასა სათნოებისასა.

მაგალიტი განკვირებით წინადადებასეც.

«აჰ! მოძაბუე!» !

ამ ფრაზაში არის ორი წინადადება: ზირველი არის აჰ! რომელიც არის მთავარი დამოუკიდებელი წინადადება, ჭ თანვე არის მოკვეთილი, რადგან ამ აჰ! ლექსში საძივე ნაწილი წინადადებისა, რომელიც არის მე ვარ განკვირებული, განმოტოვილია. ქვემდებარე არის მე. ზმნა ვარ. შესენილი განკვირებული. მეორე წინადადება არის მოძაბუე: ეს არის მთავარი ჭ მიმართობითი წინადადება, ჭ არის მოკვეთილი რადგან ქვემდებარე განმოტოვილია ჭ თანვე შიგ-შეფუთბილი, რადგან შესენილი ზმნაში შეტყობილია. ქვემდებარე არის შიგ-შეტყობილი ლექსი ესე შენ. ზმნა არის იქმნებ. ხოლო შესენილი არის მომფრეებული, რომელიც არის მარტივი ჭ შეუნაწევრებული, რადგან ძიება არა აქვს.

ს ა ძ ი ე ბ ე ლ ი

ნაწილი პირველი.

ფურცელი.

	სიტყვა წამკითხველისადმი.	ა.
	შესავალი გრამატიკისა.	51.
თ ა ჯ	ა, ლექსითა-სედა.	52.
ბ,	ანსებითა სახელსა-სედა.	54.
გ,	ნათესავსა-სედა სახელისსა.	55.
დ,	სედა-შესრულსა-სედა.	56.
ე,	რიტხვითს სახელსა-სედა.	57.
ვ,	თვისებათა-სედა სახელთა.	58.
ზ,	ბრუნვასა-სედა.	59.
თ,	რით ნაირ განკლელობა-სედა.	45.
ი,	ნაცვალ სახელსა-სედა.	50.
ი ა,	შმნასა-სედა.	57.
ი ბ,	უღლულებსა-სედა შმნისსა.	65.
ი გ,	მარტვალთა-სედა რომელნიც მო- ესწავებიან შმნათა.	87.
ი დ,	სხვა და სხვა შემტნებანი შმნათათჳს	90.
ი ე,	მიძლეობისათვის.	92.
ი ვ,	თან-დებულსა-სედა.	95.
ი ზ,	შმნის-სედაისა-თვის.	95.
ი თ,	კავშირსა-სედა.	97.
ი ი,	შეწინდებულისა-თვის.	98.

Եսեան Գրահ/

Երևանի քաղաքի (1.06.1890) 99

Գրահ Գրահ

Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ 99

Գրահ Գրահ

Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ 102

Գրահ Գրահ

Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ 105

Գրահ Գրահ

Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ 108

Գրահ Գրահ

Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ 110

Գրահ Գրահ

Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ 112

Գրահ Գրահ

Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ 114

Գրահ Գրահ

Գրահ Գրահ

Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ 117

Գրահ Գրահ

Գրահ Գրահ

Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ 118

Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ Գրահ

	աՅ՛՛՛՛՛ զ՛՛՛՛՛	
7969010	ԶԲՁ ԶԻՉԻՆՅԱՆՆԵՐՍ	120
	աՅ՛՛՛՛՛ զ՛՛՛՛՛ 21493/17	
7969050	ԶԲՁ ԵՄԵՐՆԻՅԱՆՆԵՐՍ	122
	աՅ՛՛՛՛՛ զ՛՛՛՛՛ 23003/17	
7969060	ԶԲՁ ԵՄԵՐՆԻՅԱՆՆԵՐՍ	124
	աՅ՛՛՛՛՛ զ՛՛՛՛՛ 24003/17	
7969070	ԶԲՁ ԵՄԵՐՆԻՅԱՆՆԵՐՍ	125
	աՅ՛՛՛՛՛ զ՛՛՛՛՛ 25003/17	
7969080	ԶԲՁ ԵՄԵՐՆԻՅԱՆՆԵՐՍ	127
	աՅ՛՛՛՛՛ զ՛՛՛՛՛ 26003/17	
7969090	ԶԲՁ ԵՄԵՐՆԻՅԱՆՆԵՐՍ	127
	աՅ՛՛՛՛՛ զ՛՛՛՛՛ 27003/17	
7969100	ԶԲՁ ԵՄԵՐՆԻՅԱՆՆԵՐՍ	129
	աՅ՛՛՛՛՛ զ՛՛՛՛՛ 28003/17	
7969110	ԶԲՁ ԵՄԵՐՆԻՅԱՆՆԵՐՍ	130
	աՅ՛՛՛՛՛ զ՛՛՛՛՛ 29003/17	
7969120	ԶԲՁ ԵՄԵՐՆԻՅԱՆՆԵՐՍ	132
	աՅ՛՛՛՛՛ զ՛՛՛՛՛ 30003/17	
7969130	ԶԲՁ ԵՄԵՐՆԻՅԱՆՆԵՐՍ	136

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა